

TV-15

Štev. 22

XXIX.

7. novembra
1991

Cena: 50 SLT

YU ISSN 0353-4405

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurirsko postajo v Občicah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Iz vsebine

Stran 2: Dogajanje v BiH

Stran 3: Proč z mitologijo

Stran 4: Državljeni različnih vrst

Stran 6: Oživljanje kmetij na Kočevskem

Stran 15: Prejemki vojaških invalidov

Hrana za topove in nacionalizme

Ta čas, ko gospoda v Haagu znova in znova seda v domala nikoli ohlajene pogajalske stole, se tudi cevi smrtonosnega orožja na vukovarski fronti in pred Dubrovnikom ne utegnejo ohladiti. Zdi se, kot da je vsakdo s svojim razlogom čakal na te deževne in mrzle dni. Mi, ki smo upali, da se bo orožje zagostilo v blatnih brezpotjih in utihnilo, branilci Hrvaške, ki so upali, da napadalc ne bodo v težjih pogojih več vzdržali v bojih s prešibkimi motivi in končno jugovojška in njene satelitske formacije, ki so si obetale padec Hrvaške na čelu z Vukovarjem, saj so napadalc računali s svojim, že prej kar dobro opravljenim delom, ko so razsuvali vseprek po Hrvaški mesta in vasi in razkrivali strehe, da bi ne ostale domačinom zavetja v mrzlih in mokrih dneh.

Najhuje od vsega, kar poleg smrti prinaša ta vojna, je sovraštvo, ki se obnavlja v novih narodih in najbolj žalostno, kar lahko iz dneva v dan potrjujejo vesti z bojišč, je dejstvo, da nihče ne verjame več nikomur, ne na besedo, ne na sporazum, ne na obljubo. Tako se zdi, da se spet enkrat v zgodovini ponavlja ta živalska, druga plat človeške naravi, da ne odjenja, vse do nepreklicne smrti. Bo res šele zdesečnost hrvaškega in srbskega naroda cena za očiščenje?

B. J.

Osamosvojitve ali osamitev?

Iz dneva v dan postaja vse bolj jasno, da se načrtovalci in uresničevalci slovenske samostojnosti žal ne morejo pohvaliti s kakšnimi posebnimi uspehi. Toliko zaželeno mednarodno priznanje Slovenije se vse bolj odmika. Priprave nanje niso bile izvedene strokovno, prej diletantsko, diletantsko v vsakem pogledu. Politicnem, gospodarskem in tudi kulturnem. Namesto na obljubljeni poti v Evropo se je Slovenija znašla v nevarnosti osamitve.

Za uresničitev velikega cilja želje in obljube vladujoče politične koalicije niso dovolj. Zgodovinske logike mednarodnih odnosov in njihove pravne opredelitve ni mogoče preprosto nadomestiti z nacionalno evforijo. Temu čustvenemu zagonu je nasedel tudi dober del slovenskega volilnega telesa, verjel je, da je vse odvisno le od naših političnih odločitev.

Pred dobrim letom je eden izmed prvakov slovenske vladujoče politike v svojem značilnem, le na lastnem prepričanju temelječem zanosu napovedal, da nam bo morda nekaj časa šlo slabše, a se bomo pri tem bolje počutili. Prvi del napovedi se vztrajno in hitro uresničuje. Vsak dan nam je slabše in temu negativnemu procesu nikakor ni videti konca. Število brezposelnih naj bi se povzpelo celo na 150.000, življenjska raven pa naj bi padla na raven Poljske ali Romunije.

Da bi bila zadrega še večja, tudi potem, ko se bo vladujoča politika zrušila, na obzorju ni videti boljše politične rešitve. Takoimenovana opozicija je skupaj s pozicijo jahala istega konja nacionalne evforije, v skrbi za naklonjenost volilcev je celo tekmovala z njo.

V primeru, da se sedanja opozicija dokopla do oblasti, nima pripravljenih takorekoč nobenih alternativnih rešitev, ki bi preprečevale naša nadaljnja osamitev na jugoslovanskem in v mednarodnem prostoru, nobenih rešitev, ki bi lahko zavrele naše nadaljnje siromašenje.

Na pot osamosvojitve pa smo se podali zato, da bi imeli več svobode in boljše življenjske pogoje, mar ne? Samota v revščini nikakor ni tisto, kar smo pričakovali. In koliko političnih garnitur bo še moralo preživeti svojo vajeniško dobo, da bi se dokopali do zrelosti, ki bo pogoj resničnemu napredku?

Vladimir Kavčič

Srbska realnost

Je pričakovati notranji (krvav) spopad?

Iz dosedanje zgodovine bi se morali naučiti vsaj to, da prihaja obdobje, ko se bomo ukvarjali z dvema vprašanjima: kako preživeti in kako soobstajati na prostoru nekdanje Jugoslavije. Nam bo uspelo?

Pisati o Srbiji skozi pogled njenega glavnega mesta je lahko na moč enostavno: ščep obremenjenosti, da je slabo vse, kar prihaja z »juga«, posplošitev, da je vsa Srbija navdihnjena z agresorskimi apetiti in poenostavitve, da je za stanje kriv ves srbski narod, saj dovoljuje, da ga njegovo uradno vodstvo peha v politiko, ki jo vodijo generali, torej v vojno.

V času medijske blokade med posameznimi deli razbite Jugoslavije ob neobremenjenosti s kvazi-resnicami v vojnem poročevalstvu iz prvih bojnih vrst ter v prepričanju, da je edina prava alternativa vojni, blokadam, šovinizmu in nacionalizmu strpnost, dogovarjanje in mir... v upoštevanju vsega naštetega lahko tedaj iz Beograda

napišemo besedilo v nekoliko drugačni luči, vse manj znani tudi slovenski javnosti.

»Bil sem presenečen, ko sem od sodelavca in znanca dobival pisma z vprašanji, »Kaj to v Srbiji počnete?« To je samo začetek iz nedavnega pogovora z enim izmed razumnikov, ki je član demokratske stranke in zaposlen na ekonomskem inštitutu v Srbiji. Čuti se prizadetega, mi je zaupal, ker ga kolegi iz tujine istovetijo z neko uradno politiko, ki je njemu nadvse tuja. Naj navedem en primer iz iste ustanove. Pavle Popović, zadolžen za menedžment in drobno gospodarstvo, pravi: »Na področju menedžmenta smo sodelovali, sodelujemo in nameravamo sodelovati z eno slovenskih firm – z Video centrom iz Ljubljane. Sodelujemo pri uveljavljanju in pripravi video filmov za pouk menedžmenta. Zdaj postajajo vprašljivi medsebojne obveznosti in način plačevanja«. Naj temu le dodam, da me je taisti

sogovornik ob koncu intervjuja povprašal, kako naj gre v Ljubljano k svojim kolegom, z markami ali dinarji in kako bo tam...

Ta primer sem izbrala zato, da bi opozorila na dejstvo, ki se mu reče: politika je eno, vsakdanje življenje in predvsem ekonomija kot način preživetja pa je nekaj drugega.

Preselimo se za hipec v srbsko skupščino, kjer je politika tista, ki bo izničila še tako utemeljen gospodarski interes. Ob dveh izvlečkih iz nedavne razprave, kjer so poslanci z večino glasov sprejeli zakon o posebnem davku na promet blaga in storitev, je bilo slišati naslednje: najprej predlog o popolni prekinitvi sodelovanja s Hrvaško in Slovenijo, in sicer kot moralno dejanje v prid srbskemu nacionalnemu interesu. Sledila je logika preživetja, ko je poslanec z ekonomskim posluhom zagrozil: s takšnimi potezami Srbija blokira sama sebe in če bodo zaradi tega zakona trpele firme, ki zdaj dobro delajo, potem bi politični voditelji

morali odgovarjati za to. Epilog: Zakon so sprejeli z večino glasov.

Razmišljanje, ali je ta hip mogoče kakršnokoli sodelovanje med Slovenijo in Srbijo, in sicer predvsem z gospodarske plati, še sklepna misel. Utemeljujem, ne... spoštam si jo pri nedavnem sogovorniku, dr. Zoranu Popovu, ki mi je na tako zastavljeno vprašanje odgovoril: »Oživitve ekonomskega sodelovanja med Slovenijo in Srbijo je odvisna od politične streznosti vodstev Slovenije in Srbije. Gospodarstvu obeh republik sta namreč še vedno pod državnim skrbstvom. V njem ni prostora za privatno gospodarstvo z močnim kapitalom, čeprav bi le-to stanje močno popravilo, saj bi bil tako močan, da ne bi spoštoval naših internih republiških meja in bi tako kot v zahodni Evropi prisilil politična vodstva k integraciji. Pri tem se seveda upa na integracijo v smislu povezave po vzoru Evrope '92 oziroma na polo-

žaj, ko bi močan kapital narekoval politiki in ne obratno, ko politični interesi zavirajo gospodarstvo.

Potrebne so torej politične spremembe, demokratizacija družbe, približevanje civilni družbi in demokratični državi. Spremembe torej, s katerimi bodo narodi strmoglavili vodstva, ki so množice popeljale v najbolj krvavo obliko vojne – državljansko. Ali so te spremembe že pa vidiku?

V desetih mesecih, odkar sem v Beogradu, sem bila večkrat nepričana, da je to tisto pravo, kar bo zrušilo Miloševićev režim kot vir vsega zla, ki je porodil vse preostale skrajne nacionalizme in zanehtalo vojno. Doslej se to »ta pravo« ni zgodilo in zdaj si skoraj ne upam napovedati, kdaj se bo. Toda bo se, to je gotovo! Tragika beograjske politične scene (Srbije v malem) je v tem, da je opozicija zdaj politično skorajda mrtva, poražena. Politične stranke, predvsem tiste na nacionalni podlagi (srbsko Gibanje obnove in demokratska stranka ter med narodom vse vplivnejša Srbska radikalna stranka) so se namreč prav v nacionalnem interesu nevarno

približale vladajočemu režimu. Draškovičeva stranka (SPO) je doživela doslej največ transformacij in je od pozivanja k vojni (miting 9. maja!) sedaj prešla na položaj najostrejšega kritika Miloševićevega dokaj neuspelega manevriranja v Haagu na mirovni konferenci o Jugoslaviji.

V obdobju pričakovanja gospodarske blokade s strani evropske dvanajsterice je bil Vuk Drašković takorekoč edini iz opozicije, ki je javno polemiziral s predsednikom Srbije in ga pozval, naj sprejme haaški predlog. Demokratska stranka pod vodstvom Dragoljuba Mićunovića je odigrala na videz zelo kompromisarsko epizodo. Močno se je namreč približala režimu in sicer z zavračanjem haaške ponudbe. S tem je šele na poslednje mesto postavila obtožbe na račun režima. Te so izražene predvsem v dejstvu, da je uradna politika zavračala predloge, kot je na primer slovenska ponudba asimetrične federacije, da na koncu resnično ne bi mogla sprejeti ponudbe evropskih rešiteljev. Vzrok: srbsko nacionalno vprašanje se glede

Nadaljevanje na 2. strani

Pogovor z načelnikom oddelka za domovinsko vzgojo pri RŠTO

Biti moramo majhni, a učinkoviti

Našega sogovornika majorja Janeza Švajncerja se boste gotovo spomnili kot dolgoletnega novinarja in pisca nekaj knjig, ki obravnavajo Slovence kot vojake in našo vojaško zgodovino. Pred časom je zapustil novinarske vrste in se zaposlil na Republiškem štabu teritorialne obrambe Republike Slovenije, kjer je zdaj načelnik oddelka za domovinsko vzgojo. Uvodoma smo ga vprašali, zakaj je sploh nastal oddelak, ki ga vodi.

»Z novo teritorialno obrambo Republike Slovenije so bili odpravljeni ostanki preteklosti, med to sodi tudi nekdanje komisarstvo. Komisarjev, naj se imenujejo tako ali drugače, v starem smislu ne potrebujemo. Zlasti med junijsko vojno pa se je pokazalo, da zgolj operativna in vse, kar jo spremlja, ni dovolj. Potrebno je tudi delovanje na drugih področjih, povsem strokovno, tudi na tistem, kar danes imenujemo domovinska vzgoja. Začetki segajo v pomlad, ko smo marca in aprila pripravili prvi tečaj za častnike teritorialnih enot, torej za tiste častnike in podčastnike, ki so postali inštruktorji, poveljniki oddelkov, vodov in čet v učnih centrih na Igu in v Pekrah. Takrat smo ugotovili, da jim je treba dati še nekaj drugega, ne samo strokovno-tehnično znanje. Zato smo se odločili za predmet, ki smo ga poimenovali domovinska vzgoja.«

Pri takšnem predmetu verjetno obstaja nevarnost, da bi zašli na področje politike?

»Tega smo se zavedali tudi pri nas. Zato smo se odločili, da osrednjo pozornost namenimo slovenski vojni in vojaški zgodovini. Tej smo dodali nekaj aktualnih tem o Evropi, o položaju Slovenije v Jugoslaviji in podobno. Vendar je bila osnovno izhodišče (in še vedno je) slovenska vojna in vojaška zgodovina. Naše ministrstvo, tedanji sekretariat za ljudsko obrambo, je izdalo posebne skripte, ki smo jih na tečaju predstavili vsem častnikom in podčastnikom, ki pa so vsebino prenašali v učne centre.«

Kako sta razdelili slovensko vojno in vojaško zgodovino?

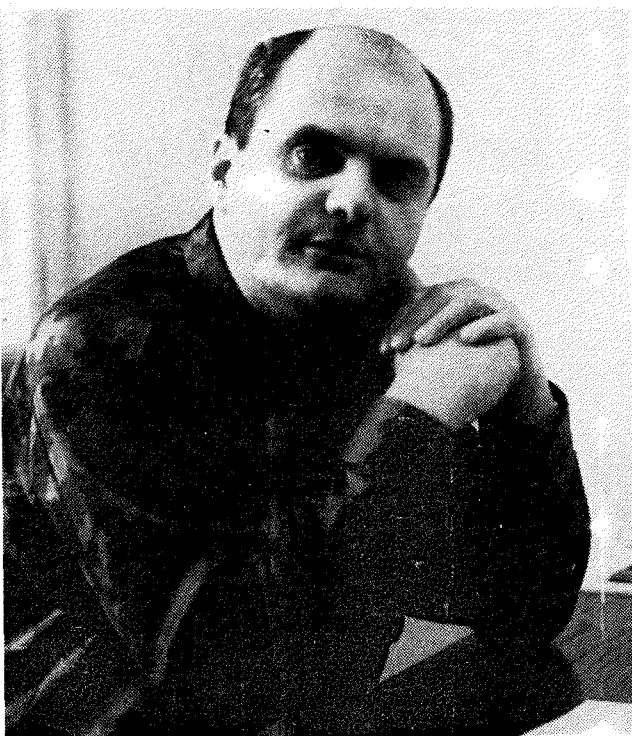
»Tematika je razdeljena na celote. Starejša zgodovina ima poudarek na Karantaniji, vojnah z napadalci iz Turčije, kmečkih uporih, vojnah

Leta 1972 sem bil poslanec in s pomočjo vseh znanstev sem uspel priti v Bilečo, v šolo rezervnih oficirjev pehote. Strokovno je bila izjemno dobra, delovno dovršena, oficirji vredni vsega spoštovanja: pri tem pa moram odmisliti, da sta bili to vendarle velikosrbska šola in vojska. Še danes imam verjetno doma spravljeno pismo, v katerem sem ženi napisal, da jih bom s tistim, kar se bom tam naučil, nekoč tolkel. Letos se je natanko to uresničilo.

s kruci v vzhodnih delih Slovenije; osemnajsto stoletje zajema začetek domačih polkov, devetnajsto stoletje Napoleona, ko je naš polk odšel

Spoznal sem, da naši zgodovinarji služijo režimu na napačen način. Povečujejo tisto, kar je predpisano, tistega pa, kar ni bilo zaželeno v okviru zgodovinske komisije pri Ljudski Sentiurčevi na CK, se niti ne lotevajo, če pa že, naredijo to tako, da ne škodujejo, če poenostavim, politični liniji.

z njim v Rusijo in tam propadel, ter vse vojne v Italiji. Nato smo obdelali boje v Bosni in Hercegovini za nacionalno svobodo, balkanske vojne in delež Slovencev v njih, prvo svetovno vojno in delež Slovencev v njej, posebej smo obdelali slovensko

Major Janez Švajncelj

vojsko v letih 1918–1919, vse, kar se je dogajalo med obema vojnama, če pri tem omenim tudi proletarske akcijske čete, naše prostovoljce v španski državljanski vojni in nato seveda drugo svetovno vojno, zlasti partizanski boj z okupatorjem. Deloma smo predstavili tudi razvoj jugoslovanske ljudske armade po vojni. V drugi izdaji, ki je izšla pred kratkim, pa seveda tudi vojno za našo slovensko samostojnost in suverenost junija in julija letos.«

Kakšno je sporočilo domovinske vzgoje?

»Želim, da naši vojaki čutijo, da niso drevo brez korenin. Državi, ki smo ji sama pripadali, tako Avstroogrska kot srbska Jugoslavija, nista bili naklonjeni slovenski vojni zgodovini. To je razumljivo. Slovenci so bili dovolj dobri za vojaške, toda vsak slovenski vojaški, nacionalni spomin bi vplival na krepitev nacionalne samozvesti in v državi, ki Slovincem ni naklo-

njena, bi bila to politična težava.

Danes je drugače. Slovenci smo na peti k polnodržavni samozvesti in prav je, da to, kar so nam tuje države dušile, končno j. no povemo. Slovincu se njegove vojne in vojaške preteklosti ni treba sramovati. Nasprotno. Toliko tega je bilo, kar bi veliki narodi s svojimi državami obeshali na veliki zvon, pri nas pa je bilo potisnjeno v popolno pozabo ali pa predstavljeno tako, kot slovincem v vojaškem in vojnem smislu, kot naroda, ni bilo. Na dan je treba pogledati drobne vzporednice in ko jih zberemo v celoto, kot smo jih v tej knjigi, dobi zgodovina povsem novo podobo. Upajmo, da bo čimprej prišla povsem jasna tudi v zavest Slovincem.«

Verjetno se vaš oddelak ne ukvarja samo z vojaško zgodovino?

»Seveda ne. Ukvarjamo se tudi z marsičim, kar krepi na-

šo vojaško organizacijo. Ukvarjamo se tudi s kulturo v teritorialni obrambi Republike Slovenije. Pri tem je mišljeno tako tisto prenašanje kulturnega ustvarjanja v naše vrste kot vzpodbujanje ustvarjalne dejavnosti v TO in skrb za povezovanje z javnimi mediji; nedavna vaja Jesen '91 je bila prva potrditev tovrstnih delovnih načrtov. V prihodnje bomo še v večji meri skrbeli za krepitev vsega, kar bi v teritorialni obrambi vzpodbujalo domoljubno zavest. Pri tem pa mislim krepitev spoznanj, da vojak nosi orožje in da ga bo pripravljen uporabiti za to, da varuje svojo domovino; ta pa je on sam, vsi njegovi, njegov domači kraj in vse tisto, kar ima rad. Naša vojska ne bo nikoli nikogar napadla, takšnih namenov nimamo.«

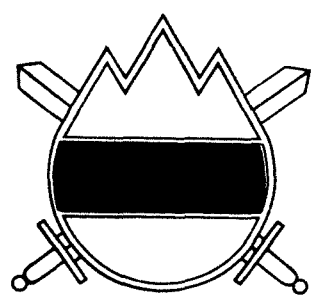
Kakšen je namen vseh sprememb, ki smo jim pričali v teritorialni obrambi Republike Slovenije?

»Hočemo predvsem novo in drugačno vojsko, če bomo miniaturna jugoslovanska armada, bo to naš konec. Slovenski narod nas bo sam odpisal. Minister Janša je tisti, ki dela, to je resnica in ne propagandna publicia, novo teritorialno obrambo, mi, na čelu z generalom Slaparjem, pa se trudimo, da bi bila takšna, kot so si jo zamislili v ministrstvu. To je majhna in učinkovita armada, v kateri pa se goji odnosi. Tisti, ki smo v njej, ne bomo tuji sami sebi in vojski, ampak bomo počeli tako, kot smo že prej kot teritorialci; z osebnim odnosom in veseljem. Med vojno bomo branili domovino, v miru pa skrbeli, da bomo čim bolj usposobljeni.

To so fraze, ki jih ponavlja vsaka vojska in jih je tudi prejšnja. Vendar realnost pri nas potrjuje, da smo drugačni.«

V čem se kaže ta drugačnost?

»Odnosi, kot smo jih predpisali, niso več odnosi nekdanjih oficirjev gospodov, čeprav so se imenovali tovariši, in vojakov, za katere je bilo vse dobro. Formalni, zunanji izrazi so malenkosti, vendar

zahtevamo dosledno vikanje podrejenih, tudi vojakov. Zahtevamo spoštovanje človekove osebnosti. Kako? Ne verjamem, da je katerakoli vojska na svetu predpisala,

Na televiziji so pripravili pogovor z menoj in na ministrstvu so verjetno ocenili, da bi bil pravi; povabili so me k sodelovanju. Minister Janša in general Slapar sta mi dala vse možnosti, da uveljavim tiste poglede, ki sem jih razvijal kot novinar pri vsakdanjem operativnem delu. Imenovali so me za načelnika oddelka za domovinsko vzgojo in svoje delo skušam opravljati čimbolj korektno.

kar smo mi, glede ukaza. Pri nas ni več tistega, izvrši in se pritoži. V pravilniku o službi smo zapisali, da nihče ne sme, ne torej, da ni dolžan, izpolniti ukaza, ki pomeni kršitev mednarodnega vojnega prava. Naši vojaki in častniki ne smejo izpolniti povelj, ki bi pomenila storitev kaznivih dejanj, niso dolžni izpolniti povelj, s katerimi bi bilo bistveno prizadeto njihovo zdravje. Prepovedano je tudi šikaniranje. Res da je to zapleteno, tu smo bili tudi manj natančni. Če ne gre za kršitev prejšnjih treh pravil, naj vojak izpolni ukaz in se hkrati pritoži, da je bila ponižana njegova osebnost. Poveljnik je vojakovo pritožbo dolžan posredovati v naš štab.

Upam, da bomo s tem uspeli. Tudi pri nas mora biti nekaj delovne discipline. Res je, da želimo človeško vojsko, po drugi strani pa mora biti učinkovita.«

Bojan Kuntarič

Je pričakovati notranji (krvav) spopad?

Nadaljevanje s 1. strani

na predlog lorda Carringtona ne rešuje z vprašanjem notranjih meja, prav to pa je po mnenju demokratov edina pot, ki pelje k rešitvi srbskega nacionalnega vprašanja in s tem srbsko-hrvaškega spora. Radikalne stranke, ki so le antipod režimu, na primer Šešljeva srbska radikalna stranka, imajo ta hip ogromno privržencev, ker svojo politiko gradijo na psihologiji množice in na velikih besedah, kot so: hočemo Srbe v eni državi, hočemo kralja in podobno.

Naj sklenem s trditvijo: politična streznitev v Srbiji bo dosežena s padcem sedanjega režima. Po mnenju nekaterih poznavalcev beograjske politične scene bo to krvav obračun dveh največjih nasprotnikov nekdanjih komunistov, zdaj socialistov in najboljše organiziranega srbskega gibanja obnove.

Pod geslom Smrt ali demokracija se je oktobra na primer pričakoval miting

obračuna z oblastjo. Po razlagah vodilne opozicijske stranke SPO so miting opovedali zaradi prihoda princa Aleksandra, dejanski vzrok pa je bil v spoznanju, da opozicija ni tako močna, kot je bila 9. marca in da je takratni kapital takorekto zapravila. Obračun z režimom v Beogradu bo krvav, to je edino, kar ta hip lahko zagotovo trdim. Upanje, da bo k temu pripomogla predvidena gospodarska blokada iz tujine, je bolj jalovo. Po sedanjih izkušnjah z beograjsko politično propagando bi bila blokada izrabljena v prid režimu in kot napad na Evropo in ostale dele nekdanje Jugoslavije. Po padu režima v Beogradu pa bo za streznitev na Balkanu potreben sistem domin – torej odhod vseh tistih oblastnikov, ki so se porodili kot antipod zasnovi velike Srbije in okrnjene Jugoslavije. Takrat, šele takrat, se bodo začeli graditi novi temelji obstoja narodov nekdanje Jugoslavije (tretje?).

Biserka Povše

Bosansko dogajanje

Krik opozicije

Verjetno se še vedno spominjate tistega vica, v katerem se združijo Bosna in Hercegovina in Črna gora, nova država pa dobi ime Črna Bosna Gora Hercegovina. Ta kombinacija na srečo še ni uresničena, vendar je Bosna črna, Hercegovina pa zagotovo hujša (po srbohrvaško: gora), kot je kdajkoli bila. Zakaj je to tako?

Bosna in Hercegovina uradno ni ena udeleženk v srbohrvaški vojni, vendar pa izbojajo številne akcije, katerih cilj je pomoč tej ali oni strani v spopadu, prav z ozemlja te republike. Kaj niso položaji hrvaške garde bombardirani iz Bosanske krajine, kaj niso začeli razdivjani užiško-črnogorsko-trebinjski rezervisti svojega vandalskega pohoda na Dubrovnik na teh istih tleh, kaj niso stotine v tisoči Bosancev in Hercegovcev takšne ali drugačne narodnosti neposredni udeleženci vojne v enotah in odredih te ali one vojskujoče se strani? Vse to govori o tem, da je Bosna zakorakala v vojno, ki lahko prinese samo trpljenje in žrtve.

Bosna je tudi formalno okupirana država, če ji lahko tako rečemo po proglasitvi suverenosti v Skupščini – brez nav-

zočnosti srbskih poslancev. V takšnem stanju je mogoče iz Bosne potovati normalno le v Srbijo. Na severu so podrti mostovi, na zahodnih mejah Bosne je vojna, na jugu so blokirane prometnice in luke. Kot da bi nekdo želel na ta način določiti usodo Bosne v ostanku države, ki ji bilo ime Jugoslavija.

Po Bosni bobnijo tanki in bojna vozila, v Bosno se steka ostanek bivše jugoslovanske armade, rezervisti iz Črne gore prihajajo vanjo, kot da gre za – kakor temu Bosanci pravijo – »Alajbegovo slamo«... Kako naj torej Bosno nazivamo suvereno državo, kako naj dobi tisto, kar ji objektivno pripada?

Oblast pa še naprej gleda vse to s prekrizanimi rokami, kot da je usoda tega ljudstva, ki mu skuša vladati, popolnoma nič ne briga. Bosna poka po sveh šivih, oblast pa gleda le na nase in se skriva za svojimi narodi. Ljudstvo pa bo slej ko prej terjalo račune. Terjalo bo polaganje računov za gospodarski padec, ki ga je izzvala prometna blokada, nekdo bo moral biti odgovoren za to, ker ljudje umirajo v bolnicah brez zdra-

vil, terjalo bo račun za sedem – osem – urno – pogostoma zaman – čakanje v vrstah, da bi napolnilo rezervarje bencina, katerega liter v teh krajih že skoraj mesec dni stane 42 din, terjalo bo račun za mrtve sinove in brate, ki so prispeli v zapečatenih krstah od nekod z bojišč, terjalo bo račune za to, ker upokojenci svoje uboge tri – štiri milijarde pokojnine niso prejeli že tri mesece in terjalo bo še polaganje številnih drugih računov...

Toda tisti naj bi račune položili – odgovorni so neke daleč od svojega ljudstva. Slednje jim je potrebno le takrat, kadar želijo potrditev svojih norih idej in nakan. Ljudstvo pa – kot ljudstvo. Pogovor pravi: »Da ne lipše magare do zelene trave.«... To ljudstvo že crkava... vendar ne vidi zelene

trave.

Zaradi vsega tega se zdi aktualna pobuda opozicije kot krik, ki želi prisiliti tripartitno muslimansko-srbsko-hrvaško oblast k razpisu novih, predčasnih volitev. Kajti, tudi če do njih pride, bi bili najbrž rezultati enaki ali morda še prepričljivejši kot na prejšnjih, ki so, kot je znano, navrgle absolutno zmago nacionalnih strank. Zato Bosni niso potrebne nove volitve, pač pa so ji potrebni novi profili meščanskih strank.

Ergin Hadžiosmanović

P. S. Začel sem z vicem, pa naj z drugim še končam: »Menda je Sejdo Bajramović sprejel lorda Carringtona in njegovo prvo vprašanje evropskemu politiku je bilo: Kako pa kaj gospa Chrystle?«...

Pavja drža je odveč!

Zdi se, da je vojna v Sloveniji pustila vse tiste, ki so se zavzemali za demilitarizacijo, osramočene ob robu družbenega prostora. Tisti pa, ki so vih-teli bojne sekire, se zdaj po pavje sprehajajo mimo njih. Toda vprašanje demilitarizacije ni bilo nikoli prav zastavljeno, če je za morda to sicer bilo, ga bojevitna stran ni nikoli razumela.

Zdaj, ko se zdi, da smo se,

tudi zaradi ustrezne obrambne pripravljenosti, izognili najhujšim nevarnostim, si lahko vprašanje demilitarizacije zastavimo znova, to pot znotraj prave vsebine. Tako so si ga konec koncev zastavili tudi na tribuni z naslovom Slovenija med nevtalnostjo in demilitarizacijo, ki je pritegnila, ne pretiravamo, cvet stroke s tega področja, pa tudi politike, ki so zdaj neobremenjeno povedali, kaj pravza-

S Spomenko Hribar

Proč od mitologij, sovraštva in eshatologij

Pobuda za spravo je še posebej v začetku sprožila neverjetno negativne reakcije med borci. Kasneje, ko ste bolje pojasnili, je bilo nasprotovanj nekoliko manj. Borci so hoteli pomiritev ...

Negativne reakcije borcev na pobudo za narodno spravo so razumljive iz nekaj razlogov. Nekateri so bili prepričani, da je grobove za vedno prekrila trava pozabe in da se to vprašanje, ki zadeva bistvo njihove soodgovornosti, ne bo nikoli postavilo. Drug vzrok je v tem, da so mnogi borci (še najmanj tisti, ki so šli v boj iz čistega odpora zoper okupatorja in pristno ljubeznijo do naroda in se jim o revoluciji še sanjalo ni!) uživali v gmotni, predvsem pa v moralni in politični prednosti, ki so jo imeli ob tem, da se je povojna oblast etablirala na eni Resnici in Pravici. Tretji razlog je v tem, da posledice medvojnega dogajanja in domobranskih zločinov še vedno bolijo; kako naj tisti, ki je bil žrtev konkretnega izdajstva, mirno pristane na »spravo« med enim in drugim? In prav tu je bil tudi nesporazum: meni ni šlo za to, da »spravim« nekdanje borce in domobrancelje, da bi se rokovali in začeli nekakšno vsesplošno bratstvo, naj se vse pozabi ..., ampak mi je šlo za to, da se začne drugače! In sicer s priznanjem legitimnosti tako boja zoper okupatorja, kakor boja zoper komunizem – ob hkratnem problematiziranju revolucije in tudi sodelovanja z okupatorjem. Šlo mi je za to, da že enkrat nehamo s sovraštvom in izključevanjem drugega, da začnemo s spoštovanjem in samospoštovanjem ter iskanjem skupnih poti v prihodnost. Premajhni smo, da bi si smeli »privoščiti« ta »luksus«, da bi se še naprej preganjali in sekali med sabo! Sicer se bomo tudi uničili. Sami! Zatorej je treba medvojni razkol počasi in z občutkom za mero in bližnjega preraščati in nekega dne zapreti. Vendar to ni mogoče s pomiritvijo, kakor pravite. Pomiritev je pacifikacija ... Gre pa za očiščenje, gre za vpogled v **tragičnost** naše polpretekle zgodovine, kako smo se pobijali (tudi) med sabo. Usoda nas je postavila na ozemlju, kjer sta nekega dne brez naše volje trčila dva totalitarizma: nacizem – fašizem in boljševizem, in zavrtela v svoj smrtni ples naše ljudi. Če ne bi bilo vojne, vsega tega na tak način ne bi bilo ... Tega nihče ni hotel. Sele, če se vsega tega ovemo, predvsem tega, da smo bili vpotegnjeni v svetovni spopad in da je prav na naših tleh v duhovnem in političnem smislu prišlo hkrati do srečanja in trčenja, se pravi do duhovne in politične »razpoke« med enim in drugim, do razkola naših ljudi, lahko dobimo do preteklega dogajanja primerno **distanco** in ocenimo, za kaj je pravzaprav šlo. In kako drago ceno smo plačali.

Če sklenem: najglasnejši proti spravi so bili tisti, ki so imeli od vztrajanja na absolutni čistosti in brezmadežni upravičenosti Revolucije največ koristi, nadalje – domnevam – tisti, ki so si najbrž okrvavili roke v bratomorni vojni. Prizadeti so bili tudi tisti, ki so bili vse

življenje navajeni gledati na svet črno-belo in so se bali, da s tem, ko kličem v spravo, zagovarjam domobranstvo in samo domobranstvo, češ, če nisi za nas, si za njih ... Toda življenje ni črno-belo; med enim in drugim je nešteto prehodov, je pisanost samega življenja. »Navadni« borci, če smem tako reči, so mi pripovedovali, da jim je bilo že zdavnaj dovolj iniciranja sovraštva od zgoraj navzdol, do domobranceljev, do »sovražnikov vseh vrst«, do drugače mislečih ... na tem sovraštvu je temeljila prejšnja oblast.

Ali ni predrzno pričakovati, da bi nekdo spravljal ljudstvo med sabo? Ali se ne kaže tudi danes tako?

Sprava, kakršno zagovarjam, ni prizadevanje po prekritju razlik med nasprotnojučima si taboroma, ampak, nasprotno, prizadevanje za priznanjem razlik in kljub razlikam iskanje človeškega sožitja med ljudmi kot ljudmi – ne glede na politične, ideološke in druge opredelitve, razlike.

Ali je bilo takšno moje prizadevanje predrzno? Ja in ne. Ja, kolikor je klic po spravi problematiziral zapovedane tabuje prejšnjega sistema, kolikor je zahteval priznanje zločinov (saj ni šlo le za domobrancelje, ampak tudi za t. i. kapitaliste po vojni!), na katerem in na katerega prikrivanju je temeljila absolutna oblas Partije. Predrznost je bilo, kolikor je predrzno vsako dejanje, ki predstavlja in začenja neko drugačno poglavje v medsebojnih odnosih med ljudmi.

Ni pa bilo predrzno v tem smislu, kakor se mi zdi, da vprašujete, da bi namreč zahtevala neko vsesplošno poenotenje. Da bi se postavljala nad ljudi, češ, zdaj se pa spravite med sabo ... To bi bilo nasilje nad ljudmi, od katerih ima vsakdo **svojo** resnico in svoj **prav**. »Spraviti ljudstvo med sabo« v smislu poenotenja pa je ne le nemogoče, ampak je prav nasprotno od tistega, za kar pri spravi dejansko gre: prav za priznavanje dostojanstva lastne resnice in skušnje **vsakomur** – in šele na tej podlagi je možno iskati sožitje med nami. Ne pa skrivati ali zametavati ene resnice, ene skušnje za svoj »račun«, vzpostavljanja svoje na račun zakrivanja druge, drugih. Toleranca, spoštovanje sočloveka in (krščanska) ljubezen do bližnjega naj bodo »instrumenti« naših medsebojnih odnosov. To je temelj pravne in ne ideološke države.

Če se ne motim, me s svojim vprašanjem vprašujete, kako gledam danes na svoj poziv k spravi. Najbrž imate v mislih težnje posameznikov z domobranske strani, da bi povsem spremenili optiko gledanja na narodnoosvobodilno bojevanje, da bi, skratka, dokazali svoj absolutni Prav. To je, seveda, nemogoče. Razumljivo pa je, da tisti, ki so bili dolga leta brez besede in ki jim je bilo krateno človeško dostojanstvo, danes hitijo z dokazovanjem svojega **prava**. Prav! Toda ne svojega absolutnega **Prava** – kajti državljanska vojna je možna le z dveh strani – ne glede na to, kdo je začel, kdo je

bolj kriv ... Vsaka stran je s svoje strani »pripomogla«, da je bilo, kakor je bilo. In tisto »svojo stran« bo morala vsaka stran vzeti nase. Domobranci tega še niso storili, še vedno so v »fazi« apologije svojih postopkov in svojega sodelovanja z okupatorjem. Od tega se še niso distancirali. Kolikor manj so pripravljeni na distanco do preteklosti in na očiščenje, toliko večja je krivda, ki jo valijo na komuniste in tudi na sam narodnoosvobodilni boj; toliko bolj torej potrebujejo »sovražnika«. »Spravo« so nekateri razumeli kot svojo **absolutno** politično rehabilitacijo, ne pa kot klic k očiščenju, se pravi kot klic po lastnem samopremisleku in distanci. Ti domobranci dejansko ne pristajajo na spravo, na samo-premislek in priznanja drugega, druge strani in njene resnice.

Menim, da je nihaj v desno po dolgoletnem »levem odklonu« normalen. Stvar pa je v tem, da ta »nihaj« v desno danes čim prej in čim bolj mirno in dostojanstveno – umirimo. Da bi postali enkrat normalna družba, družba, ki je ne bo več burilo nekdanje sovraštvo in ki bo normalno, z demokracijo urejala **današnje** spore in nasprotja.

Vsi, ki ste v starem SZDL bili na poti pluralizacije, ste imeli svoje ideje o tem, kaj naj bi to bilo. Ali se vam ne zdi, zdaj, ko se je stvar z uradnega vidika udejanila, da je ta intelektualna elita dala preveč prostora domačijškemu zagonu, ki se je v kratkem času zagnal na površje?

»Domačijški zagon«, kakor pravite, si je sam vzel svoj prostor, preprosto vdrl je skoz polpriprta vrata (kakor vsak populizem). Tudi to je do neke mere razumljivo, saj je bilo vsako govorjenje o narodnem, nacionalnem, v partijski (inter-nacionalistični) državi velik politični greh ... Drugi izvor tega »domačijškega zagona« so nacionalni manjvrednostni kompleksi in pretirana državniška zavest. Preprosto: nismo se še navadili, da imamo **lastno** državo in se do nje še vedno vedemo kot do nečesa tujega, še

vedno nam je bližje »jamranje«, kako da smo majhni, kako »država« nič ne stori; še vedno nam je bližje iskanje krivcev zunaj sebe, kakor pluralističen nadzor lastne države. Tujca, sovražnika ni več, zdaj smo sami! Če se ne bomo državljansko obnašali, bomo začeli iskati sovražnika med sabo. Za nas je ta »domačijški zagon« – ali morda natančneje rečeno: narodnjaštvo – še posebej nevarno, kajti socialni problemi, kanalizirani v narodnjaško »jamrarijo«, lahko postanejo vir nestrpnega narodnjaškega nacionalizma.

Kaj pomeni razhajanje v Slovenski demokraciji zvezi oziroma njen razcep? Kakšno je s tem v zvezi vaše videnje prihodnosti?

Razcep SDZ se je dogodil prav po šivu narodnjaštvo: državotvornost (Slovencev in/kot državljanov Slovenije), torej po šivu nacionalnih manjvrednostnih kompleksov in sproščene, civilne nacionalne samozvesti. Razcep torej ni naključnega, ampak načelnega značaja. Menim, da se je s tem razcepom v principu končal samoumeven in brezpriziven »pohod desnice« kar seveda še ne pomeni in tudi ne sme pomeniti, da je z desnico pri nas konec – desnica ima prav tako svoje mesto v demokraciji kakor druge politične opcije, vendar ne na brezpriziven, nasilen način. Ne na način absolutne Resnice in svojega absolutnega Prava. Menim, da se bo tudi zaradi razcepa SDZ in nastanka nove, **Demokratske stranke**, slovenska politična scena bistveno spremenila v smeri bolj normalnega in sproščenega političnega obnašanja, ki bo zunaj mitologij, (nekdanjega) sovraštva, eshatologij in odrešenjskih teženj in bliže laični civilni družbi, pluralizaciji demokracije, nacionalni samozvesti in primerni politični pragmatiki. Vsaj mi, ki gradimo **Demokratsko stranko**, si bomo za to prizadevali; mi ne potrebujemo sovraštva, da bi se konstituirali, mi smo svobodni ljudje. Svoje delo temeljimo na spoštovanju tradicije in vseh naših bojev, na zaupanju v ljudi in lastne sile, na (za)upanju v prihodnost, ki je naša in bo naša, če bomo delovali z znanjem in toleranco – na podlagi nacionalnega konsenza v vseh bistvenih vprašanjih.

Vas lahko vprašam, kaj ste počeli prej, preden ste vstopili v politiko?

Bila sem povsem »normalna ženska«, intelektualka, žena in mati. Lepše mi je bilo kot sedaj, ko hodim okrog z raztrganim srcem in slabo vestjo pred svojo družino, saj imam tako malo časa zanj. Takoj, ko bo mogoče, bom šla nazaj med svoje knjige in pisanje. Še veliko projektov imam, n. pr. analizo druge, domobranske strani in njenega »deleža« v državljanski vojni. To moram narediti že zato, ker ima danes človek ob branju nekaterih besedil občutek, kakor da bi se morali borci zdaj še opravičevati za to, da so v boj zoper okupatorja sploh šli. Tega preprosto ne bom dovolila, da bi zdaj partizane preganjali kot manjvredne ljudi – kakor nekoč nisem dovolila, da bi (še naprej) preganjali domobrancelje kot »narodne izdajalce« in »podgane« in si na podlagi njihovega trpljenja in smrti kovali svojo Resnico, Pravico, absolutno oblast. To sem tedaj čutila kot vprašanje osebne integritete in vesti – tako tudi danes v odnosu do borcev. Nekaj moram narediti; prav fizično čutim, da se spet ruši nekakšno ravnovesje; čutim nepravilnost, ki me osebno boli.

B. Ž. J.

prav pomeni njihov podpis pod Deklaracijo za mir.

Vprašanje demilitarizacije je namreč najtesneje povezano z razmišljanji o temeljnih zunanjepolitičnih strategijah Slovenije. Dokler je bila vojna nevarnost v zraku, mednarodno priznanje pa še na prav visoki stehi, si je slovenska zunanja politika namreč prav težko privoščila razkošje, da bi snovala dolgoročne in celovite usmeritve nastopanja v mednarodnih vodah. Pritisk je zdaj popustil in nastopil je čas za ustvarjanje okostja zunanjepolitičnih stališč slovenske politike. Ker so te seveda tudi temelj varnosti nove slovenske države (le skupaj z zavezniki smo kolikor toliko varni), je torej tudi od zunanje politike odvisno, ali je demilitarizacija še aktualna ali ne.

V igri slovenske zunanje politike so različne stranke zagovarjale različna zavezništva. Na že omenjeni tribuni, ki jo je sicer organizirala Socialistična stranka, jih je naštel in ocenil njihovo vrednost dr. Anton Bebler. Vključitev v pakt NATO: nekaj podobnega sta poskušali Madžarska in Poljska, vendar so se za novo zavezništvo pri Atlantski zvezi lepo zahvalili.

Vojaške zveze s sosedi: Avstrijo pri tem ovirajo njeni predpisi, Italija je pred časom

ponudila protektorat Malti (dvomim, da bi pri nas sprejeli tako varuštvo), zveza z Madžarsko nam ne prinese kdo ve koliko, obrambna zveza s Hrvaško je pa, najmanj, kar lahko rečemo, nevarna.

Ostane nam torej politika nevtralnosti – to pa seveda ne more obstati, če nevtralnosti nismo sposobni ubraniti. Nevtralnost pod pokroviteljstvom nekoga drugega pač ni nevtralnost, če pa v vojni nisi sposoben preprečiti, da bi tvoje ozemlje uporabljali za pomoč vpletenim stranem, je deklarirana nevtralnost bolj operetna narave.

Če je torej oborožitev temelj nevtralnosti, kaj je potemtaka z nevtralizacijo?

Dr. Dušan Plut je na tribuni pokazal, v čem je zanka. Že pred agresijo na Slovenijo se namreč ob zavzemanju za demilitarizacijo niso zavzemali za takojšnjo razorožitev – zavzemali so se za demilitarizacijo kot proces. S preprostejšimi besedami – zavzemali so se za politiko, ki dela za mir in za sistem kolektivne Evropske varnosti. Če je proces naravnost v evropeizacijo celotnega prostora, potem seveda vojna kot rešitev zagat nima več prostora v razmišljanju na Stari celini. Evropa se odloča za notranji pretok idej in blaga, za politično reševanje sporov, torej se

demilitarizira kot prostor. Vrsto demilitarizacijskih ukrepov pa je že sprejela: civilni nadzor nad vojsko, dovoljen ugovor vesti, omejevanje vojnih izdatkov na raven nujne obrambe – vse to so koraki k demilitarizaciji. Zato je seveda pavja drža zagovornikov bojevitosti in celovitega oboroževanja od-

več, zagovorniki demilitarizacije niso izdajalci naroda, v vrste katerih bi jih radi potisnili bojeviteži. V balkanskih razmerah, ki so še vedno slovenska realnost, je tudi zagovornik demilitarizacije realist. Le da vidi še malo dlje od navdušenja nad pokalcimi in maskirnimi uniformami.

Gojko Bervar

Naš komentar

Tolar ni imun na inflacijo

Ni dolgo tega – vsega 26 dni je minilo – kar smo z rojstvom slovenskega bonskega denarja, bodočega tolarja, presenečeno ugotavljali, da deset pečenih kostanjčkov ne stane več celo marko, kot je dotlej, da je tudi kilogram pšeničnega kruha nenadoma padel za skoraj pfening in da se je začuda pocenil celo bencin. Liter supra je nenadoma stal kanček manj kot marko, začela se je podirati tolikanj opevana logika, da tudi V Nemčiji super ni nič cenejši, zakaj bi torej ne stal toliko tudi pri nas. Morda je kdo takoj pripisal zasluge za pocenitve bonskemu tolarju, večina pa je vedela, da je kriva dražja marka. Če smo takrat navdušenje nad tolarjem, ki je končno zamenjal slab dinar, pospremili z besedami, da bo tudi tolar vreden toliko, kolikor bomo lahko zanj kupili, se nismo zmotili. Denar je pač denar, nujno zlo, ki človeku odpira ali pa zapira vrata v trgovine. In niti navdušenje nad tolarjem ni spremenilo čudi trgovcev, da prodajo le, če lahko plačajo.

S tolarjem je dobilo okoli 40 tisoč v Sloveniji zaposlenih, ki so prejemale minimalne plače, nenadoma v žep več dinarjev. Toda, če jim je do tolarja plačila prinesla uradnih 164 mark, so z njim, spet po uradnem tečaju, delali mesec dni za minimalnih 143

mark. Prava devizna, pozneje pa tudi dinarska pocenitev kruha, jim je v tolarjih še zmeraj omogočala, da so kupili kilogramsko štrugo pšeničnega kruha za največ 36 tolarjev, saj vlada uredbe o najvišji možni ceni tega kruha pri nas ni spremenila. Mesečno so tako še zmeraj zaslužili za skoraj 128 kilogramov tega kruha. Ne pa tudi za okoli 92 litrov olja. Ko je dinar vzel slovo, so lahko ob nespremenjeni tolarški minimalni plači ves mesec dela v trgovini vnovčili za slabih 60 litrov olja. Kaj vse se je še podražilo, ko je vrednost dinarja padla, bi težko naštevati. Statistiki so oktobra izmerili za 21,5 višje cene, kot so bile septembra, septembra za 17 odstotkov višje, kot so bile avgusta, avgusta za vsega 8,8 odstotka višje, kot so bile julija. Tolar je načela inflacija, najmočnejše pa je k temu prispevala prav podražitev osnovnih, za življenje nujnih stvari.

Če še kar ostanemo pri minimalnih plačah – določa jih namreč vlada, pa so tako svojvrsten uradni primer razmišljanja, kaj je še dostojno življenje – so le-te poskočile. V tolarjih iz 4660 na 6000, v uradnih markah iz 143 na 187. Če bi mesečno plačo zamenjali zgolj v najdražji beli kruh, bo ga lahko kupili 38 kilogramov več, zamenjava za olje bi prinesla 15 dodatnih litrov. Po taki matematiki, ki je seveda daleč od življenja, se je tolar izkazal. Toda ob kruhu in olju potrebuje človek tolarje še za menda kmalu dražje mleko, za že zasoljeno elektriko, dražje stanarine, ki jih napovedujejo ... In prej ali slej bo vlada morala vgrizniti tudi v dražji bencin, s katerim se bo, tako kot z elektriko, začel nov ples cen. Še bolj hiperinflacijski, v kolikor ne bo vlada v stiski pobegnila v zamrznitve cen. Tolar na inflacijo pač ni imun, vreden je toliko, kolikor lahko zanj kupimo.

Odveč je razglabljanje, kaj bi bilo, če bi živeli z dinarjem. Denarju daje moč učinkovito gospodarstvo, vojna v velikem delu nekdanje Jugoslavije, ki še živi z dinarjem, je morebiti motor za tiste, ki so del vojaške mašinerije, merjeno v celoti pa z njo izgubljajo vsi, tudi dinar. Kolikor je na inflacijski ples tolarja vplivalo prekinjeno trgovanje z ostalimi v bivši Jugoslaviji, bo pokazalo kopičenje zalog v slovenskih skladiščih, pogostost prisilnega čakanja na delo v tovarnah, kjer nimajo surovin, za nameček pa ob tako zmanjšani kupni moči Slovencev tudi prodaja doma. In ker je upanje v prodaji na tuje, ni daleč dan, ko se bodo izvozniki z vso silo oglasili, da pri takem tečaju izgubljajo.

Kakorkoli, tolar ni sam kriv, da ni bolj odporen na inflacijo.

Jelka Zupanič

Rasizem in ksenofobija v Evropi

Državljeni prvega in drugega reda

Predzadnji dan oktobra so Turki v ZR Nemčiji slavili tridesetletnico priseljevanja. Toda zaradi ponavljajočih se napadov na tujce v Nemčiji proslava najbrž ni bila vesela, Turki pa ne dobro razpoloženi.

Po sporazumu, ki je bil sklenjen 30. oktobra 1961., je bilo Turkom tudi uradno dovoljeno, da so prihajali v ZR Nemčijo. Leta 1961. jih je prišlo le 2500, zdaj pa jih je na nemških tleh že 1.612.000. Prvi turški delavci so bili pretežno moški, zaposlili pa so se v jeklarski industriji, rudnikih in avtomobilski industriji. Ko so jih novembra 1973 prenehali uradno vabiti in ko so marca 1974 začela veljati pravila o kompletiranju družin, so začeli prihajati v ZR Nemčijo tudi pripadniki njihovih družin.

Zdaj se večina Turkov boji, da bodo postali v Nemčiji novi Judje in doživeli njihovo usodo. Sedanji kritični položaj se je oblikoval počasi, vendar vztrajno. Polna štiri leta je komisija Evropskega parlamenta raziskovala položaj v državah Evropske skupnosti in v osmih dokumentih orisala »stanje duha«, kaznovno politiko, neaktivnost policije ter politične, gospodarske in socialne razmere, v katerih nastajata in se razvijata rasizem ter ksenofobija, sovraštvo do tujcev.

Vsaka ima svoje posebnosti

Francija, Velika Britanija, Belgija, Italija in ZR Nemčija – to je neslavno zaporedje držav, kjer sta rasizem in ksenofobija najbolj izražena v vsej Evropski skupnosti. Raziskavo je vodil britanski socialog Glenn Ford. Analitiki njegovih ugotovitev pravijo, da ne gre za golo razvrščanje neslavnih »prvakov« s področja rasizma in ksenofobije, temveč ima vsaka izmed naštetih držav svoje posebno-

sti, v nečem je vsaka hujša od druge!

V Belgiji in Nemčiji rasizma prav nič ne skrivajo, v Franciji, Veliki Britaniji in Italiji pa so nasilje in posledice rasističnega nasilja in sovraštva najhujše.

Število ubojev iz rasističnih pobud najhitreje narašča v Franciji. Prepogosto so bile kazni, izrečene morilcem in drugi ukrepi proti njim takomili, da so se tujci počutili vsebolj ogrožene in živeli v prepričanju da zanje v Franciji ni pravice. Bili smo priče sočasnih manifestacij rasističnega nasilja, v katerih so sodelovali tudi »jurišniki« nacionalistične Francije in evropske stranke, civilisti in policaji, pa tudi člani ekstremno desnega »neodvisnega« policijskega sindikata.

Poročilo Glenna Forda še pravi, da se najbolj rasistično obnašajo belgijski policisti. V točilnicah, kadalnicah, po ulicah in na letališčih, povsod in na vsakem koraku je nadziranje istovetnosti usmerjeno proti ljudem drugačne barve kože, ki morajo prestajati najbolj surova poniževanja. Na posameznih službenih vozilih belgijske policije je opaziti nalepke organizacij skrajne desnice. Leta 1981 je Belgija sprejela nove zakona proti rasizmu, vendar jih nihče ne spoštuje.

Podobno je z zakoni in policijskimi akcijami v ZR Nemčiji. Rasizem in ksenofobija sta »manj krvava« v Veliki Britaniji, kakor v Franciji, vendar sta veliko bolj razširjena, divjanje pa pogostejše

in bolj »sistematizirano«. Statistika pravi, da London doživi najmanj po šest rasističnih izpadov na dan. Londonski inštitut za politične analize pravi, da je treba številke pomnožiti z deset, če hočemo dobiti podobo o tem, kakšen je položaj po vsej Veliki Britaniji. Večina žrtev pač ne zaupa več policiji in ustanovam, kjer bi se lahko pritožile. London in druga velika britanska mesta slovijo po vsakodnevnih mirnodobnih »rasističnih mučenjih«, kot so grožnje po telefonu, grožnje, izpisane na vratih in po zidovih ter po hodnikih blokov, v katerih stanujejo »drugopoliti«. Pravijo, da so ta dejanja trening, s katerim se urijo pripadniki britanske nacionalne stranke.

Zvesti Mussolinijevim tra-

dicijam počenjajo mladi italijanski neofašisti vse to pri belem dnevu. Dogaja se, da skupine po dvesto mladih prebivalcev kakšnega večjega italijanskega mesta primejo za kole in železne palice in gredo na »lov na črnce in cigane«. Univerza v Kölnu je izvedla anketo, ki pravi, da polovica Nemcev izraža odkrito protijudovsko razpoloženje. Potem ko so se »odprla vrata iz DR Nemčije« in ko je prišel prvi val okoli milijon rojakov, se je začel razraščati virus o »umazanih zvreh«. Kolikor bolj se je bližala združitev Nemcij, toliko bolj se je neonacistično razpoloženje širilo tudi »na drugi strani zidu«. Vsaj 25 odstotkov vzhodnih Nemcev je tedaj »komaj čakalo«, kdaj bodo lahko izgnali Vietnamce, Poljake in Afričane.

Komisija Evropskega parlamenta je spoznala, da je veliko manj rasizma in ksenofobije v drugih državah evropske dvanajsterice, kakor pa v petih državah z vrha te nečedne lestvice. V Španiji preganjajo prišleke iz držav Magreba in Rome, na Portugalskem so proti Afričanom – tudi iz njihovih prejšnjih kolonij, na Nizozemskem so proti tistim iz Surinama, proti Turkom in Maročanom. Vendar pa je vse to še daleč od tistega, kar doživljajo tujci v Franciji, Veliki Britaniji, Italiji, Belgiji in Nemčiji.

V Italiji so ubili tri karabinerje, ki so patrolirali v bližini taborišča, naseljenega z Romi. Na Severnem Irskem menda ni rasizma in ksenofobije, ker imajo samo 17.000 priseljencev, kar je pol odstotka prebivalstva. Zato pa imajo Irci veliko drugih težav. V bruseljski četrti Scherbeek je prišlo do streljanja, v katerem je bil ranjen neki Albanec s Kosova. Trije londonski univerzitetni profesorji so že spomladi napovedali, da se bodo v Evropi in na Bližnjem vzhodu okrepila gibanja fašističnega tipa in da bo ta val politično obarvanega nasilja zapljusknil tudi v ZDA.

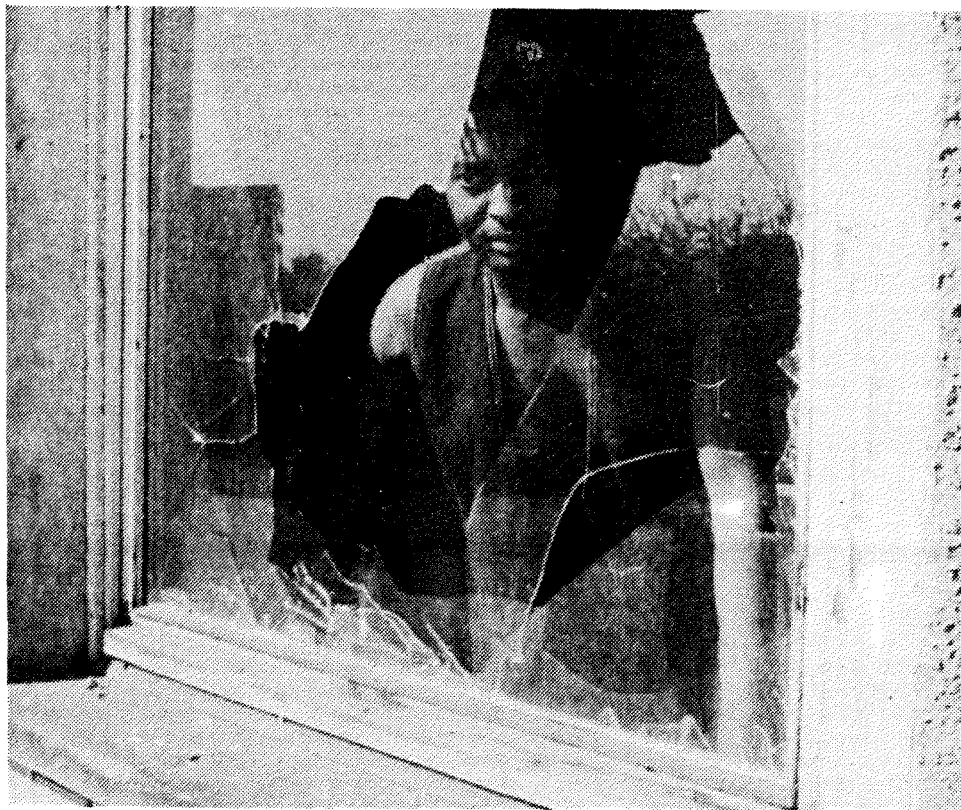
Potem ko je začel veljati zakon o ukinitvi vizumov

med Poljsko in ZR Nemčijo, je več desetstisoč Poljakov pritisnilo na nemško mejo. Pri Frankfurtu na Odri je čakalo na prestop meje okoli 10.000 Poljakov, nanje pa so prežale grupe neonacistov. Posredovati je morala policija, da niso že na samem mejnem prehodu začeli napadati obiska željne Poljake. Neučakani nacisti so se severno od Berlina stopili tudi z grupo sovjetskih vojakov.

Kaj pa potomci priseljencev?

Nemčija, Velika Britanija, Francija in še nekatere države so se znašle še pred enim problemom: nekako se še upirajo navalu novincev, ki trkajo na njihove meje, vendar so na njihovem ozemlju že zrasli potomci priseljencev, ki terjajo svoje mesto v družbi. To so mladi ljudje, poudarjajo v Parizu, ki so se rodili v Franciji, so francoski državljani in govorijo večinoma le francosko. Kljub temu pa ravnajo z njimi kot z vsemi tujci: nagnali so jih v predmestna geta, kjer nimajo nobene možnosti, da bi našli delo. Večno so v spopadih s policijo. »To ni problem, ki bi ga imeli z nepomembno manjšino,« je zapisal Le Monde. Po najnovejšem ljudskem štetju ima Francija pol drugi milijon prebivalcev z alžirskim, maroškim ali tunizijskim potnim listom. Če prištejemo še njihove otroke, ki so uradno že Francozi, potem v Franciji živi že več kakor tri milijone ljudi iz magrebskih držav.

Evropska skupnost in njene države članice ukrepajo in postavljajo jezove, da bi zadržale nove priseljence. Ukrepajo tudi proti rasizem in drugim »bojevnikom«, ki vidijo v priseljevanju tujcev največjo nevarnost za svoj gmetni in narodni obstoj. Vendar pa se mora Evropa tudi zavedati, da ljudi ni mogoče deliti na državljane prvega in drugega reda. Če bo tako, ne bo nobenih spravljivih akcij za sožitje domačih ljudi in tistih, ki so jim stoletja dolgo pomagali graditi blaginjo. **Florijan Laimiš**

»Lov na tujce« je zdaj geslo v Nemčiji in še nekaterih evropskih državah. Nemška policija v Hoyerswerdi je razganjala demonstrante, ki so napadali tuje delavce, Vietnamce in Afričane, vendar skromnega doma tega mozambiškega delavca ni znala zavarovati.

Kako je bilo v Madridu

Prva bližnjevzhodna mirovna konferenca po desetletjih nenehnih vojn, na kateri so sodelovali Izraelci, Palestinci in večina arabskih držav, je končana. Kljub hudemu obtoževanju med plenarnim delom konference, kjer je minuli petek izraelski premier Yitzhak Shamir obtožil Sirijo sponzorstva nad mednarodnim terorizmom in kjer je sirski zunanji minister privlekel mednarodno tiralico iz leta 1949, ki Yitzhaka Shamirja obtožuje atentata na mirovnega posrednika Bernardotta, je lahko organizator konference ameriški državni sekretar James Baker zadovoljen. Kot sta s predsednikom Georgem Bushom odločila po zalivski vojni, ne bo Bližnji vzhod po Madridu nikoli več takšen, kakršen je bil pred njim.

V nasprotju z udeleženci jugoslovanske mirovne konference, ki se lahko sestajajo vsak dan, pa boje kljub temu samo stopnjujejo, je za udeležence madridskega srečanja že samo soočenje, dejanje, ki spremeni vse. Ne smemo pozabiti, da se izraelski državljani doslej niso smeli sestaja-

ti npr. s predstavniki Palestinske osvobodilne organizacije, ne da bi tvegali zaporno kazen. V najbolj ortodoksnih arabskih državah pa so pogovor z Izraelci takoj označili kot vohunstvo in priredili javno obešanje. Najvišji predstavniki držav, ki so se minuli teden sestali v Madridu, so večinoma blagoslovili kar nekaj vojn med Izraelom in arabskimi državami, sirski voditelj Hafer el Asad na primer kar tri, eno še kot obrambni minister in dve kot predsednik.

Toda prav vojna, v kateri madridski pogajalci niso sodelovali drug proti drugemu, je zapečatila usodo Bližnjega vzhoda in Američane prepričala, da bodo Arabce in Izraelce prisilili k miru: zalivska vojna proti Izraelu, ki je Američani ne bi dobili brez veliko sreče, je State Department prepričala, da morajo v akcijo.

Tako kot Jugoslavija je tudi Bližnji vzhod z zatonom hladne vojne in vloge Sovjetske zveze v svetu izgubil svojo klasično vlogo v mednarodnem boju med velesilama. Vse vojne so na tem območju

dirigirali veliki: v prvi, po nastanku Izraela in drugi vojni za nadzorstvo nad nemškim prekopom leta 1956 sta sodelovali državi Francija in Velika Britanija, vse naslednje, razen izraelske kazenske ekspedicije v Libanon leta 1982, pa sta s pomočjo izraelskih in arabskih posrednikov pravzaprav bojevali Amerika in Sovjetska zveza. Najverjetneje se še danes ne bi nihče zmenil za vprašanje palestinskega ljudstva brez domovine, če ne bi zadovoljstvo zahodnjakov zaradi zmage nad komunističnim imperijem spretno izkoristil iraški predsednik Sadam Husein. Zato, ker njegovih osvajalnih ambicij niso pravočasno opazili in ker niso že prej vsaj poskusili pomiriti Sadamovega najpomembnejšega izgovora za agresijo – palestinskega vprašanja, so morali Američani v zalivsko vojno, ki je morda celo ne bi dobili, če bi se Sadamu posrečilo v vojno vplesti tudi Izrael.

Med bojevitimi Arabci ter Izraelci, ki so svojo legitimnost do zdaj večinoma utemeljevali na obstoju smrtnega sovražnika in prav tako so-

vražno razpoloženimi Jugoslovani, pravzaprav ni velike razlike. Tudi mi imamo svojega Sadama Huseina, pretirano ambicioznega srbskega predsednika Slobodana Miloševića, ki namesto zoprnega ukvarjanja z gospodarstvom

raje osvaja nova ozemlja. Žal pa nimamo nafte in zato tudi ne Jamesa Bakerja, ki bi Sadama najprej udaril po glavi, nato pa organiziral mučno in naporno pomirjevanje med starimi sovražniki. Upajmo, da se bodo iz madridskega

primera kaj naučili sponzorji medjugoslovanskih pogajanj in Zahodne Evrope. Tako nevarni vrsti ljudi, kakršni so arabski diktatorji, izraelski desničarji in njihov srbski kolega preprosto ne bi smeli popuščati. **Barbara Kramžar**

Ameriški predsednik Bush in sovjetski voditelj Gorbačov pred začetkom zasedanja.

In memoriam:

Franc Pokovec-Poki

V Ljubljani je umrl v sedemdesetem letu narodni heroj in nosilec Partizanske spomenice 1941 Franc Pokovec-Poki.

Začetek okupacije je doživel v Ljubljani kot kovinostregar v Unitasu. Vključil se je v OF in izpeljal vrsto drznih akcij proti okupatorju. Bil je dvakrat aretiran in je obakrat pobegnil. Septembra 1941 je odšel v partizane na Krim, se nato bojeval v Borovniški četi, Serčerjevem polbataljonu in VOS v Ljubljani in njeni okolici. Poleti trinajstredesetega je odšel na Primorsko – v alpsko cono z obveščevalnimi nalogami. Kmalu je postal inštruktor pokrajinske komisije VOS. Aprila 1944 je postal pomočnik politkomisarja Druge brigade VDV in decembra istega leta politkomisar Tretje brigade NO.

Poki je bil izjemen tovariš in borec, ki se je vselej izkazoval v bojih – od Kureškega do Travnogore, Ježice in

Dravelj, kakor tudi ob partizanskem pohodu v Slovensko Benečijo, v bojih na Stolu, na Livku, na Krnu, Šenturški gori, na Graški gori, Paškem Kozjaku, v Ponikvah, v Mozirskih planinah in drugod vse do aprila 1945, ko je bil nad Sentiljem pri Velenju hudo ranjen in prepeljan v partizansko bolnišnico na Pohorju. Po osvoboditvi je ostal v JLA in bil leta 1956 upokojen kot polkovnik.

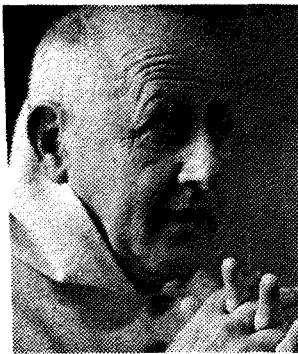
Marko Mrak

Patru Janezu Drolcu v spomin

Ko sem ga pred dobrimi tremi tedni zadnjič obiskal v njegovi celici v Pletterjah, mi je po prvem stisku roke s slabotnim glasom rekel: »Jože, h koncu gre«. Streslo me je. Čeprav je bil že nekaj let težak bolnik, dotlej čez njegove ustnice ni prišla takšna misel. Zlagal sem se mu, da ne bo držalo, kljub temu pa sem verjel, kar mi je rekel.

Marsikdo ob bralcev našega lista se bo vprašal, čemu to pisanje. Vsem tem sem dolžan povedati, da je bil pater Janez že med vojno eden tistih menihov pleterskega samostana, ki so čvrsto stali za svojim priorjem Josipom Edgarjem v njegovi odločitvi, da bo Kartuzija Pletterje neomajno podpirala narodnoosvobodilni boj.

Ta podpora ni bila samo moralna. Udeležena se je v vozovih hrane, v orodju za mehanično delavnico, v zdravilih, ki so prihajala preko hišne lekarne, pa tudi v obliki neposredne osebne

zaščite. Pri njih je bil na zdravljenju eden prvih partizanskih zdravnikov dr. Stanko Černelč. V veliki italijanski ofenzivi jeseni 1942 so vzeli v zaščito znotraj samostana člane podobro krožnega odbora OF in z njimi tudi mater in sestro enega članov odbora.

Zenska oseba znotraj samostanskega obzidja, po strogih pravilih kartuzijanskega reda, nima vstopa. Visoka etičnost priorja Josipa Edgarja je šla preko tega. Zdaj, ko tudi patra Janeza ni več, je prav, da jaz, kot še edina živa priča tega

dejanja, ponovno izrečem priznanje za dejanje, ko je vključil velikemu tveganju duh aktivne krščanske ljubezni in narodne zavesti zmagal nad mrtvo črko ustaljenega reda.

Sploh pa menim, da je odnos Kartuzije Pletterje do partizanov lahko kronski priča za čist in narodno pravičen koncept osvobodilnega boja in kot tak zanika danes zelo propagirano in razširjeno stališče, da je bil ta boj samo komunistična zarota.

Od svoje ocene osvobodilnega boja vodstvo kartuzije tudi po vojni ni odstopilo, kljub materialni škodi, ki jo je boljševiško uredništvo socialističnega reda samostanu povzročilo. Prior Josip Edgar in njegova desna roka prokurator Janez Drolc sta svoj odnos do partizanov ohranila naprej. Eden kot drugi sta bila člana Zveze borcev in sta se udeleževala vsakoletnih srečanj borcev Gorjanskega bataljona, dokler jima je to

zdravje dopuščalo. Tudi ko je pater Josip Edgar zaradi let in zdravja odložil priorsko čast, jo je sedemnajst let častno in uspešno v istem duhu opravljal pater Janez Drolc. Dobrih štirideset let je bil tvorno vključen v vse akcije, ki so jih krajevne oblasti podvzemale za izboljšanje življenja ožje in širše okolice.

Pristnost takšnih medčloveških odnosov na duhovni in posvetni ravni je potrđila tudi zadnje slovo od patra Janeza Drolca. Pogrebno mašo je opravil ljubljanski metropolit, ob asistenci poglavarjev dveh najstarejših cerkvenih redov na Slovenskem, to je cistercijanov in kartuzijanov. Njegov spomin pa so počastili tudi predstavniki republiških in lokalnih oblasti in ogromno ljudi, vernih in neverujočih. Vse je prevečala misel – od nas odhaja človek.

Njegova pot se je končala med cipresami sredi obširnega samostanskega vrta. Tako se je izpolnilo, kar je zapisano v knjigi vseh knjig – Prah si bil in v prah se povrneš.

Jože Penca

Iz pisem bralcev

Razmišljanje ob članku o Urhu

V zvezi s člankom o Urhu, objavljenem v prejšnji številki TV-15 (24. oktobra 1991) bom navedel en sam primer, ki sem ga doživel 14. 10. 1942. Zadevo okoli Urha dobro poznam.

Jeseni, septembra 1942 so italijanski vojaki izvršili vpad v vas Bizovik in ustrelili pet nedolžnih ljudi. Naslednji teden se je ponovilo enako v Dobrunjah, kjer so ustrelili šest oseb. Nihče izmed njih ni storil nobene krivice – nikomur. V obeh primerih pa so sodelovali domači izdajalci; ti imajo na vesti ustrelitev, hkrati pa ustanovili zametek bele garde pod komandantom Gabrijelom Capudrom. Da bi se izkazali pred okupatorjem, so takoj začeli aretirati in pobijati nedolžne ljudi...

Tako so se belogardisti v noči iz 13. na 14. oktober 1942 zbrali v Bizoviku. Komandant Capuder jim je dejal, da gre do aretirat komuniste in da jih bodo za bizovski pokopališčem pobili in zakopali, ni jim pa povedal, kam bodo šli. Prišli pa so znotraj žice okupirane Ljubljane, v Hrušico. Mene so aretirali opolnoči trije belogardisti, dva mlajša in en starejši, mi zvezali roke na hrbtu. Stražil me je starejši, ostala dva pa sta hodila še po drugih hišah. Medtem mi je moj stražar, poznal sem ga osebno, bil je na soški fronti in prvi svetovni vojni – ponosen, da zopet nosi puško – dejal: »V žlahti sva, pa ti povem, da raje pobegni«.

Medtem so ostali prignali še druge aretirance. Ko smo prišli do Ferkolove hiše v Sp. Hrušici, smo slišali strel. Izvedeli smo, da je menda Jakov, zagrizen belogardist, obstrelil italijanskega inženirja, ki je skrbel za projektiranje bunkerjev in žice na tem delu okupirane Ljubljane. Tako so morali klicati rešilni avto, zraven pa so prišli še italijan-

ski vojaki. Pripeljali so se v treh tovornjakih in nas v Korbarjevi hiši prevzeli.

Tako smo bili rešeni gotove smrti; padli bi kot talci za bana Natlačena in bili prve žrtve bizovskih in dobrunjskih belogardistov, tedaj nastanjenih še po domovih ali v mežnarjih. Šele po napadu partizanov na Bizovik so se utaborili na Urhu, kjer so se počutili bolj varne.

Skupaj nas je bilo aretiranih 15, od tega šest žensk. Tri so bile mladoletnice, stare od 16 do 19 let. Nihče od aretiranih ni bil komunist (za komuniste so imeli vsakega, ki ni hodil v cerkev). Med aretiranimi so bili tudi taki, ki sploh niso sodelovali z osvobodilno fronto in so bili aretirani zaradi vaških sovraštov. Večino nas je vojaško sodišče obsodilo na visoke kazni, nato pa nas iz ljubljanskih zaporov odpeljali v italijanske.

Zato sprašujem: kdo je začel bratomoren boj? Na desetine tisoče padlih in nad 200 tisoč izgnanih po zaporih in taboriščih Italije in Nemčije – za vse to so v večini krivi domači izdajalci in sodelavci kvizlinških enot, ki so se borili za Hitlerja in ne za domovino. Tisti, ki niso doživeli takih vojnih grozot, ne morejo objektivno pisati; zdaj celo trdijo, da jih na Urhu niso pobili 500, temveč kakih 90 komunistov. Toliko jih skoraj sam poznam, ki so bili žrtve na Urhu...

Belogardist Jakov je moji ženi, tedanji zaročenki, kazal pištolo in se ji bahal, da bo »kmalu število 70 pobitih osebno od njega«. Domoobranci so celo zavezniki (po teheranski konferenci 1943) pozivali z letaki, naj prestopijo k NOB in da bodo v nasprotnem primeru kazensko odgovarjali!

Mi, aktivisti OF, smo izvršili spravo že takoj po končani vojni. Mnogim smo spregledali sodelovanja z okupatorjem. Poznam številne domoobranci, ki niso pobegnili in so sedaj na lepih položajih; nismo jim skrivili niti enega

lasu! Družba jim je omogočila nadaljnji študij, mi pa smo delali 300 ur udarniškega dela letno za obnovo porušene Slovenije!

V zvezi z množičnim pokolom po vojni pa menim, da je predvsem kriva sedaj že nekdanja JLA, v katere roke so prišli vrnjeni domobranci, ustaši, četniki. Vedeti pa moramo da je bil položaj takrat zelo sen, da je malo manjkalo, da ni prišlo do nadaljevanja vojne, tokrat med vzhodno in zahodnim blokom, kot je lepo opisal novinar Slavko Krušnik v Nedeljskem Dnevniku 3. junija 1990, ki pravi, »Pravično plačilo – ni samo maščevanje« in v članku zelo realno opisuje takratno stanje.

Mi smo za ta pokol zvedeli šele pred kratkim, iz dnevnih novic. Brez nadaljnjega je bilo med njimi tudi nekaj popolnoma nedolžnih, ki jih je vodstvo domobrancev zavedlo. Vedeti pa moramo tudi, da v vsaki vojni padajo v velikem številu nedolžni ljudje. To opisujem zato, da bo mladina tega kraja in po vsej Sloveniji vedela resnico, kdo se je boril za osvoboditev Slovenije in pod najtežjimi pogoji, ki si jih današnja mladina niti misliti ne more. Izdajstvo je največji zločin za domovino. Tudi sedanje strankarsko prepiranje je največje zlo za Slovenijo, saj netižno samo novo sovraštvo, gospodarstvo pa propada.

Iz Zveze komunistov sem bil izključen decembra 1949, prav zaradi tega, ker se nisem strinjal z birokracijo in napakami. Sedaj pa je še večja birokracija, ki predstavlja resno nevarnost za svobodno Slovenijo. Sem pa še vedno socialist, na strani delavca in kmeta.

Albin Hočevar, Portorož

V nesreči spoznaš prijatelja

Ljudje imajo različna mnenja o vojni. Neki kitajski modrec je dejal, da je to državno delo, v antiki so jo imeli za naraven, koristen pojav. Ibu Haldun je menil, da država mora osvajati nova ozemlja, Machiavelli pa, da lahko vlada vojno uporabi v državno korist.

Najbrž pa najbolje poznajo smisel vojne navadni ljudje in ve-

do, da ga – nima. Prinaša le na stotine trupel, zrušene domove in veliko trpljenja. Toda zastoj vse razglabljanje o posledicah in smislu ter čevkanje, ki ga je bilo doslej slišati ves čas, na bolje pa ni in ni šlo. Vojna je, in to le nekaj kilometrov stran od nas, dejstvo, ki zadeva tudi nas. In zdaj stojimo na razpotju. Lahko se pridružimo čevkačem in le zaskrbljeno opazujemo dogodke, lahko pa tudi kaj konkretnega naredimo za ljudi, ki jih je vojna prizadela.

Naša šola se je odločila, da ne bo ostala križem rok in da bo po svojih močeh pomagala. V ta namen je organizirala humanitarno akcijo Medvedek in barvice za prijatelja. Akcije so se udeležili vsi učenci, od 1. do 8. razreda, rezultat zbiranja pa je bil: 410 zvezkov, 286 kompletov barvic, 128 peresnic, 77 torb, 100 risalnih listov, 100 pol papirja, 110 kemičnih svinčnikov, 20 nalivnih peres, 119 svinčnikov, 20 knjig, 10 pobiravank, 220 igračk, 10 parov copat, 90 kosov oblek ter 20 ravnil, lepil, blokov.

Če že ne morem preprečiti vojne, pa lahko vsaj ublažimo njene posledice.

Maja in Tamara, 8. razred

Grenak priokus ob proslavi

Na zaključni slovesnosti so se prvo oktobrsko nedeljo zbrali številni borci in privrženci NOB ter krajin Kriz, Pristave, Sebenj in Seničnega. Zbrali so se v Gozdu, počastili pa so spomin na pozig te partizanske vasice. Lepo vreme je privabilo tudi precej planincev in naključnih pohodnikov, razpoloženje pa je bilo prijetno. Do tu vse lepo in prav, toda zaradi nekaterih stvari, ki so v zvezi s proslavo, ostaja grenak priokus.

Ali ni v vasi Gozd nobenega bolj primerne prostora za tako proslavo? Tokrat je zopet bila ob planinskem zavetišču PD Križe, ob gostinskem lokalu, ki je pozornost navzočih bolj kot ne odvratal. Stregli so s pijačo, med samo proslavo so nemoteno prihajali avtomobili... Ali na proslavi v spomin na dogodke iz NOB res ne bo več zadonela partizanska pesem, vsaj taka z nevtralno vsebino, kakršnih je bilo še nedavno na takih proslavah veliko? Zakaj je bil tak program mogoč ob proslavi občinskega praznika pod Storžičem? Mislim, da ima organizator proslave (v tem primeru je bil KO ZB Križe) pravico vplivati na vsebino programa.

Če ne bi slavnostnega govornika dopolnil predstavnik skupnosti borcev Kokrškega odreda, ki je za svoje besede požel odobra-

vanje, bi mi še danes zvenele v ušesih le besede prvega govornika, ki je ves čas govoril o »neprimernih standardih naših individualnih građenj« in ugotavljal, da preveč skrbimo samo za sebe, premalo pa za skupne potre-

be... Menim, da bi za take in podobne proslave morali izbirati govornike iz vrst borcev NOV ali vsaj privržence te slavne in iz zgodovine neizbrisljive dobe.

Ivo Bergant, Bistrica pri Trzinu

UREDNIKOV KOTICEK

Časopisni svet našega časopisa je na seji 24. oktobra med drugim obravnaval tudi predloge za spremembo imena TV-15. Naročniki in bralci so glede spremembe dali številne predloge, nekaj pa jih je zbral tudi časopisni svet sam. Naj jih naštejemo: Partizan, Obveščevalec, Kurir, Tovariš, Naša borba, Bojovnik, Proletarec, Naprej, Naš borec, Domoljub, Zavedni Slovenec, Odmevi, Taborni ogenj, Obiskovalec, Družabnik, Plamenica, Kres, Smernik, Korenine, Pravica, Domovina itd. Večina bralcev, ki so nam poslali svoje predloge, je podprla tudi razmišljanja o posodobitvi časopisa, s tem v zvezi pa tudi potrebo po spremembi imena. Takšno mnenje je prevladovalo tudi na časopisnem svetu, čeprav se svet ni ogrel za nobenega izmed ponujenih predlogov, pojavil pa se je nov predlog: časopis naj bi se imenoval Svobodna misel – TV-15. S tem predlogom so se strinjali vsi. Nov naslov bi tako izražal zgodovinsko izročilo in zvezo s partizansko generacijo, odpiral pa bi se tudi novim, aktualnim vsebinam, razširil krog bralcev in naročnikov, namenjen vsem, ki so privrženi osamosvojitvenim težnjam slovenskega naroda in se zavzemajo za pravično družbo.

Priznajte, da je predlog dober in mu skoraj ni mogoče ugovarjati. Je pa še vedno predlog; dokler o njem ne bo zavzelo stališča vodstvo ZB NOV, je nanj še vedno mogoče vplivati! Časopisni svet je tudi sklenil, da od 1. januarja 1992 časopis izhaja v spremenjeni, bolj privlačni obliki. O tem vas bomo še obveščali v prihodnjih številkah.

Med tistimi, ki so nam poslali predloge za spremembo časopisnega imena, smo izžrebali 5 dobitnikov knjižne nagrade, ki jo je prispevala Prešernova družba. Knjigo Petra Skoberneta Sto naravnih znamenitosti Slovenije prejmejo po pošti: Ferdo Širca, Celje; Drago Hartner, Portorož; Albert Daolio, Sežana; Lojze iz Kranja (naj sporoči naslov); in Valentin Logaj, Izlake.

V sklad TV 15 so prispevali: ElaULRIH, Ljubljana, Ivan DOLNICA, Ljubljana, Tilka BLAHA, Ljubljana, Lado POHAR, Ljubljana, Bojan ŠKRK, Ljubljana, Jože BOŽIČ, Ljubljana, OO ZB NOV Radlje ob Dravi, OO ZB Maribor, Daniel BABIČ, Hrastnik, ZB NOV Cerkljica, ZB NOV Ravne na K., KO ZB Razvanje, KO ZB Rotovž, KO ZB Hoče, ZB NOV Dravograd, Lovro KRAŠOVEC, Vrhnik, Anton PREINFALK, Ljubljana, Slavko ŠKAPIN, Izola, Drago JAZBEC, Golnik, Anica CONRAD, Trbovlje, Pavla ZADOBOVŠEK, Hrastnik, Žarko ŽBOGAR, Piran, Drago FABIAN, Višnja gora, Jože PERŠOLJA, Postojna, Martin KOLAR, Brežice, ZB NOV KS Litostroj, Ljubljana, ZB NOV Pesnica, Žarko ŽIGON, Vuhred, Slavko GRČAR, Ljubljana, Ivan RAU, Ptuj, KO ZB Košaki;

Skupno so prispevali 41.630 SLT.

Nehvaležna tema in futuristične napovedi

Devizno varčevanje, varčevanje, banke

Vselej so nas »dobili« na »prehodno« obdobje. Bo tudi tokrat tako?

Če bi bil človek malce zajedljiv (in malce zajedljivosti morda za boljše zdravje v teh časih ne bi škodilo), bi ob vprašanjih naših sedanjih križev in težav z bankami skomignil z rameni in zamahnil z roko, da gre pač – za prehodno obdobje, ki ga moramo v Sloveniji prestati »pokončno« in »strpno«. Tako nekako nam priporoča tudi vlada in podobno nam svetujejo veljaki slovenskih bank, zlasti pa največje in med njimi najbolj razglašene – Ljubljanske banke.

Gospod Ivan Rudolf iz LB je pred dnevi v Delovem pismu javno zatarnal, da si dandanes že vsakdo lahko privoščiti »modno pisati zoper slovenske banke«, ker da je spričo množice »opeharjenih« (v navednici je dal to besedo omenjeni avtor!) deviznih varčevalcev in slabih razmer v prezadolženem gospodarstvu, hvaležno beročega bralstva na pretek. Pri tem isti avtor opozarja, da se na slovenskem bančnem nebu poleg LB že pojavljajo nove banke, da pa je le-ta, ki je bila v prejšnjih časih monopolna, (pa tudi v tujini med

jugoslovanskimi bankami najbolj cenjena), ta hip edina, s katero si lahko obetamo tuje komercialne kredite...

Če gremo po vrsti, bomo morali pritrditi tistim, ki opozarjajo, da je bila LB največja hranilnica na območju Jugoslavije. Devize, ki jih je zbrala s svojimi deviznimi varčevalci, je tako kot vse druge banke, deponirala pri Narodni banki Jugoslavije. Kot je znano, je NBJ decembra lani ustavila prodajo deviz slovenskim bankam. Tako je ostalo v NBJ za približno dva milijona dolarjev zamrznjenih deviz LB. Tu se je začela slovenska bančna in varčevalska kalvarija, ki je še ni videti skorajšnjega konca.

Očitno se v grobem vsi zavedajo, da v bistvu ne gre le za devizne varčevalce in za črne strahove občanov, ampak za velik in strateški problem, ki ga bo morala Slovenija, ne brez bolečin, razrešiti v prid prihodnjega boljšega razvoja države. Laik se sprašuje, kaj je počela še pred dobrim letom celotna garda slovenskih finančnikov, ko je kar tebi nič meni nič še vedno zaupala Narodni banki Jugo-

slavije, še celo takrat, ko so drugod po Jugoslaviji že na veliko ropali. Danes je dejstvo, da kljub vsakodnevnemu priseganju na tržno gospodarstvo slovensko bančništvo močno šepa. Na nek način je ta hip še sreča, da v tujini ni pretiranega zanimanja za posle pri nas, saj bi se sicer utegnilo zgoditi, da bi tuji kapital pohrustal še tisto malo, kar je v državi zdravega.

Zavedajoč se takšnih črnih oblakov je vlada izdala odlok o ustanovitvi Agencije RS za sanacijo bank in hranilnic, katere vodja je (do nedavnege finančni minister RS) Marko Kranjec. Nekdanji minister meni, da bodo lahko člani omenjene agencije šele na podlagi pregleda rezultatov ekonomsko-finančne revizije bank za leto 1990 ugotovili, kakšno je dejansko finančno stanje bank (iz vrednosti njihovih bilanc). Magister Marko Kos, ki velja za izjemnega bančnega poznavalca, pa je dejal, da bo skupina skušala priti do številke, ki jo bo Republika Slovenija morala sprejeti kot javni dolg.

Ali si bo država pomagala (in s tem tudi bankam)

z vrednostnimi papirji, bomo še videli. Štrana je dolga in zapletena, saj je sanacija bank neločljivo povezana z vprašanjem lastniške preobrazbe podjetij z urejanjem vprašanja deviznih vlog.

Kaj ob tem razmišlja prestrašeni občan, pridni varčevalec, ki je v dolgih letih negotovega življenja vsak prislužen ficek »pretopil« v trdne valute in jih hranil – lojalno – pri prvi (in domala edini) domači banki? Naj molči? Naj mirno gleda, kaj se bosta banka in vlada domenili s tem denarjem ukreniti? Nič čudnega, če si vsega hudega siti varčevalci, v teh dneh, tem bolj natančno kot kdaj prej, zapomnijo besede bančnih veljakov, tudi tistih direktorja LB Maribor, Darka Tolarja (že iz letošnjega junija), ko je dejal, da bo banka spremenila devizno poslovanje, ko bo to v njihovem interesu!

Zdaj je stanje takšno, da banke že domala pet mesecev ne izplačujejo varčevalcem njihovih deviz. Naj bodo prav oni tisti trdni piloti zgradbe novega upanja, ki naj bi zrastle na močvirnih tleh?

Prav na tej ravni poznaval-

ci izven vladnih in bančnih krogov opozarjajo na dvoličnost Peterletove politike s predlogom Zakona o javnem dolgu. Ta čas, ko skuša vlada v ihti in z grozečimi toni spraviti skozi svojo »varianto« lastninjenja, je skušala skozi mala vrata pripeljati zakon, ki bi takorekoč nacionaliziral devize varčevalcev države Slovenije.

Nevladni in nebančni krogi s prstom kažejo na LB, ki v tem položaju samo – čaka. Čaka na vladne korake in obenem ožema dinarske posojiljemalce z nečloveškimi obrestmi.

Znani Mladinin dežurni finančnik napoveduje, da bo v primeru, če bo država sprejela Peterletovo ponudbo zakona o javnem dolgu, naslednjih dvajset let slovenskega razvoja izjemno klavnih, pri čemer pameten Slovenec ne bo nosil v domače banke niti tolarjev, kaj šele devize. Če pa naj bi državljanji-varčevalci še naprej kreditirali LB, potlej bi morali imeti zagotovljene takšne obresti, kakršne zaračunava omenjena banka za posojila z devizno klavzulo...

Spomnimo se na nekaj »drobcev« iz preteklih mesecev: na izjavo ministra Šešoka o rasti dinarja na ljubljanski borzi, na banke, ki so devizne vsote do višine 500 DEM izplačevale v dinarjih z izračunom, po katerem je

1 DEM veljala 26 din(!), pri čemer so se banke za majhen denar sanirale na račun lastnih deviznih varčevalcev.

Pobudniki novega Društva jeznih varčevalcev terjajo, naj jih banke sprejmejo med svoje upravljavce in naj izločijo nekatere predstavnike velikih slovenskih izgubarjev, ki so tudi veliki bančni dolžniki...

Kako se bo klobčič razpletel? To je ta hip najbolj nehvaležna napoved. Generalni direktor Ljubljanske banke gospod Slapernik pravi, da »banka teži k ustreznemu deviznemu režimu«, medtem ko jezni varčevalci odgovarjajo, da si banka tako in tako sama izmišlja tečaj...

Osemsto osemnajst milijonov dolarjev (818) slovenskih deviznih vlog ni mačji kašelj. Zato bodo morale tako država kot NBS in z njima slovenske banke resno premisliti, kakšne ukrepe bodo predlagale, kajti nazadnje, ko ne bo nikjer na obzorju več ne boga ne strica iz Amerike, bo ostal še najbolj zanesljiv domači varčevalec s svojimi prihranki! Za svojo zvestobo (in neumnost?) mora pa nekaj vendarle dobiti! Besedo pri odločanju, na primer?! Kajti zakaj bi bile državne obveznice delo nadomestilo deviznim varčevalcem, če se jih otepa še sam minister Jazbinšek kot nadomestilo za plačilo družbenega stanovanja?! B. Ž. J.

Kako oživljajo kmetije na Kočevskem

Cilj so bogati ljudje

Za veliko večino Slovencev je bila Kočevska sinonim za območje, ki se ga je treba iz različnih razlogov izogibati. Vendar ni bilo vedno tako. Tam so bile še pred petdesetimi leti številne vasi, ki so jih naseljevali Nemci; po drugi svetovni vojni so te vasi propadle in polja ter pašnike je prerasel gozd. Zaradi nekaterih posameznikov se ni smel nihče naseljevati tam. Toda pred približno petnajstimi leti se je našel človek, ki je menil, da je treba Kočevski vrniti življenje, da je tam treba spet naseliti ljudi.

Obiskali smo ga, Janeza Žlindra, da bi povedal, kako jim pri teh prizadevanjih gre.

»Zamisel o revitalizaciji Kočevske je že kar stara in sega v leto 1977, ko smo prvič javno povedali, da naj bi družbeno zemljo na podeželju in objekte na njej namenili ustanavljanju novih družinskih kmetij,« pravi Janez Žlindra, sicer direktor Mercator – Kmetijsko gospodarstvo Kočevje. »Pokazalo se je, da je ideja prišla pet let prehitro in je bila deležna kritike po ideološki plati. Leta 1982 smo le začeli s programom razvoja kmetijstva na Kočevskem. Šele leta 1986 pa smo izdelali program za to. Miniti je moralo torej polnih devet let od ideje do pravega programa.

V program smo takoj vključili mesto Ljubljana, kot veliko potrošniško središče, ki je sprejela te naše ideje in naš program. To pa je storila tako, da je začela vlagati denar v obnovo teh kmetij. Vse sloni na povečani pridelavi govejega mesa, mleka, ovčjega mesa in tako naprej. Vsi skupaj smo spoznali, da je Kočevska lahko ožje zaledje za pridelavo hrane za mesto Ljubljana. V projekt se je vključil Republiški sekretariat za kmetijstvo, dobili smo določena sredstva za razvoj demografsko ogroženih območij, denar smo iskali v tako imenovanih sredstvih za razvoj podeželja in tako naprej.

Z vsemi temi sredstvi so začeli urejati kmetijo za kme-

tijo. Kljub temu, da je treba v oživitve srednje velike kmetije vložiti od 300.000 do 500.000, za večjo pa celo milijon nemških mark, so jih od leta 1982 do lani oživili trideset. Približno petina je takšnih, da ni povsem jasno, ali bodo tudi preživele.

»Kljub takšnim vlaganjem,« poudarja Janez Žlindra, »družinska kmetija ne

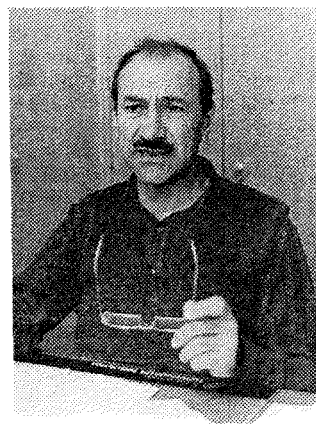
»Čprav smo revizijo programa oživitve kmetij poslali občinski skupščini že meseca aprila, jo je obravnavala šele 3. oktobra, zakaj takšen zamik, ne vem,« pravi Janez Žlindra.

more zaživeti v enem letu, ampak je delo določenega rodu. To pomeni, da je za resnično oživitve potrebno od deset do dvajset let. V vseh teh letih pa je treba tem ljudem, ob njihovi popolni angažiranosti, finančno poma-

gati. V desetih letih smo nekatere ljudi pripeljali tako daleč, da so kmetije. Ugotavljamo pa, da te domačije ne morejo živeti samo od kmetovanja. Za njih moramo najti dopolnilne programe: turizem, gostinstvo ali pa predelava lesa... Kmetija je takšna stvar, kjer mora biti vsaka ura časa koristno uporabljena. Če kmet ne skrbi za živino, mora delati v delavnici, ki je dopolnilni vir preživetja.

Vsi ljudje, ki so prišli na kmetije, so doživljali vrsto težav zaradi neurejene infrastrukture. Veliko kmetij ni imelo elektrike, vode, telefona in ne cest. Vse to je bilo treba reševati vzporedno, ob delih na obnovo. To pa je zahtevalo nova denarna sredstva.

V drugi polovici lanskega leta je program oživitve kmetij zastal. Pojavili so se nekateri problemi v zvezi z lastninjenjem, spremenili pa so se tudi viri sredstev za oživljanje

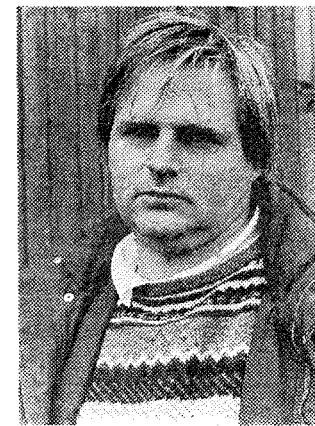

»Janez Žlindra je prvi začel razmišljati, da bi družbeno zemljo dali nekemu v najem in to je bilo v tistih časih grešna, če ne celo bogokletna misel. Potrebno je bilo veliko prepričevanja, da je to koristno,« poudarja Alojz Petek.

kmetij. Vendar jim to ni vze- lo poguma, ampak so svoje programe prilagodili novim razmeram.

»Aprila letos smo izdelali revizijo programa razvoja kmetij-

stva iz leta 1986. V njej smo si zadali nekatere naloge, s katerimi bi pospešili ta proces. Poleg sedanjih trideset družinskih kmetij naj bi jih usposobili še dvaintrideset po približno enakih merilih kot zdajšnje. Ime naj bi od 20 do 100 hektarjev zemlje, objekte, ki stojijo na tej zemlji, vse odnose pa bi urejala najemna pogodba. Poleg tega pa naj bi na Kočevskem oblikovali od 250 do 300 tako imenovanih samooskrbnih kmetij. Te kmetije naj bi imele tri hektarje obdelovalne zemlje, kjer bi lahko pridelali vse za ohišnico, poleg tega pa bi ti kmetje morali dobiti okoli 50 hektarjev ali več gozda. Tako, da bi bil glavni vir njihovega dohodka les iz gozda. Na ta način bi poselili velik del Kočevske in ji vdihnili novo življenje. Mislimo pa, da kmet ne bi samo les sekal, ampak da bi ga tudi sam predeloval,« pravi Janez Žlindra.

Gregor Homolj pravi, da ga je samo napeljava elektrike stala skoraj 100.000 nemških mark.

Kruta resnica je, da je bila Kočevska zelo dolgo samo surovinska baza. Pri lesu je razmerje pri zaslužku celo 1:6 v korist tistega, ki izdela in proda končni izdelek. Poleg tega ugotavljajo, da moramo na kočevskem podeželju začeti ustanavljati mala podjetja. S kmetijstvom naj bi imela skupno samo to, da bi delo-

vala na istem prostoru.

Tudi na tem področju niso držali križem rok. V Starem Logu bodo ta mesec odprli malo podjetje z imenom Limex. Ukvarjalo se bo z zaganjem in predelavo lesa. Za ta kraj bo to velika pridobitev in bo pomenilo nov vir življenja in dela. V njem bo zaposlenih dvajset ljudi.

Kot pravi Janez Žlindra, je cilj vseh teh prizadevanj pri

Pred drugo svetovno vojno je bilo po katastrskih podatkih na območju sedanje kočevske občine 48 odstotkov gozda in 51 odstotkov kmetijskih površin, en odstotek pa je bila neplodna zemlja. Danes je samo še slabih 20 odstotkov obdelovalne zemlje in 80 odstotkov gozda. Vojna je vzela 44 vasi, vendar so se nekatere med njimi začele prazniti že pred prvo svetovno vojno. Ljudje so jih zapuščali zaradi različnih razlogov.

oživljanju Kočevske ustvariti bogate ljudi.

Kaže pa, da so v kočevski občiniadržani do tega projekta. Zakaj je tako, smo vprašali predsednika tamkajšnjega izvršnega sveta Alojza Petka.

»Na občini smo na področju oživljanja kmetij manj ambiciozni, kot so na Kmetijskem gospodarstvu, naše želje so manjše. Poleg velikih vlaganj se ob tem, z občinskega stališča, pojavijo številni novi problemi. Če je kmetija nekje na Rogu, recimo v Rajhenavu, kjer je bila včasih vas, to pomeni za občino kup problemov. Zaradi otrok bo treba organizirati prevoz do šole, ki je oddaljena 20 km, pozimi bo treba plužiti ceste, organizirati bo treba zdravstveno službo in še vrsto drugega. Z občinskega stališča se zaradi tega revitalizacija kmetij silno podraži.«

Takšnemu zapisu bi nekaj manjkalo, če ne bi obiskali tudi enega izmed sodelavcev v takšnem projektu. Odpravili smo se na obisk h Gregorju Homolju, ki ima kmetijo v Gornjih Brezjah, obnavljati pa jo je začel lanskega aprila.

»Sem diplomirani živinorejec, na Kočevsko sem prišel iz Ljubljane, saj je tukaj veliko

nemških mark, približno 350.000 pa sem jih dobil preko Mercator – Kmetijsko gospodarstvo Kočevje. Seveda to ni bila gotovina, ampak blago oz. krma za živino.

Pred desetimi leti so prišli prvi kmetje na Kočevsko; zanimivo je, da je bilo med domačini sorazmerno malo zanimanja za te kmetije. Tako temelji revitalizacija v bistvu na ljudeh iz drugih krajev Slovenije. To pa po mnenju Alojza Petka ni dobro. Tisti, ki pride od drugod, je lahko prehitro razočaran, saj verjetno nima prave predstave, kakšni so tukajšnji pogoji življenja.

Na življenje tukaj sem se kar navadil. Predvsem me veseli to, da je povsod na kmetiji viden napredek. Potreboval bi še približno 200.000 mark in potem bi kmetija res zaživela tako, kot je treba. Vprašanje je le, ali bom ta denar vlagal deset let, ali bom to vložil naenkrat. V polnem zagonu bo kmetija zaposlovala vsaj pet ljudi, to pa pomeni, da bo tukaj živelo vsaj dvajset ljudi. Vsem tem ljudem je treba nuditi bivilne pogoje in dostojno plačo,« pravi Gregor Homolj.

Bojan Kuntarič

Vrt spominov, pa tudi žalosti

Grenčica pelina ob vrbi žalujki

Ko sem se ondan odpravil v Petanjske, prijazno prekmursko vasico, je bil moj končni cilj hišna številka devetnajst sredi mogočnega spominskega vrta. Na pragu sta me prijazno sprejela dr. Vanek Šiftar z ženo Zito. Vanek je vrt zasnoval in ga danes, ob pomoči žene, z vso ljubeznijo tudi vzdržuje. Šele tedaj sem se spomnil, da sem ta Vrt spominov obiskal pred približno dvajsetimi leti, le da je takrat bilo polno obiskovalcev, šolarjev, študentske mladine. Vrt spominov, ki ga krasijo drevje in grmičevje iz skoraj vseh celin, danes sameva, ostale so le popisane strani knjige vtisov.

Snovatelj Vrta spominov dr. Vanek Šiftar je tudi rojen v Petanjskih. Gimnazijo je obiskoval na Ptuj, pravo in družbenopolitične vede pa študiral v Ljubljani. Naslov zaslužnega profesorja so mu dodelili v Mariboru leta 1983. Pred vojno je bil predsednik Kluba prekmurskih akademikov, urejeval napredni list Mladi Prekmurec, s prekinitvijo sodeloval v NOV; po vojni pravnik, novinar in publicist, večkratni republiški poslanec.

Ko ga vprašam po najljubšem vtisu, vpisanem v knjigi obiskov, za hip umolkne. »Začeti bi moral pri vrsticah, ki so jih zapisale roke iz daljne Norveške, pa pri prijatelju Jaki Avšiču in pri mnogih

drugih... Težko se je odločiti, saj vsi izpričujejo srdo vojne in nasilja. Naj omenim samo narodnega heroja Zvoneta Ferjančiča, ki je prinesel bor iz Nanosa in ga tukaj zasadil. Semkaj je prihajal vrsto let, se vedno ustavljal pri rastočem boru, vendar vedno sam. Vedno ga je prevevala silna žalost, saj mu je pod takim borom umrl njegov najljubši prijatelj. Pa primer Mire Miheličeve. Ko je bila že hudo bolna, je pogosto obiskovala Vrt spominov. Pod roko smo jo vodili od

drevesa do drevesa in se od njih poslavljala. To je bil težak trenutek, vendar lep, saj je izpričeval kako človek še pred smrtjo išče stik z naravo. To je, lahko bi rekel, velik mozaik slik srečanj, usod, tragik, končno pa tudi nekega velikega upanja in še nekaj razumevanja do narave in sožitja z njo.

Petanjski imajo svojo bogato zgodovino. V začetku 13. stoletja so bile tukaj obrambne utrdbe, kraj sam pa je bil obdan z vodo, zato so ga do

mačini imenovali Otok. Ime Petanjski se je pojavilo kasneje. Takrat je tu živel rodobina Petén, Petenjet, odtod tudi najbrž ime – Petanjski. Na levi strani ceste v smeri proti Murski Soboti, blizu sedanjega Vrta spominov, pa je stal obrambni grad rodbine Nádasdu, ogrska meja pred mejo. Zagrajena je bila po načelu starih utrd; obdana je bila z vodo, na kraju, kjer je sedaj Vrt spominov, pa so stala gospodarska poslopja. Grad Nádasdyjev je med protireformacijo nudil zatočišče izgnanim ali ubežnim protestantom, zlasti njihovim pastorem iz Kranjske in Štajerske. Zatočišče je kasneje uničila cesarska vojska. O grajski utrdbi na tem kraju še danes

priča ledinsko ime »Kastiljske«.

Tudi novejša zgodovina ne kako pogosto nasajanje Vrta spominov. Šiftarjeva domačija je bila pred drugo svetovno vojno zbirališče napredne mladine, zlasti prekmurskih študentov, in nekaj časa tudi uredništvo revije Mladi Prekmurec. Ta promarksistična mladinska revija, ki je problematiko Prekmurja združevala s problematiko delovnih ljudi drugod po Sloveniji in po svetu, je imela veliko sodelavcev; med njimi so bili Miško Kranjec, Tone Čufar, Ferdo Godina, Karel Destovnik-Kajuh in drugi.

Začetki nastajanja Vrta spominov in tovarištva segajo v leto 1946. »Takrat je mati, velika ljubiteljica rož in rastlinja, pred vhodom naše stare domačije zasadila dve vrbi žalujki v spomin na sinova, ki se nista vrnila iz vojne. Tukaj je tudi njun simbolični grob«, pripoveduje dr. Vanek Šiftar: »Saj za pravega sploh ne vemo.«

Vrt spominov in tovarištva je pravo bogastvo rastlinja. Semkaj so prinesli drevesa, grmičje, trave, cvetje in drugo rastlinje iz domačih in tujih krajev, povezanih z bojem proti fašizmu, pa naj gre za partizanske boje, nacistična bojišča ali za spomin na trpljenje ljudi drugod po svetu. Na priložnost dveh hektarjev je našlo svoj prostor okoli 350 vrst raznoterih dreves in grmičevja. Med drevesi so tudi skulpture. Omejimo se le na Kristanove Obešenci in Novo

življenje ter Kranjske Skozitrljenje v lepše življenje in Tujca pregnali – lepšo brazdo zorali.

Razen naključnih obiskovalcev Vrta spominov in tovarištva sameva. Zakaj tako, smo znova iskali odgovor pri Vaneku. »Zdi se, da je evforija zoper vse, kar je nastalo po drugi svetovni vojni, načeloma tudi Vrt spominov. Ob neki priložnosti sem nekemu dejal: dajmo uničiti vse, kar je po vojni zgrajenega, pa sem dobil odgovor, češ da sem nor. Pa nisem! Toda dejstvo je, da tudi ta drevesa, rastlinje, cvetje in trava, ki izražajo samo voljo do življenja, svobode in sreče pod soncem, boj proti nasilju vojni in barbarstvu, ki ga brez primere doživljamo danes na pragu 21. stoletja, nekako vsrkavajo našo nečimrnost. To se kaže tudi v tem, da je v zadnjih letih upadlo število obiskov. Sicer pa presodite sami!«

Čas celi rane, tudi rane Vrta spomina in tovarištva v Petanjskih na številki 19. Morda se bodo čez leta spet vrtili Staška, Ljudmila, Aleks, nekdanji taborniki taborniških odredov Črni teloh, Žitne plavice, Tiskarski škrt, Jelen, pa mnogi drugi, katerih vtisi so zapisani v knjigi obiskov.

Toda Vrt spominov ima tudi drugo plat medalje. Prej ali slej se bodo morali o njegovi prihodnosti opredeliti premnogi odgovorni ustanovi in nazadnje v občini Murska Soba. Toda o tem kdaj drugič.

Jože Čurin

Na približno dveh hektarjih je zasajenih okoli 356 raznih dreves in drugega rastlinja iz domačih in tujih krajev, povezanih z bojem proti fašizmu, pa naj gre za partizanske boje, nacistična taborišča ali spomin na trpljenje ljudi drugod po svetu.

Po sili vojaki – drugič in še kdaj

Časa ni več veliko

Desetletja trajajoč molk, domala hermetična zaprtost problematike nekdanjih nemških mobilizirancev – nekateri menijo, da jih je menda bilo okoli 80.000 – »po sili vojakov«, ki jih zdaj živi le še kakšnih 15.000, ljudi brez vsakih socialnih in drugih pravic, ta obroč

se je, vsaj v zadnjem letu vendarle nekoliko razklenil. Nastalo je upanje, z upanjem je zrastle tudi organiziranost, ki je jasno oblikovala zahteve, v desetletjih že večkrat naslovljene na različne forume, posameznike vse tja do državnega vrha. Najjasneje so te zahteve

izražene v SPOMENICI, ki so jo na začetku avgusta sprejeli predstavniki Društva mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945 s sedežem v Celju in Združenja mobiliziranih Gorenjcev v redno nemško vojsko v času 1941-1945 s sedežem v Kranju.

Ne bi ponavljali zgodovine te mračne zgodbe, krivic, ki so doletele bolj ali manj nedolžne ljudi, neprostovoljno vtačene v osvojeveno uniformo, saj smo to pred časom že storili. Neglede na to, da je bil takoj po vojni izdan Zakon o amnestiji, so nekdanji nemški vojaki še vedno ostali »švabobranci, Hitlerjeve slugi, izdajalci« itd., vse to pa se je prenašalo tudi na njihove sorce, da o drugih krivicah, predvsem na socialnem področju, ne govorimo. Velika večina je ostala brez sleherne zdravstvene zaštite in varstva, brez pravic do ortopedskih pripomočkov, do posebnih invalidskih, tekstilnih in prehrabnih bonov, klimatskega zdravljenja, rente za invalidnost in podobnega. Posamezniki so si sicer na svojo pest izborili pokojnine naravnost od Zvezne republike Nemčije, večina pa je morala začeti praktično znova.

Nekateri mobiliziranci so, posebno prvo desetletje po vojni, živeli v obupnih razmerah. Vse vrste organov in ustanov ter vidne predstavnike oblasti so prosili pomoči za najnujnejše preživetje, vendar je niso dobili. Najpogostejša navodila lokalnih organov iz tistega časa so bila: zadevo rešujte tako, da naj se jim po prostem preudarku da socialna podpora, seveda če so na razpolago potrebna sredstva. Prosilci pa so dobili odgovor: niste primerni za družbeno podporo.

Ostali smo tako od lastne države izničeni, zapostavljeni, zavrženi. (Iz Spomenice)

»V času, ko je Nemčija po zasedbi Jugoslavije leta 1941 priključila svoji državi dele Slovenije... in širitvijo nemške zakonodaje tudi na ta priključena ozemlja, je začel za nas veljati tudi zakon o obveznem služenju Državne delovne službe (RAD) in zakon o vojaški obveznosti (Wehrpflicht). Kot pravno podlago so za Spodnjo Štajersko jemali odredbo o uvedbi vojaškega prava, ki jo je podpisal Überreither... Za Gorenjce je šef civilne uprave na zasedenih ozemljih Koroške in Kranjske objavil v uradnem listu 20. julija 1942 in 7. julija izdane uredbe o vpeljavi zakonodaje o delovni službi in vojaškega zakona na zasedenih ozemljih Koroške in Kranjske.« (Iz Spomenice)

Zdaj so torej spet na začetku; vendar je treba zapisati, da oblasti – znova – ne kažejo kakšnega posebnega zanimanja za »po sili vojakov«. Obe združenji sta ponudili pomoč vladi. Dejstvo je, da so druge evropske države, s podobno usodo, poskrbele za svoje državljane, mobilizirance v nemško vojsko. Kot primer navajajo kneževino Luksemburg in Republiko Francijo, ki sta sklenili z Zvezno republiko Nemčijo meddržavno pogodbo o reševanju tega vprašanja. Zato nekdanji mobiliziranci zahtevajo od države Slovenije, da se pogaja z nemškimi organi (ne da to počenjajo posamezniki) in to čimprej. Brez odlašanja.

Zadeve naj se uredijo po veljavnih nemških predpisih, če pa tega republika Slovenija ne bo sprožila, naj te pravice in obveznosti pod enakimi pogoji zagotovi sama. Odškodnina, ki jo zajema nemški zakon, naj se odmeri, kapitalizira in izplača mobilizirancem v enkratnem znesku, invalidski prejemki, glede na stopnjo invalidnosti, pa naj se izplačujejo mesečno, tako kot to prejemajo invalidi v Nemčiji. Podobno velja tudi za sorce.

Enako naj se rešujejo tudi klimatsko zdravljenje, pridobitev ortopedskih pripomočkov in podobno. Predstavniki Združenj so zaradi poznavanja položaja pripravljeni sodelovati pri pogovorih z nemškimi or-

gani in oblastmi in pripravi pogodbenih odnosov.

Treba se je zavedati, poudarjajo nekdanji »zamočenci«, da ni več veliko časa za popravilne krivice...

Milenko Strašek

Partizanski knjižni klub

Triindvajsetega maja letos smo v 10. številki TV-15 že najavili izide knjig v okviru Partizanskega knjižnega kluba. Čeprav se od tedaj v TV-15 nismo več oglašali, pa to ne pomeni, da je delo pri izdajanju knjig zastalo. Prišlo je le do nekaterih sprememb pri naslovih knjig, ki naj bi izšle prihodnje leto.

Tako je npr. Stenogramski dnevnik dr. Maksa Šnuderla po dogovoru prevzela založba Obzorja iz Maribora, odločili smo se tudi, da letos ne bomo tiskali koledarja kluba za leto 1992. Razlog je v velikih pripravah, ki jih ta koledar terja in po našem mnenju tudi v ceni. Vendar pa bomo ostali pri besedi in tiskali v prihodnjem letu štiri naslove, in to: Lada Ambrožiča-Novljana »Pol stoletja potem«, Dr. Veljka Rusa »Pogovori z očetom«, prof. dr. Ferda Gestrina »Vasi pod Krimom« in Ivana Jana »Odstrte zaves« (dokumentarna študija o gorenjskem domobranstvu). Ta vrstni red pa ne pomeni tudi vrstnega reda tiskanja in izida posamezne knjige. Vsekakor pa bo prva knjiga, ki bo izšla februarja ali marca 1992. Pogovori z očetom prof. dr. Veljka Rusa.

Novost pri izidu teh knjig je tudi, da ne bodo izšle vse hkrati, temveč vsaka zase v presledku nekaj mesecev. Vložek za tisk vseh štirih knjig naenkrat bi bil prevelik in ga ne zmoreta ne Društvo piscev niti Partizanski knjižni klub.

Za izid knjig je zelo pomembna določitev naklade. Ni vseeno, ali tiskamo petsto

ali dva tisoč ali morda celo več izvodov. Zato Partizanski knjižni klub mora vedeti, s kolikimi kupci, člani kluba, lahko računa. Dogovorili smo se, da bodo imeli člani kluba od 25 do 35% popusta pri prodajni ceni knjige. Mislimo, da je to pomembna stimulacija za vse, ki so jim knjige Partizanskega kluba blizu in pri srcu.

Zato se partizanski knjižni klub vnovič obrača na vse občinske odbore ZZB NOV oz. poverjenike v teh odborih, da nadaljujejo z zbiranjem individualnih naročnikov oz. članov kluba. Z akcijo zbiranja članov kluba za prve štiri knjige naj bi končali v drugi polovici decembra letos. Seveda pa bomo to akcijo nadaljevali tudi drugo leto in kasneje, saj menimo, da je klub živ organizem. Torej je za klub ta trenutek najpomembnejše, da s številom pristopnih izjav dobimo tudi približno število kupcev knjig.

Nekateri občinski odbori ZZB NOV se že zanimajo za ceno knjig. Ta trenutke jih ne moremo navesti, vendar obljublamo, da vas bomo o tem in tudi o drugih zadevah glede izhajanja knjig v okviru Partizanskega knjižnega kluba sproti obveščali. V. Š.

(Fotografija je z nedavne celjske razstave.) Franc Kolenc, predsednik celjskega območnega odbora nekdanjih vojakov v nemški vojski pravi: »Precejšnje število nemških mobilizirancev je bilo kasneje pri partizanih. To je znano, pomeni pa tudi, da si poti v nemško vojsko niso izbrali sami, saj so, takoj, ko se je pokazala priložnost, odšli v osvobodilno vojsko. Tudi ne vzdržujejo – in zahteve – nekdanjih domobrancev, da jih je treba obravnavati potemtakem podobno kot nas. Mi v nemško vojsko nismo odšli prostovoljno...«

Spomini na dogodke iz leta 1943

Preko Dolomitov in še dlje

Pripoved moram začeti v času, ko sem bil komisar v 3. bataljonu Gubčeve brigade, v prvi polovici avgusta 1943. Bili smo na Trebelnem, jaz pa sem dobil obvestilo, da bom najbrž prevzel organizacijo veterinarske službe. Šel naj bi k Borisu Kraigherju, komisarju Glavnega štaba, na Rog, tam pa sem po precej mučnem pogovoru z njim zvedel, da bo Italija kapitulirala in da bo veterinarsko službo treba ponovno vzpostaviti.

Takoj sem se nastanil v novozgrajeni baraki, 7. septembra, ko je Italija res kapitulirala, pa smo se z osebnimi avtomobili odpeljali v Novo mesto. Pomembni borci, kasnejši funkcionarji, so imeli govore na tamkajšnjem mitingu, zatem pa se je na magistratu pojavil italijanski podpolkovnik, komandant polka. Prišel se je pogajati za prosto vračanje v Italijo, jaz pa sem bil nekakšen tolmač. V pogajanjih nismo daleč prišli, saj je Italijan hotel, da vojaki obdržijo vse orožje. Tako sem moral z njim prav pred polk na cesto pri mlinu pod gradom Pogance pri Gotni vasi. Naslednji dan je komandant popustil naši zahtevi, dejal je le, da on sam in komandanti bataljona obdržijo brzostrelke, oficirji pa pištole. Zahteval pa sem, naj oficirji izročijo pištole, le-te pa vzamejo komandanti. Brzostrelke smo jim pobrali, eno izmed njih sem obdržal jaz. A so me opetnajstili: bila je brez udarne igle.

Na poti v Novo mesto sem se pridružil Karlu Šaliju, ki je s poltovornim italijanskim tovarnjakom orožja peljal proti Mokronogu. Tam sem po dolgem času videl ženo in dva otročiča; veseli so me bili, le mali me ni več poznal.

Na okrajnem glavarstvu v Novem mestu pa se je naslednjega dne začelo moje delo. Pisal sem odločbe

o mobilizaciji dolenjskih veterinarjev, a ne dolgo. Priletela so nemška letala in bombardirala mesto. Zatekel sem se v klet, če pa bi bil na poti proti hotelu Komliči, kjer sem bil zmenjen za kosilo, bi me gotovo ubilo...

Našel sem neko moško kolo in se odpravil v Sotesko, kjer se je nastanil Glavni štab. To je bil mogočen, bogato opremljen grad, v kletih dosti pijače in drugih dobrot. Josip Vidmar je spal v krasni spalnici, najbrž lastnikovi, dr. Jože Beniger je s sorodstvom stanoval v manjši hiši nedaleč stran. Bali smo se preletavanja nemških letal, eno je, mislili smo, da je nemško, nekoč pristalo na travničku pred gradom. A bilo je naše letalo, iz Primorske je s pilotom letel poročat dr. Aleš Bebler.

Kmalu smo se iz gradu morali preseliti po okoliških hišah. Ko smo se z neke bližnje vasi vračali proti Ribnici, so nas dobro raz-

položene vaščani svarili, da so v Ribnici nemški padalci. Padalcev sicer ni bilo, proti Gorjancem pa se je, kot smo po naključju videli, res bližala nemška kolona. Tako smo proti večeru šli proti Podhosti, se po ukazu čez noč vrnili v Sotesko, potem pa šli proti Dvoru in Laščam. Nemški tanki so brneli, jaz pa sem dobil povelje, naj v svojo skupino pripeljem do Travnice gore. Pot do tja sploh ni bila lahka, predvsem pa ne varna. A smo prispeli; tam pa našli tudi zgubljenega dr. Antona Kržišnika, našega borca, ki je zašel, ko smo naleteli na tanke.

Vendar smo se odpravili naprej, proti Ložu in se pridružili 18. diviziji. Ker so se odpravljali proti Ljubljani, sem v načrte hitro vključil svoje želje, da bi na Primorskem organizirali veterinarsko službo. Pot proti Primorskemu pa je zopet prinesla veliko doživljanje...

Čez Ljubljano

V Lškem Vintgarju se nam je pridružila skupina s Stanetom Kavčičem, sekretarjem mladinske organizacije, sanitetnikom dr. Janezom Podbojem in italijanskim kapetanom, bodočim učiteljem topništva v partizanski oficirski šoli,

prijetnim možakarjem. Spremljevalca so imeli dva, v Črni vasi pa so naši aktivisti poskrbeli, da nas je mlad Ciganček prepeljal čez Ljubljano. Pri Viču smo tudi prekoračili dobro zastraženo progo in cesto in naša pot proti Dolomitom se je začela.

Najprej smo prišli do TV postaje na Babnem polju, pri tem smo morali iti po manjšem potoku, da bi zabrisali sledi. Zatem smo utrjeni zaspali, naslednje jutro pa nas je presenetil sneg. Nad Rovtami, pri Sv. Trojici, smo morali obiti beglogardistično postojanko, prespali v hiši nekega mizarja, zjutraj pa prišli do »meje«. Vodnik je nas pripeljal do nekih desk, preko katerih smo prečkali žično oviro, tam pa nas je pričakal drug vodnik, sicer čevljarjev sin iz Žirov.

V Žireh smo se zadržali kar tri dni, tam je bil štab 30. divizije in njegov komandant Dule Mornar (Dušan Švara). Štab cone pa je bil v Cerknem, a ga tam pravzaprav ni več bilo. Midva s Stanetom Kavčičem sva to na poti predvidevala; drugi iz skupine so se morali zateči na Žirovski vrh, kjer so v težkih bojih z Nemci vsi padli...

Midva sva našla štab cone v Šebreljah, tam je bil njen komandant Lado Ambrožič Novljan. Nič prijazno me ni sprejel, celo zagrozil mi je z aretacijo, saj je sumil, da sem dezertar z Dolenjske. Propustnica Glavnega štaba me je rešila, povedal pa sem tudi, da nameravam organizirati veterinarsko službo.

Postal sem komandant

Čez nekaj dni pa se je tudi tu začela nemška ofen-

Partizanski veterinar major Milan Dolenc s svojim konjem.

ziva. Umikati smo se začeli proti Čepovanu. V dolini Idrijce sem moral delovati kot sanitetnik, saj je konj z Ambrožičem padel v prepad. Lado je bil laže ranjen in smo ga morali pustiti v oskrbo na neki osamljeni kmetiji. V samem Čepovanu, sedežu tamkajšnje oblasti, pa smo našli Aleša Beblerja, pri bogatem zajtrku, ki sem ga mu pomagal »pospraviti«. Tedaj pa je prihitel borec in sporočil, da prihaja iz Grgarja nemška kolona. Hitro smo se odpravili v hrib proti Lokvi, poslali patrolje, komisar cone Dušan Kveder pa mi je sporočil, da bom dosedaj nezasedeno komandantsko vlogo prevzel jaz. Takoj sva se morala lotiti dela, saj sva

z vzpetine nad vasjo skozi daljnogled opazila kolono. Kakšne vrste je, nismo mogli ugotoviti, patrolja, ki smo jo poslali, pa je naletela na odpor. Nemci so ustrelili člana patrolje, spremljevalca Luke Leskoška.

Zavladala je precejšnja panika, saj večina borcev v večjih bojih ni bila izkušena. Na Kok, na banjško planoto, smo prispeli sredi noči, v vasi Banjščica smo se zadržali do jutra, potem pa so nas vaščani, neprespane, povabili na zajtrk. Veliko so pripravili, dišalo je vse naokoli ponudili pa so nam tudi, da namesto nas stražijo vaška dekleta. Kmalu so prihitela povedat, da se vasi bliža nemška kolona, mi pa

Irena Mrvič

Obveščevalno-varnostna služba OF

in širše varnostno-obveščevalne razmere ob začetku druge svetovne vojne

Kaj je bilo vzrok za ustanovitev takšne organizacije na Slovenskem? K njeni ustanovitvi in podobi je gotovo prispevalo bivanje in šolanje nekaterih vodilnih slovenskih komunistov v SZ in njihovo poznavanje vloge boljševiške vseruske komisije za boj proti kontrarevoluciji in sabotaži – Večeke ali Čeke oz. njene naslednice Državno-politične uprave (GPU), ki se je v 1922. integrirala z narodnim komisarjatom za notranje zadeve (NKVD). Nekateri iz vodstva NOG so v navdušenju ob delu obveščevalno-varnostne službe govorili o njej kot o nekakšni GPU.

Vendar je treba zapisati, da je organizacija na Slovenskem nastala kot potreba razmer NOG in boja proti okupatorjem. Zato je bil ob oblikovanju organizacije poudarjen obveščevalni značaj organizacije; organiziranje oborožene varnostne sile je bilo šele drugotno. Na podlagi širših odločitev vodstva NOG je ta smela opravljati justifikacije kolaborantov – nasprotnikov NOG. Odlok SNOO o zaščiti slovenskega naroda in njegovega gibanja za osvoboditev in združitve je v sedmem členu določal obstoj posebnih sodišč, naglo ustno in tajno postopanje teh sodišč in izvršitev obsodbe. O obstoju takega sodišča govore že konec novembra 1941

izsledki okupatorjeve vojaško-varnostnega območja v pokrajini (tudi iz knjige Toneta Ferenc Fašisti brez krinke) Trditev o njegovem obsoju ponavljajo nato ob sodnih procesih posameznih ljubljanskih aktivistov tja do kapitulacije Italije. Vendar kaj bolj konkretnega ne najdemo v njihovih arhivih, ne v gradivih obveščevalne službe NOG. V Slovenskem obveščevalcu je prva obvestila o izsledkih obveščevalne službe in komunique o usmrtnih, ki so jih opravili varnostniki, sporočal Informacijski urad OF, obveščevalni urad OF. Ob natančnem prebiranju časovno sicer kasnejših poročil, ki so jih centralnemu komiteju KPS oz. Izvršnemu odboru OF iz Ljubljane dokaj redno pošiljali v letih 1942 do 1943 (Lidija Šentjarc, Zdenka Kidrič, Vladimir Svetina), je mogoče sklepati, da so vse pomembnejše odločitve VOS OF pred njihovo izvedbo potrjevali tam. Težko bi verjeli, da je bilo v prvem obdobju, ko je organizacija šele nastajala, vodstvo NOG pa še v Ljubljani, kaj drugače. Iz prvih ohranjenih poročil konec spomladi 1942 celo lahko sklepamo, da so v obdobju nastajanja pri tem vodstvu odločali tudi o vrsti kasnejših pristojnosti VOS OF (način organiziranja, kadrovanje). (Iz poročil CK KPS, fonda OF Ljubljana in Gorenjske

v Arhivu Slovenije; iz poročil okrožja OF Ljubljana, f. 527, Arhiv IZN v Ljubljani)

Po oblikovanju kolegija obveščevalno-varnostne službe so postopoma organizirali službo. Zdenka Kidrič-Marjeta je opravljala sekretarsko delo, saj so se k njej stekala številna pisna obvestila, ki so jih napisali informatorji množične obveščevalne službe. Skrbela je, da so ta pisna obvestila bila urejena v poseben arhiv, kar je opravljal Vlado Majhen-Sergej, pozneje Danilo Vojška-Skripta. Sprva so ga hranili v Pražakovi ulici v Ljubljani kasneje na več lokacijah, danes ga hrani Arhiv MNZ RS. Vito Kraigher je prevzel vojaško obveščevalno službo in jo vse do svojega odhoda iz Ljubljane spomladi 1943 tudi pokrival. Ko je Zdenka Kidrič po rešitvi iz zapora 1942 bila praktično obsojena na bunkersko delovanje (pri družini Nade in dr. Slavka Zoreta) je del njenih stikov in povezav opravljal Vito Kraigher sam. Franc Ravbar je delal z varnostniki, dokler ga ni po odhodu na drugo delo spomladi 1942 nadomestil Štefan Brajnik-Edo.

Nove oblike specialne obveščevalne službe

Na terenu so pri rajonskih odborih in pri okrožnih odborih OF zadolžili posameznike, ki so usmerjali delo in imeli na zvezi t. i. množične obveščevalce. Preizkušene posameznike iz te oblike so postopoma preusmerjali v dve novi višji organizacijski obliki.

To so bili »sledilci«, ki so delovali med obveščevalnim delom in varnostno službo. Vodil jih je Stanislav Runko-Mišo. Med nji-

mi prevladujejo študentje, dijaki in posamezni vajenci, trgovski pomočniki oz. pisarniške moči. Sprva so svoje naloge opravljali ob šolanju oz. delu, postopoma pa je manjša skupina (po umiku v ilegalo), opravljala to delo zdrženo, po navodilu vodstva obveščevalne službe.

Druga nova oblika je specialna obveščevalna služba. Nastajala je zelo počasi. Njeni začetniki so že imenovani posamezniki iz partijskih vrst, predvsem pa obveščevalci, ki jih je na zvezo dobila ali pridobila Zdenka Kidrič iz vrst policajev, starojugoslovanskih obveščevalnih in drugih oficirjev. Zelo pomembne obveščevalne podatke iz drugih slovenskih območij sta zanj do aretacije pridobivala Ernest Eypper in Tone Čufar. Do srede poletja 1942. so bili ustanovljeni specialni sektorji obveščevalne službe, ki jih je v prvi polovici julija njihov vodja Rudi Janhuba-Lazar opredelil kot »sektor za obveščevalno delo GSP (Gestapa), med bega (belo gardo) in miha (mihailovičevci)« (iz Poročila Rudija Janhuba: Vase, specialno obvešč. služba). Vrsta posameznikov, ki je delovala v posameznih delih italijanskega oblastnega in varnostnega aparata, je svoje obveščevalne izsledke sporočala naravnost ali s pomočjo posrednikov Zdenki Kidrič-Marjeti in Vitu Kraigherju-Stanku. To je obdobje, ko vodstvo italijanskega okupacijskega aparata razmišlja o premestitvi svojih zaupnikov iz Ljubljane, predvsem v Italijo. Kritično ocenjuje svoje napake, ki so koristile vodstvu OF predvsem pri pridobivanju novih sodelavcev in članov. To je tudi čas, ko je oblikovana ocena, da Slovenci veselo izdajajo uradne skrivnosti in da je ljubljansko prebivalstvo skoraj popolnoma vpeto v uporniško organizacijo.

Ko smo šli proti Travnici gori, je bila z nami vojaška misija. Vodil jo je polkovnik Moor, ki je imel dva spremljevalca – radiotelegrafista. Eden izmed njih je bil Slovenec. Moor je ves dan sedel na štoru in imel v rokah beležnico. Ves čas si je nekaj zapisoval, včasih pa ga je nadomestil kateri izmed njegovih radiotelegrafistov.

Proti večeru je prišel k meni in me vprašal, kako bomo prehajali cesto iz Ribnice v Kočevje. Pojasnil sem mu, da bi predhodnica poiskala na cesti prehod, če bi bilo potrebno, pa bi se prebili. »Kar skozi Ribnico bomo lahko šli,« je na to dejal Moor, »v Ribnici ni nobenega Nemca!« V beležnici si je namreč beležil, koliko vozil raznih vrst, tankov, tovornjakov in drugih, je šlo v smeri iz Kočevja v Ribnico in nazaj. Tako je izračunal, da v Ribnici ni Nemcev, kjer sicer niso imeli svoje postojanke.

Ob mraku smo se počasi spustili v dolino in prispeli v mesto. Domačini so nam skuhalih nekaj večerje, potem pa smo nadaljevali pot proti Travnici gori.

smo sklepali, da je to »mišlovka«, in smo raje hiteli proti nasprotni vzpetini nad Sočo. Toda, kaj se je zgodilo? Nasproti je prihajala druga nemška kolona, ki je bila prepričana, da jurišamo proti njej; streljali sicer niso, so se pa oglasili tisti iz Banjščice. Umakniti se nismo imeli kam, eden izmed nas je bil tudi lažje ranjen. Razmestili smo se v bojno – obrambni položaj, a do pravega spopada ni prišlo. Tako smo hoteli za hrbti druge kolone preiti na drug hrib, pri tem pa smo naleteli še na tretjo. Preostalo ni nič drugega kot da se potuhujemo, kasneje pa smo izvedeli, da kolone niti niso bile bojno nastrojene, pač pa da so šle na rekvizicijo, na lov za hrano...

Zopet smo se zadrževali v gostoljubni vasi, nato pa me je Leskošek napotil v Šebrelje, kjer naj bi nadzoroval šefa angleške vojaške komisije majorja Darvsekega. Ta je bil po poreklu poljski Žid, malo večji, temnih gostih las, stanovala pa sva skupaj v tamkajšnji gostilni. Denarja je imel dosti, rad se je družil z mano, a v pogovorih o političnih

dogodkih in položaju ni nikoli jasno izrazil svojih stališč.

Imel pa sem spremljevalca Vikija, ki si je nekega dne zaželel cigaret. Ponje naj bi šel v Cerkno in po dolgem prigovarjanju sem, mu dovolil. Šla sta dva, na nekem oviku pa sta naletela na nemško patroljo, Vikija so ustrelili, drugi pa se je rešil.

Pri mlinarici

Te dni sem sicer po okoliških krajih organiziral gospodarske komisije, prav veterinarske službe pa mi ni uspelo ustanoviti. Nobenega veterinarja ni bilo tod okoli, službo so organizirali šele v začetku februarja 1944. Ker pa sem bil močno prehlajen in sem hudo kašljal, me je Leskošek napotil v majhen mlin pri Utržu. Vdova s tremi otroki me je tako lepo sprejela, da ne bom tega nikoli pozabil; zdravili so me, jaz pa sem vse dni sedel za mizo in bral. Nekega dne so se iz Oblakovega hriba zasilili streli in me je gospodinja skрила v listnik, ko pa sem se premestil v bližnje grmovje, je za mano prinesla še hlebec kruha.

V začetku decembra sem dodobra okrevljal. Leskošek me je najprej peljal ogledovat razmestitev stražarskih mest pred partijsko šolo na Vojskem. Malo smo razporeditev spremenili, kar pa je bilo zelo dobro, saj so šolo napadli Nemci – bila je izdana in držali so se prejšnjih stražarskih mest.

Mene pa je čakala pot na Dolenjsko. Dr. Jože Vilfan, Bebler in še nekateri vosovci so bili moji sopotniki, na poti pa je meni spodrsnilo v neko rečico; v odejo sem se lahko zavil šele v vasi Manče, kjer smo se ustavili v naši javki. Na poti proti Šijaku in Razdrtim oz. Sežani smo morali neko vosovsko postojanko sredi noči naglo zapustiti, saj so kasneje Nemci res nenadoma napadli in se je rešil menda le eden. Mi smo uspešno prekorčili progo, v Košani pa pričakali božični večer. V Palčjem smo prespali, v Loško dolino pa prispeli zvečer. V Ribnico smo prišli preko Male gore, saj nam je spet grozila nemška kolona. Ko pa smo se nameravali spustiti proti Podturnu, smo od borcev zvedeli, da so Nemci najbrž prav tam. Tako smo morali po snegu gaziti do barake, kjer je bila partizanska tiskarna Urška ali TV-14. Bilo je silvestrovo, večerja slaba, spati smo morali po tleh. Novoletno jutro pa je bilo prijazno; naše razpoloženje se je popravilo, odpravili smo se proti glavni mu štabu na Pribišju.

V trenutku, ko smo prekorčili progo proti Semiču, me je nekaj stisnilo v srcu. Zaslužil sem, da se je moji ženi nekaj zgodilo. Takoj ko sem stopil v sobo, je res prišel k meni Vito Kraigher in mi sporočil, da so pred dnevi v Mokrogu Nemci aretirali mojo ženo in jo odpeljali v Šenjanž. Tako sem zaskrbljen začel novo leto.

dr. Milan Dolenc

Dva portreta:

Janez Jerman

Janeza Jermana poznamo kot predsednika Turističnega društva Maribor. Rodil se je v Zagorju ob Savi, tam končal osnovno šolo. Za trgovca se je šel učiti v Ribnico na Dolenjskem, ko pa je izbruhnila vojna, se je takoj vključil v NOB. Štel je komaj osemnajst let, a je partizanal skoraj po vsej Sloveniji. Po končani vojni je ostal v armadi kot aktiven oficir do 1967. leta, upokojil se je kot pehotni polkovnik – nosilec spomenice.

Kot vodja prodaje montažnih hiš po vsej Jugoslaviji se je zaposlil v Marlesu; izdelke te tovarne je rad in z uspehom prodajal deset let, potem pa je postal direktor letališča Maribor. To in delo v Mariboru, oboje je bilo tesno povezano z ljudmi, s turizmom. Zato ni čudno, da je bil med organi-

zatorji poslovne skupnosti Pot v gorice – vinska pot, kjer so zajeli osem občin Podravja, Pomurja, Haloz in Slovenskih goric.

Največ veselja pa mu predstavlja delo v turističnem društvu, katerega je prevzel potem, ko je zapustil letališče. Zagnal se je v delo na tem področju in kmalu so se pokazali dobri rezultati: začelo se je urejanje okolja, turistična vzgoja, delo v hortikulturi. Organizirane so bile poletne prireditve na Lentu, vinske prireditve, plovnost na Dravi.

Zanj so znane prava partizanska trma, vztrajnost, pridnost. Česar se loti, skuša opraviti do konca, s svojimi izkušnjami je pripravljen pomagati vsakomur: srednji generaciji odborni-

kov TD in vsakomur, ki se zavzema za turistični napredek štajerskega glavnega mesta. Razveseljivo je, da se Mariborčani radi zaposlujejo v turizmu, gradijo, obnavljajo, saj ima mesto vse pogoje, da postane pravo turistično mesto.

Janeza Jremana pa poznamo tudi po njegovem prizadevnem delu v občinskem odboru Zveze borcev. Je predsednik pododbora Štirinajste divizije, ki zajema Koroško, del Štajerske in Prekmurje.

Čeprav je včasih utrujen, pravi, da bo tradicijam NOB ostal zvest in da bo še naprej delal po svojih močeh. To je navsezadnje dolžan tudi zaradi dveh vnukov, za katere želi, da nikoli ne bi občutila vojne.

Dr. Ivo Koražija

Priljubljeni zdravnik dr. Ivo Koražija je septembra praznoval sedemdeset let. Izhaja iz mariborske trgovske družine; maturiral je v Mariboru, doktor zdravilstva pa je postal v Zagrebu 1951. leta. Prvo zdravniško službo je nastopil v mariborski bolnišnici, kasneje je v njej zaradi svoje zagnanosti, delovnega zanosa in tovarištva opravljal tudi strokovno-organizacijske naloge.

Leta 1956 pa je postal dermatovenerolog – specialist in njegova zasluga so mariborski dermatološki alergološki laboratorij, pa tudi bolnišnična knjižnica

s strokovno literaturo. V času opravljanja nalog direktorja bolnišnice je s sodelavci posvetil vso skrb izgradnji do takrat še ne dograjenih stolpnice za kirurške oddelke, potem pa se je še naprej ukvarjal z dermatologijo, predvsem kliničnim delom in alergologijo.

Prim. dr. Koražija je bil vse življenje skromen, delaven in pošten: leta 1984 so ga izvolili za predstojnika oddelka, pozneje pa je postal svetnik. Znan strokovnjak je, ki rad pomaga mlajšim zdravstvenim delavcem.

Po 41 letih ustvarjalnega dela v bolnišnici se je upo-

kojil. Za naprej pa želi, da bi v samostojni Sloveniji zdravstvu priznal zasluženost, da ne bi bil v ospredju vselej denar, temveč večje moralne vrednote, strokovne potrebe in nenehni razvoj medicinskih strokov. Želi, da vrednote iz NOB ohranimo, saj je bil tudi on eno leto v XII. – artilerijski brigadi VII. korpusa kot sanitetni referent, po osvoboditvi pa je deloval v Vojvodini. Za svoje požrtvovalno in predano delo v NOB je bil odlikovan z redom za zasluge za narod in je vojaški odlikovanec.

Sonja Golec

Člani KP so postali pozno

Zanimivo je vprašanje, kdo so bili vosovci po svoji politični pripadnosti. Iz ohranjenih podatkov o ljubljanskih vosovcih je razvidno, da je v času nastajanja organizacije le dobra tretjina bila članov KP oz. SKOJ. Iz njihovih vrst so bili prvi organizatorji organizacije, specialni obveščevalci oz. vodje varnostnih skupin. Ostali so postali skojevci, kandidati KP oz. člani KP šele v drugi polovici leta 1942 in na začetku leta 1943. Po svoji prejšnji pripadnosti so sodili v vrste Sokolov in naprednih študentskih klubov. Za vse je mogoče trditi, da so bili od začetka vojne, kot zavedni domoljubi, zelo razočarani nad vodstvi strank in veljaki starojugoslovanske oblasti ter da so že v prvi mesecih okupacije postali člani OF in pripadniki prvih bojnih skupin v mestu. Iz evidenčnih listov 110 ljubljanskih vosovcev jih je desetina med njimi vstopila v članstvo KP šele leta 1944 oziroma 1945. Tisti del poročila Edvarda Kardelja, poslanega Josipa Brozu Titu 29. 3. 1942 o položaju v Sloveniji, v katerem je zapisano, da je »dejansko ves aparat sestavljen iz članov partije in tega naši ne dajo iz rok, niti ne dovolijo kontrole...«, je zato treba razumeti, da se trditev nanaša na kolegij organizacije, vodje rajonskih, okrožnih vodstev obveščevalne službe in na vodje varnostnih grup. Pa še med temi so bili takšni posamezniki, kot Štefan Pavšič-Jurij Dobravec, krščanski socialist, ki je kot sekretar OF Dobrunje spomladi 1942 obveščevalno deloval in odgovarjal za območje Vevč, Polja in Dobrunj. (Dokumenti VOS OF NZ in Pravosodja 1945, Ljubljana, 1976)

K spremljanju delovanja klerikalnih »protiofarsko« nastrojenih posameznikov so

svoj delež prispevali tudi člani Pravde. Čeprav je med njimi in vodilnimi člani OF vladalo precejšnje nezaupanje, so uradno sodelovali v OF do februarja 1942. V njihovih vrstah so zbirali informacije o narodnoosvobodilnem gibanju sovražnih posameznikov. Sami in s komunisti so vodili številne razprave programskih usmeritvah OF in zagovarjali obračun z vsemi sodelavci okupatorja. Močno so si želeli organizirati lastno terensko organizacijo in ustanoviti lastne oborožene četniške skupine. Vendar medtem ko so se o aktivnostih pogovarjali, so jih ostali člani OF izvajali. Svoje neuspehe so upravičevali z inercijo izobraženega sloja, njegovo strahopetnostjo in previdnostjo. Ljubljanske razmere so ocenjevali kot »vse-slovensko tračarske«, v katerih jih komunisti v »šepetu in tisku« onemogočajo kot anglofile in jugoslovane. Vodstvo NOG je po številnih informacijah o takšni njihovi dejavnosti poskušalo s pogovori in opozorili urediti medsebojne odnose. V prvi številki Slovenskega poročevalca (prve dni januarja 1942) so z objavljeno zbadljivo o Ljubljanskem dihurju opozorili inž. Črtomirja Nagoleta na brezplodnost njegovega in sodelavcev ravnanja. Končen razhod s skupino je sledil tedaj, ko so se tudi vodilni slovenski oficirji, na čelu z Jakom Avšičem, odločili na NOB.

Zaplembe glasil

Obveščevalna služba je spremljala povečano kampanjo proti OF in izdajanje raznih glasil, ki so skušala vnesti razdor v njene vrste in demoralizirati privrženca NOB. Tako so januarja in februarja 1942 varnostniki opravili nekaj uspešnih zaplembe teh propagandnih glasil. Izsledkom obveščevalne služ-

be gre tudi pohvala, ker so ugotovili poskus mladih politikov iz liberalnega in katoliškega tabora. Ti so se skušali zbrati in organizirati v protinarodnoosvobodilnem gibanju delujočo zezo, vendar, kot je Slovenski poročevalac prve dni februarja zapisal, na žalost italijanskih oblasti ta poizkus ni uspel. Tako kot večina starih politikov tudi oni niso razumeli svojega časa, niso nastopali med ljudmi, edina njihova skrb je veljala ureditvi odnosov z veljaki starih strank (iz Nagodetovega dnevnika).

Italijanske okupacijske oblasti v pokrajini so uvajale vedno nove oblike represije. Konec februarja so Ljubljano zaprli z obročem vojaških straž in ovir in jo osamili. Pozorno so spremljali obnašanje raznih političnih skupin, za katere so vedeli, da so obrobno povezane z vodstvom OF. Po odhodu Pravde iz OF so ocenili, da se razdor v OF pogloblja. Podpirali so vsako, še tako šibko, proti NOG naperjeno aktivnost. Na podlagi pripomb glede pomanjkljivosti okupacijske oblasti so izpeljali aretacije in konfinirali nekdanje jugoslovanske častnike, na podlagi izdelanih seznamov načrtovali aretacije ljubljanskih študentov, predvsem pa spremljali aktivnosti v krogu stražarjev, kjer so se trudili postaviti tajno terensko organizacijo za boj proti komunizmu in s tem tudi NOG. Memorandum iz 17. 2. 1942; poročilo poveljstva pehotne divizije Granatieri dei Sardi 10. 3. 1942, poslano M. Robottiju, Rupnikov proces, tretja mapa, hrani Arhiv MNZ RS v Ljubljani.

Nove oblike NOG sovražnih propagandnih skupin

Obveščevalna služba OF je s pomočjo svojih informatorjev v visokih vojaških kro-

gih italijanske vojske spremljala to aktivnost. Že kmalu po predložitvi osebne spomenice, ki jo je dr. Lambret Erlich 1. aprila 1942 izročil poveljstvu 11. armadnega zbora in v kateri je predlagal oborožitev Slovencev za boj proti NOG, so to dejanje obsodili v Slovenskem poročevalcu. Katoličani v OF so to ocenili kot novo zaroto proti slovenskemu narodu, skoraj hkrati pa sta izvršni odbor OF in glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet objavila odprto pismo škofu dr. Gregoriju Rožmanu. Toda, toka dogajanja ni bilo več mogoče zaustaviti. Zaživele so narodnoosvobodilnemu gibanju sovražne propagandne skupine. Luč dneva so zagledali Buletin, uradni obveščevalni organ Jugoslovanske vojske v Sloveniji, Tapol (tajna policija), ki jo je izdajal Marjan Strniša, organizator mihailovičevske obveščevalne službe v Ljubljani, Vesti (za svobodno in resnico) in Čenče, glasili Informativnega urada dr. Milana Finca (del teh glasil hrani Arhiv MNZ RS). V naslednjih mesecih so v njih sistematično objavljali podatke o posameznih borchih NOB ter naredili cele seznane sodelavcev OF, kar je v številnih racijah najbolj koristilo okupatorju. Začelo se je dolgo obdobje, ki ga brez učinkovite obveščevalne službe OF in NOG ne bi vzdržala.

(konec)

gorenjski tisk p.o.

moše pijadeja 1, p. p. 142
64000 Kranj, jugoslavija
telefon: (064) 213 341, 215 981
telex: (064) 214 475, 218 793
telex: 37 109 yu gotisk

Dnevu mrtvih ob rob

Zamolčani

Na predvečer dneva mrtvih je bila na drugem programu TV Slovenija prikazana poklonitev žrtvam zadnje vojne z odkritjem spomenika. Komemoracija je bila na državni ravni na ljubljanskih Zalah in besede slovesa je izrekel predsednik slovenske skupščine dr. France Bučar.

Nekoliko prej so v informativnem dnevniku prvega programa sporočili, da bo na drugem programu prenos te slavnosti. Objavljen je bil kratek video posnetek s prikazom spomenika, govornika in množice ljudi. Takoj zatem je sledil prikaz lanske julijske komemoracije za padlimi domobranci v Kočevskem Rogu. O partizanskih grobiščih in napovedi ni bilo ne besede na slikovnega prikaza, čeprav je tem žrtvam na ljubljanskih Zalah postavljen veličasten spomenik!

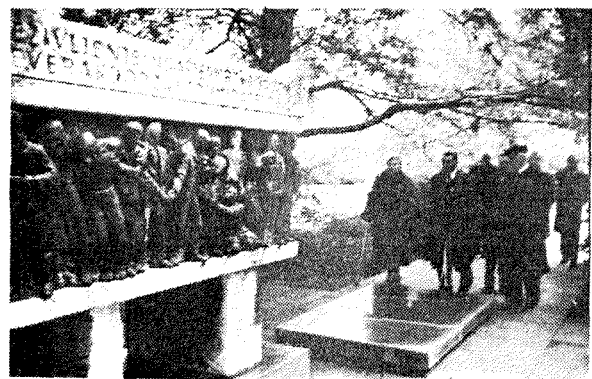
V posebnem delu oddaje »Žrtvam zadnje vojne« ni govornik dr. Bučar, bivši partizan, niti z besedico omeñil vseslovenskega upora proti okupatorju v letu 1941, čigar 50-letnico praznujemo prav letos. Zamolčal je obdobje veličastnega odpora zoper okupatorja za narodno in socialno osvoboditev in ga ni znal, ali pa ni hotel, povezati s sedanjim bojem za neodvisno in suvereno Slovenijo. Prav gotovo gre za zavestno izrinjen spomin na epizodo štiriletnega boja, v katerem je padlo, bilo pobitih ali pa umrlo v ječah in internacijah okoli 47.000 upornih Slovencev. Kostmi mnogih leže neznano kje...

Toliko ponujena sprava živim ne more priti do izraza niti pri mrtvih...

Kot bivši partizan protestiram proti taki vrsti manipulacije z mrtvimi. Sem globoko čustveno prizadet, kot takrat v šolskih letih, ko nam je učiteljica brala Gregorčičeve stihe:

»... Vas, zabljene grobovi,
kjer križ ne kamen ne stoji,
ki niste venčani s cvetovi,
kjer luč nobena ne brli.
O, če nekdaj
nocoj se vas ne spomni,
pozabil ni vas pevec skromni
in pa — nebo!

Tone Kebe

Grobišča in spomeniki ob znamenjih spominov

Na praznik dneva mrtvih so se premnogi spomnili svojih umrlih in padlih. S šopki cvetja in sveč so se tako oddolžili spominu tistih, ki jih ni več med nami. Znova po letu dni so tako v Sloveniji, pa tudi onkraj naših meja, oživela številna grobišča in spomeniki, zvrstile so se mnoge komemorativne slovesnosti, na katerih se delegacije in člani Zveze borcev NOV položili cvetje na grobove padlih in umrlih v drugi svetovni vojni. Marsikje so se spomnili tistih, ki za svobodo in demokracijo umirajo v sosednji Hrvaški.

Naša posnetka sta s komemorativne slovesnosti ob grobnici narodnih herojev, kjer so Olga Družina, Bojan Škrk in Stane Vrhovec položili venec, in s tradicionalne spominske slovesnosti na Urhu, kjer so krajši kulturni program pripravili pevci moškega pevskega zbora Bizovik in vevška pihalna godba. V četrtek, 31. oktobra, pa je bila na Novih Zalah komemorativna slovesnost v spomin na tiste, ki so izgubili življenje v vojni za Slovenijo. Spomenik je odkril dr. France Bučar, ki je v svojem nagovoru dejal, »da to vendar ni slovo«. Umrli v tej vojni si vsekakor zaslužijo počastitev, čas pa bo pokazal, ali bo to tudi opomin živim.

Besedilo in posnetka Jože Čurin

Za vojaško pokojnino bo poskrbela Slovenija

Beograd pustil upokojence na cedilu

Zaradi popolnega zastoja plačilnega prometa med Slovenijo in drugimi republikami nekdanje Jugoslavije prihaja tudi do zastojev in celo prenehanja izplačevanja obveznosti upokojencem in drugim zavarovancem, ki prejajo pokojnine in različne oblike pomoči iz bivših jugoslovanskih republik. Republiki izvršni svet je zato, da bi 5.200 vojaških upokojencev, 2000 upokojencev iz drugih republik in 8000 prejemnikov vojaških invalidnin rešil težke socialne stiske, sprejel odločitev, da bo od novembra naprej to obveznost prevzela

Republika Slovenija.

Republika Slovenija bo pokojnine izplačevala tistim, ki so imeli — ne glede na državljanstvo — stalno prebivališče v RS pred 26. junijem 1991, in državljanom Republike Slovenije, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji in so pravico do pokojnine uveljavili najpozneje do 18. julija 1991. Sredstva za te pokojnine bo Slovenija zagotavljala iz proračuna, po besedah ministrice Puharjeve pa jih bodo izplačevali po tečaju Banke Slovenije 1:1 (glede na denar in tolar. Določen je tudi zgor-

nji limit, in sicer v višini najvišje pokojnine v Sloveniji.

Posebno težavo pri obmeri in izplačevanju pokojnin in drugih prejemkov predstavljajo pomanjkljive evidence vojaških upokojencev in zavarovancev iz drugih republik. Zato sta ministrstvo za delo in skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja pozvale vse upravičence, da so od 4. novembra dalje (po pošti ali osebno) oglašijo SPIZ Slovenije, Kolodvorska 41 prej Moše Pijadejeva) in predložijo naslednje dokumente:

— kopijo odločbe o prizna-

nju pravice;

— nakaznico za izplačilo pokojnine oz. druge dajatve, kot jo je upravičenec prejel za mesec september (oziroma nakaznico zadnjega prejetega izplačila);

— potrdilo o stalnem prebivališču z navedbo datuma, od kdaj ima upravičenec stalno prebivališče v Sloveniji;

— potrdilo o državljanstvu (za državljane Republike Slovenije).

Pri uveljavljanju pravice do pokojnine za otroke, starejše od 15 let, je treba vlogi priložiti tudi potrdilo o rednem šolanju.

Negotova usoda italijanskih pokojnin

V zadnjih dneh je bilo slišati napovedi, da bo Italija že z novim letom ukinila takomenovane »vojaške pokojnine«, ki jih samo v Sloveniji prejema nekaj tisoč upravičencev, še več pa v hrvaški Istri.

Predsednik parlamentarne proračunske komisije Andreatta je namreč predlagal, naj bi z letom 1992 odpravili plačevanje minimalnih pokojnin tujcem, ki živijo v državah, s katerimi Italijani ni sklenila dogovora o pokojninski recipročnosti. Čeprav je Italija podpisala tak sporazum z Jugoslavijo, pa je vprašanje, ali

bosta Slovenija in Hrvaška samodejno »podedovali« obremenitvi iz te pokojninske konvencije, ne da bi italijanske oblasti skušale pojasniti nekatera neresena vprašanja. Gre namreč za osimski dogovor o recipročnem izplačevanju pokojnin tistim, ki so delali v conah A in B nekdanjega Svobodnega tržaškega ozemlja. Italija ga je podpisala. Beograd pa ne.

Republiška ministrica za delo Jožica Puhar je na vprašanje o usodi italijanskih pokojnin odgovorila, da na njenem ministrstvu nimajo urad-

nih podatkov o tem, da namerava Italija ukiniti izplačevanje italijanskih pokojnin slovenskim državljanom. Gre le za pobudo onega izmed poslancev v italijanskem parlamentu. Slovenija se zavzema za obojestransko izpolnjevanje v preteklosti sklenjenih pogodb in dogovorov, po mednarodnem priznanju pa bodo možni novi oz. drugačni dogovori, ki pa nikakor ne bodo smeli prizadeti življenjske ravni prebivalstva v obmejnih krajih — kar bi se z ukinitvijo omenjenih pokojnin nedvomno zgodilo.

Kakorkoli že: vojaške po-

kojnine bodo torej za zdaj iz Italije k nam vsaj dva meseca še prihajale. Kako pa bo v letu 1992 in naprej, pa bo odvisno od bodočih dogovorov med Slovenijo, Hrvaško in Italijo in sklepa italijanskega parlamenta.

Kljub možnosti, da gre le za trenutni zastoj pri izplačevanju vojaških pokojnin, saj bi moral denar iz Beograda po dogovorih v Slovenijo prihajati redno do 1. januarja 1992, pa bodo v prihodnosti potrebni medrepubliški bilateralni sporazumi, ki bodo urejali recipročnost tudi v zvezi s temi vprašanji. P. P.

Leto obletnic ustanovitve številnih enot NOV in POS

Slovenci so branili le pravice do lastnega obstoja

Na proslavah ob petdesetletnicah ustanovitve Brežiške čete v Pišecah in Belokranjske čete v Semiču, sta govorila člana Predsedstva R Slovenije Ciril Zlobec in Dušan Plut. Kakor je že v navadi, sta v svojih priložnostnih govorih opozorila na nekatere značilnosti sedanjega trenutka Slovenije, hkrati pa sta se spomnila posebnosti narodnoosvobodilnega boja v spodnjem Posavju in Beli krajini. Dušan Plut, ki je vzporejal leti 1991 in 1941, je s pogledom že povojnega reda o NOB na Belokranjskem dejal:

Prepričan sem, da med nami ni bilo preroka, ki bi pred časom znal napovedati toliko vzporednic med za slovensko zgodovino prelomnima in odločilnima letoma. Tako tragičnih za posameznike kot spoštovanja in spominjanja vrednih, če jih ocenjujemo z vidika naše narodne zgodovine. S skupno sporočilno noto: slovenski narod ni nikoli v svoji tisočletni zgodovini krenil v osvajalne pohode, obenem pa je ob oboroženem napadu odločno branil pravico do lastnega obstoja. Zato je po letošnji junijski vojni naš pogled na leto 1941 jasnejši in primerjalno bogatejši.

Aprilska vojna nacističnih in fašističnih osvajalcev leta 1941 je po številu skromen, a trdovraten slovenski narod postavila pred zgodovinsko ločnico: dopustiti dejansko nacionalno izginotje z začetimi postopki raznarodovanja in izseljevanja ali kreniti v oborožen upor proti številčno močnejšim tujim osvajalcem. Odločitev za oboroženi odpor majhnega evropskega naroda v osrčju tedaj okupirane Evrope je pomenila civilizacijsko zrelo in pogumno odločitev. Tako smo dejansko in aktivno pristopili v demokratično, protifašistično zvezo bojujočih se držav sveta, ki je v ideološko že razklanem svetu za sovražnika človeške civilizacije enotno prepoznala osvajalne pohode naci-fašistov.

Bela krajina je z ustanovitvijo prve belokranjske čete konec oktobra 1941 na bližnjih

Gornjih Lazah odločno in zgodaj stopila v vrste partizanskih borcev za svobodno Slovenijo. Prvi belokranjski partizani so takoj krenili v preprečevanje množičnega izseljevanja Slovencev iz Brežiško-Krškega polja. Snežni metež in zasede so jim preprečili uresničitev naloge; ko pa so se vračali v Gornje Laze, je 19 borcev tragično padlo ob napadu številčno močnejših italijanskih okupatorjev, ujetega narodnega heroja Jožeta Mihelčiča pa so Italijani v začetku decembra 1941 ustrelili.

Belokranjecem torej osvoboditev ni bila podarjena. Vojna vihra je zdesetkala belokranjsko prebivalstvo in prinesla ogromno materialno škodo, kljub revščini in pomanjkanju pa je Bela krajina v naslednjih letih kot osvobodeno ozemlje hranila številne begunce, kar se tragično ponavlja tudi danes ob kruti vojni v sosednji Hrvaški. O vključenosti partizanskega boja v evropsko osvobodilno vojno nas prepričuje tudi podatek, da so s partizanskega letališča Otok pri Metliki zahodni zavezniki odpeljali v Italijo okoli 2000 beguncev in 1500 ranjencev.

Vročni vrtnec druge svetovne vojne je torej neprosto voljno zajel in žal tudi razdelil slovenski narod. Del prebivalstva, predvsem v tako imenovani ljubljanski pokrajini, je aktivno sodeloval z okupatorjem. Danes smo priča poskusom, da bi tako ali drugače

opravičili ali celo zamolčali zgodovinsko dokazano dejstvo tega sodelovanja. S časovne razdalje je sicer bistveno lažje ocenjevati kruta dejstva vojne in večplastnost odločitev posameznikov. Zato moramo pošteno in brez omahovanja ob dolžnem spoštovanju partizanskega boja strokovno nevtrarno razgrniti tudi številne medvojne in povojne likvidacije s strani boljšeštevno navdahnjenih posameznikov, ki mečejo temno senco na partizansko čast. Vendar je dejstvo, da je pomenil partizanski boj predvsem pravičen boj za nacionalno preživetje, ki ga nečastni, kruti in pogosto maščevalni dogodki ne morejo prekriti ali zanihati.

Širni kočevski gozdovi bi nudili naravno zavetje vsem tistim, ki bi se resnično, tudi izven OF in partizanskih enot, želeli boriti proti okupatorju. Žal so izbrali drugačno pot, odločitev, ki jo je že ob svojih primerih negativno ocenila povojna evropska zgodovina in v praksi ovrgla protifašistično zasnovana demokracija Evropa svobodnih narodov. Julija 1990 se je v senci kočevskih smrek in tragičnih brezen končno začela slovenska sprava za srca brez sovraštva in maščevanja. V zapozneli, iskreni želji slovenske oblasti in cerkve po neobremenjeni, odpuščajoči in sproščujoči prihodnosti. V tem pravem času se predvsem kot predstavnik povojnega rodu sprašujem: ali torej moramo boleče oživljati zle sence preteklosti na način zanižanja partizanskega osvobodilnega boja? Vse, kar po spravi potrebujemo, je zgolj objektivna zgodovinska resnica. Naša zgodovina se je zgodila, ocenimo jo, dopolnimo, vendar je ne potvarjamo. Obenem pa ne pozabimo, da se ni začela leta 1941, prav naša generacija je

dolžna, da dokončno odpravi mo vsa medvojna razdvajanja in travme.

Slovenska složnost v pogojih parlamentarne demokracije je v letošnji junijski vojni bila trden dokaz naše zrelosti, saj nismo ponovili napak razdvojenosti preteklosti. Zato smo bili uspešni, obenem pa smo znali združiti oboroženo odločenost s pogajalsko, miroljubno trdovratnostjo. In zato danes v tem trenutku v Sloveniji ni več enot osvojenega jugoslovanske armade. Tako praktično izpolnjujemo zadnji kazalec dejanske suverenosti države Slovenije. Ali bo gospodur iz Haaga sedaj dovolj razvidno, da imamo lastno ozemlje, prebivalce, dejansko oblast in bodo končno priznali našo državo? Ali pa še vedno računajo, da bi bilo Slovenijo nekako možno potisniti nazaj v takomenovano ohlapno jugoslovansko skupnost...?

Spomin borcem na Golčaju nad Blagovico

V gozdu ob spomeniku smo v soboto, 25. oktobra počastili spomin na padle borce Radomeljske čete, ki so padli v boju z Nemci 28. oktobra leta 1941.

Zbranim, razveseljivo, predvsem mladim šolarjem, je o težkem času okupacije in o bojih slovenskih partizanov z Nemci spregovoril Rajko Hafner.

S to spominsko svečanostjo na Golčaju je OO ZZB Domžale sklenila program ob letošnjem praznovanju 50-letnice ustanovitve OF.

Občinski odbor
ZZB NOV Domžale

Jevrem Brković, mož, ki ga je sram dejanj lastnih rojakov

Nevarnost pred izgubo identitete

»Tisto o lenem Črnogorcu si je izmislil Nušić«

»Mislite, da bi obstali v tistem kamnitem svetu, v tistih gorah, bogu za hrbtom, če se ne bi znali spopadati z naravo in trdim življenjem?« mi je odgovoril na vprašanje o tem, zakaj vendar imajo nasplošno Črnogorce za lenuhe in če morda sam odstopa od tipičnega rojaka s kar 42 objavljenimi knjigami poezije in proze. Jevrem Brković. Velike postave in umirjenih gibov, namenoma poudarjeno upošasnjenih besed, ki gradijo misel zelo natančno. Pesnik, Črnogorec, večni oponent, nekakšna vest in črv dvoma, ki se od svojih najzgodnejših let zaveda v zavest svojih rojakov in jim kaže zrcalo preteklosti, da bi je ne pozabili in ne bi v paničnem brskanju za boljšim življenjem izgubili najsvetejše – narodovo identiteto.

V jugoslovanskem prostoru se je uvrstil med tiste junake, ki so odločno, sredi povsem drugače naravnane, razbelenega domačega okolja, opozarjali in opozarjajo na grozo enoumja, na strahotno pezo, ki si jo nalaga narod, ki brusi meč in se spravlja v vojno, medtem ko bi imel že v miru prek glave dovolj dela z lastnimi zablodami in iskanji demokratičnih poti življenja.

V tem razplamtelem vzdušju sredi Črne gore je Jevrem Brković z nekaterimi črnogorskimi intelektualci najprej dvigal glas v prid demokratičnih pravic Albancev, se zavzemal za mirno reševanje spora s Hrvaško in opozarjal Črnogorce, da niso nikakršno »drugo oko v eni glavi«, kar

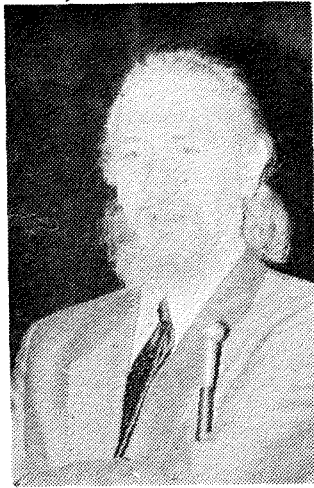
je priljubljena primera za nerazdružljivost Srbije in Črne gore.

Deset knjig so mu natisnili v Črni gori. Nekaj teh celo v zadnjem času, (predvsem pri Obodu in Pobjedi). Njegove pesmi berejo in se učijo na pamet otroci iz čitank. Med ljudmi uživa ugled pokončnega moža in vse to tamkajšnje oblasti očitno pekli kot hudič, sicer ne bi poslali nadenj oboroženih policajev, ki jim je utekel domala tik pred zdajci (in se po pravratolomni poti prek Albanije, Budimpešte in Dunaja napotil v Slovenijo).

Desetega januarja letos je bil v Črni gori izveden puč in že štirinajstega je Jevrem Brković javno protestiral rekoč, da Črna gora ni Srbija in da se Črnogorci ne smejo pustiti potegniti v vojno.

»Ves čas si prizadevam, da bi s pisano besedo odmrznili ta zaledeneli spomin Črnogorcev, saj mora imeti tudi sodoben Črnogorec vselej pred seboj, v zavesti nevarnosti izgube narodove identitete.«

Opozarja na naraščajočo bedo in na skrajno slab ekonomski položaj, v katerega je to republiko pripeljal bratstvo »dveh« v eni glavi. »Celo tako daleč je šlo,« opozarja, »da smo padli v enotni energetski sistem s Srbijo, da smo našo električno energijo, kupovali nazaj!« Desetletja, pravi Brković, so politiki okoli prinašali Črnogorce z žuganjem, češ da jim brez

Srbije ni mogoče preživeti, medtem ko se zdaj očitno kaže, da jim prav v navezi s Srbijo ni preživeti.

»Črna gora je dežela umetnikov: pesnikov, slikarjev, kiparjev – pa tudi generalov! Kar 172 jih je izšlo iz te naše male dežele in večina le-teh je, objektivno gledano, delala zoper Črno goro oziroma z njo niso nič storili. Imeli so jo za svoj »etno-park«, v katerega so se vračali na oddih, v avtentično okolje njihovega pastirskega otroštva...«

Oster opazovalec je, neumljen kritik napak in neumnosti, ki jih javno razgalja o lastnem narodu. Humanist, borec proti bebavi vojni na Hrvaškem. »Klečim pred Dubrovnikom in prosim odpustčanja,« je rekel v svojem nedavnem intervjuju za Slobodno Dalmacijo, ko je skušal Dubrovčanom in svetu dopovedati, da vsi Črnogorci ven-

darle niso omreženi v mraku enoumja.

Morda bo najboljši obliž njegovim stiskam in tesnobi v eksilu dejstvo, da se je komaj nekaj dni po njegovem spektakularnem begu iz Črne gore javno mnenje v njegovi domovini zelo močno postavilo po robu pošiljanju Črnogorcev v prve vrste fronte, v umazano vojno na Hrvaškem.

Jevrem Brković pravi, da je prihodnost Črne gore v nevtralni samostojni državi z ekološko naravnostjo, da ji obeta na začetku enainvajsetega stoletja ureditev kraljevine, kakršne Črnogorci še niso preboleli in kakršna bi v popolnosti ustrezala njihovim željam in predstavam, četudi morda le folklorno vzeto.

Na pesniškem večeru v društvu slovenskih pisateljev je prebral več svojih pesmi. Najbolj pa sta njegovo naravnost in bistvo predstavili pesmi o črnogorski prepovedani kapi in o Ivanovem zvonu. Z njima je neumljeno šibal srbski ekspanzionizem in njegov uničevalni, krvavi pohod nad črnogorsko ljudstvo v strašnem letu 1918, ko je padla dinastija Petrović-Njegoš in je bila razglašena združitev Srbije in Črne gore. Z zgodovinskimi temami v svojem pesništvu skuša, kot sam pravi, odmrzniti zgodovinski spomin svojim sodobnikom in jim dokazovati, da je zgodovina izjemna učiteljica, če ji zna človek prisluniti.

Bojana Žokalj-Jesih

Pesniki in pisatelji za Dubrovnik

Mesto za zidom – vest sveta

»A la Raguse, éternelle et libre! (za večni in svobodni Dubrovnik)«, je vzkliknil dubrovniški pesnik Luko Paljetak ondan v Cankarjevem domu s solzami nemoči na očeh in tako so z njim vred govorili številni slovenski pesniki in pisatelji, med njimi pa tudi gostje: Vlado Gotovac, Josip Osti in Jevrem Brković. Mnogi so se spominjali svojih stanovskih srečanj v tem mestu, mnogi so spomnili na najlepše kotičke starodavnega mesta: na jezuitsko stopnišče, na nekoč prečudoviti in danes požgani arboretum, kjer se je v 16. stoletju sprehajala zna-

koli si ni postavljala večjih domov in večjih palač, kot si jih je v svojem času in prostoru mogel in smel, in vselej je bil odprt za vse napredno, kar je prihajalo iz sveta. Zaradi vsega tega, je menil Gotovac, pomeni sedanji boj Dubrovnika za obstanek predvsem boj za ohranjanje lepote in harmonije in za ohranjanje mere, kar je v našem sedanjem svetu tako zelo pomembno.

Josip Osti, sarajevski pesnik, je opozoril na človeško stisko sedanje grozljive nesmiselne vojne s kratko pesmijo »Neću majko da ginem na bojištu«.

Veno Taufer je v teh dneh spesnil pesem o Vukovarju. Med onemelo poslušalstvo je pretresljivo zazvenel refren: Vukovar, Vukovar, Vukovar!

Pesniki so se poklonili tudi spominu na literata Milana Milišića, srbskega prijatelja in Dubrovčana, ki ga je pred dnevi zadel drobec granate ravno v času, ko se je pripravljala za akcijo, da bi someščanom priskrbel vodo.

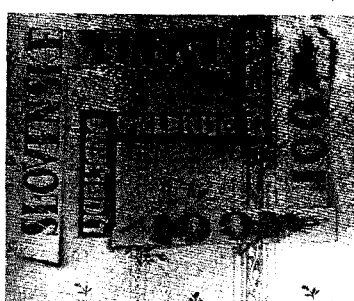
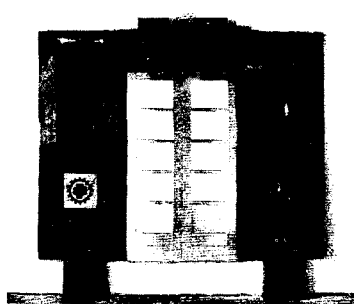
Številni slovenski kulturniki, od igralcev in režiserjev, pisateljev in slikarjev, so tisti večer v mislih bodrili Dubrovčane, ki so se z avtobusnim konvojem in ladjami namenili nazaj v svoje mesto.

B. Ž. J.

Letos spomladi je v Zagrebu izšla njegova knjiga z zgovornim naslovom »Lideri, udbaši in generali«, v kateri razgalja svoje videnje za Črnogorce pogubne kombinatorike, povezane s Srbijo v času po drugi svetovni vojni.

PREMIKAJO SE
PO POLJU
SLOVENSKE
UMETNOSTI
K O T
SEJALEC

BEGIC, BJELEIC,
DAMJANOVIC,
DELIMAR, DELUXE,
DIMITRIJEVIC,
DRAGAN, DRAC, DRAC, DRAC,
FISER, GORENEC,
GRADJELJ, GORAN,
GRJANIC & SMID,
GVARDJANIC,
HADJIFIZOVIC,
KUZJAN, IRWIN,
JADRAN, KIPKE, KNEZ,
KOPAL, KOVACIC,
KOVACIC, KOZARIC,
LAIBACH, KUNST,
LAIBACH, KUNST,
IRWIN, 1933/34, 39,
MARTIC, MARUSIC,
POGACER, SLAC,
STANCIC, STEIN,
STEFANOVIC, SOSCIC,
SUSNIK, TISNIKAR,
TODOSIJEVIC,
VSE SLOVANSKI DOLGI,
ZAPLATIL, KUPET

MOVING
ACROSS
THE FIELD OF
SLOVENIAN
ART
LIKE A
SOWER

MOTIV SEJALCA
IZZIV 43
SODOBNIM
UMETNIKOM
THE MOTIF
OF THE SOWER
A CHALLENGE TO 43
CONTEMPORARY
ARTISTS

Instalacija skupine Irwin

V Moderni galeriji v Ljubljani:

Sejalec in variacije na temo

Da je Groharjev Sejalec postal že nekakšen simbol etabrirane slovenske likovne umetnosti, ni najbrž treba nikogar prepričevati; razstava, ki se te dni nudi obiskovalcu Moderne galerije, pa skuša prepričati, da sta motivika in ideja sejalca mimo dobesednih vezi z Groharjem in še s predhodnimi likovnimi upodobitvami v evropskem slikarstvu (Millet, na primer), vtkana na bolj subtilen način v likovne upodobitve sodobnih umetnikov, od Dragana do Eriča, od Gvardjančiča pa do Zaplatila in skupine Neue Slowenische Kunst, oziroma skupine Irwin. Če je bil sejalec zares izziv triinštiridesetimi razstavljaljočim avtorjem, bodo lahko sklepali gledalci po obisku razstave, pogled avtorice razstave Marine Gržinič pa je vsekakor zanimiv.

B.J.

Po sledeh Slomškovega izročila

Predstavitev šestih knjig letošnje, takorekoč jubilejne, redne zbirke Mohorjeve družbe, ki si je že na samem začetku, pred stoštridesetimi leti, zadala nalogo izdajati »dobre, poučne (koristne) in poceni« knjige, kakršna je bila zahteva škofa Antona Martina Slomška, je zagotovo večplastno dejanje. Večplastno zato, ker bi bilo treba temeljito analizirati te tri pojme, od katerih še posebej »bode« v oči dostopna cena, vsaj za današnje čase vedno večja vrlina.

Število naročnikov redne zbirke je zdaj pristalo pri številki 25.000, upadanje se je ustavilo. Zaradi negotovega položaja je to dober znak, pravi ravnatelj Mohorjeve družbe Janko Jeromen. »Zbirka nima nikakršnih dotacij, cena je res ugodna (v prednaročilu 580 tolarjev, v prosti prodaji seveda nekoliko več), na voljo je več kot 1000 strani branja; vsega tega pa zagotovo ne dosega nobena slovenska komercialna založba.«

To jim je uspelo, kot trdi ravnatelj, z največjo možno racionalizacijo, z majhnim številom ljudi v uredništvu, s pomočjo računalnika...

»Razvili smo celo vrsto lastnih računalniško-programskih obdelav besedila za pripravo za tisk. Iz teh naših obdelav je nastal tudi samo-

stojen program za analizo besedila, čemur pravimo interaktivna konkordanca in ta program je doživel precejšnjo priljubljenost. Poleg tega je ta program v izpopolnjeni verziji doživel na predstavitvi v slovenskem predstavništvu IBM splošno odobravanje in ga sedaj pripravljajo za predstavitev za celo vzhodno Evropo. Imamo srečo, da imamo dobre, mlade strokovnjake s tega področja. To pa pomeni tudi skrite stroškov na minimum,« več kot očitno zadovoljen razlaga Janko Jeromen.

V letošnji zbirki bo, kot običajno, bralcem na voljo priljubljeni koledar, ki je, kot zatrjuje ravnatelj, nekakšna referenčna publikacija za podobne knjige kot najzanesljivejši vir tovrstnih informacij. V njem je pogled naprej in nazaj, odzivanja na znamenja časa, tekoča aktualna vprašanja, ki se zastavljajo Slovincem v tem trenutku.

Ne manjka tudi »večerniškega branja«, pisanja, ki se je skozi desetletja utrdilo in izoblikovalo poseben stil, opredelila pa ga je tudi slovenska literarnozgodovinska znanost. Letos je izšel že 141. zvezek Slovenskih večernic. Tokrat je to delo Ivana Sivca In večno bodo cvetele lipe, romansirano življenje Petra Pavla Glavarja iz Komende, vsestranske osebnosti iz ene-

ga najpomembnejših slovenskih mož XVIII. stoletja.

Druga knjiga Duhovnik v taborišču smrti izpod peresa upokojenega radgonskega župnika Franca Puncerja, je pričevanjski spis človeka, ki je preživel dachausko kalvarijo, pa tudi neprijetnosti pozneje, ko se je vrnil domov.

Slomškovo berilo je posvečeno spominu velikega Slovenca in – kot poudarjajo v Mohorjevi družbi – ne gre le za obletnice, pač pa pre-

prosto zato, ker vse kaže, da Slovenci zelo skromno poznajo resnično vlogo in razsežnosti škofa Slomška in njegovega narodnoprrebušniškega in prosvetiteljskega dela. V berilu, nekakšnem zborni-

ku treh pomembnih slovenskih kulturnikov in slavistov, so zbrani iz prvotiskov tiste njegove pesmi, spisi in proza, ki so na nek način živi še danes. Jezik je izviren, pisavo bohoričico so raje zamenjali z gajico.

Četrta knjiga je priročnik. Mimogrede: dela patra Ašiča je Mohorjeva družba prodala na slovenskem trgu doslej že več kot v 150.000 izvodih, zato se je odločila, da z izdajanjem priročnikov nadaljuje. Letos bodo bralci dobili v roke knjigo Kako preprečiti in zdraviti rastlinske bolezni z naravnimi sredstvi (če drugače ne gre, pa tudi s kemijo) univerzitetnega profesorja, agronoma, biologa in ekonomista dr. Jožeta Mačka. Kot zatrjujejo v Mohorjevi družbi, česa podobnega še nismo imeli.

Priročniku je dodana mladinska literatura, poučne, kratkočasne zgodbe o prigorah nagajivega vrabčka avtorja Vojna Tihomira Archarja, z bogatimi ilustracijami.

Če smo na začetku omenili, da bi bilo treba vse tri pojme, torej dobro, koristno ali poučno in ljudem dostopno knjigo posebej analizirati in smo se vsaj za hip ustavili pri cenenosti, potem pri ostalih dveh kategorijah sodbo prepuščamo bralcem. Daleč od resnice ugotovitev najbrž ne bo.

mst

Slovenski tematski muzeji

Gozdarski in lesarski oddelek Tehniškega muzeja Slovenije

Gozdarski in lesarski oddelek sta ob lovskem najstarejša oddelka TMS, dostopna javnosti že od leta 1951 v prostorih nekdanjega kartuzijanskega samostana v Bistri. Doslej sta bila oba nekajkrat prenovljena in dopolnjena, tako da znaša njuna skupna razstavna površina približno 1000 m².

Gozdarski kot uvodni oddelek obiskovalca seznani najprej s temeljnimi ekosistemskimi prvinami gozda, nadaljuje z zgodovinskim presekom pomena gozda in gozdarstva na Slovenskem in zaključuje z oznako sodobnih prizadevanj gozdarske stroke za trajnost gozdnih sestojev. V manjši predavalnici, opremljeni za dia in video projekcije, prirejamo pos-

mezna tematska predavanja.

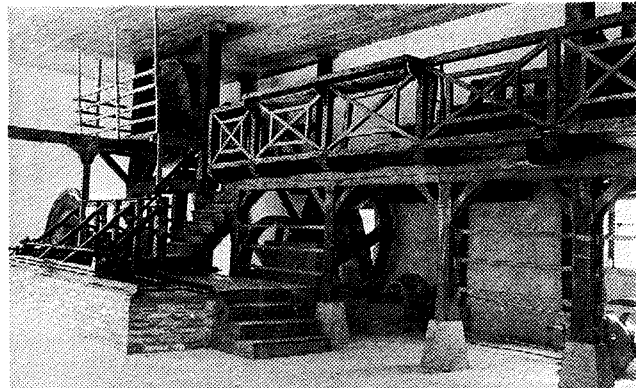
Prvi prostor lesarskega oddelka pa prikazuje ročno tesarsko, koledarsko, sodarsko in suharobarsko tehniko predelave lesa, ki ima v našem prostoru pestro in bogato izročilo. Razvoj žagarske predelave lesa je z izkoriščanjem vodne, parne in motorne energije predstavljen v drugem prostoru. Dvorana pred nekdanjo kapelo je opremljena s številnimi ekspozitami, ki ponazarjajo ročno, polindustrijsko in industrijsko tehnologijo proizvodnje stola, kot najpogostejšega pohištvenega izdelka. V kmečkem, gostilniškem in Thonetovem stolu imajo svoje najvidnejše predstavnike.

Tik ob izviru Bistre se nahajata dva izjemna lesnopro-

delovalna objekta – ekspozitna: stara žaga (»venecijanka«, ki je bila tu že v času kartuzijancev) in furnirnica, ki so jo sem prenesli iz okoli-

ce Domžal. Litoželezna krožna žaga za rezanje furnirskih listov na vodni pogon je najpomembnejši del furnirskega obrata, ki je poslednji tovrstni ohranjeni objekt na Slovenskem. Pod njenim napuščem sta obnovljena in razstavljena tudi dva polnojarmenika, ki sta služila za razrez hlodovine v Polhovem Gradcu in Cerknici.

Vladimir Vilman

V posebni stavbi lesarskega oddelka Tehniškega muzeja Slovenije v Bistri si lahko ogledamo furnirski obrat; služil je nekdanji Tovarni furnirja v Podrečju pri Domžalah.

Ob sejmu Narava-zdravje na ljubljanskem Gospodarskem razstavišču

Vsako leto napredujemo bolj in bolj

Letošnji sejem Narava – zdravje je bil kljub znanim slabim okoliščinam pester in za obiskovalca, ki je na njem iskal novih pobud in ponudb, razsvetljiv. Ze hiter obhod je pokazal, da je letos vzcvetelo »tisoč cvetov« in da zasebni-

ransko repo – vakuumsko pakirane glave repe, kisane v teranovih tropinah. Reklamirajo jo z nekaj slastnimi recepti (od tistega na kastavski način do onega s seseklano slanino in tretjega v goriški mineštri).

nem trženju in končno na ozaveščenih odjemalcih. Usmeritev razglašajo za ne-profitno, ki si prisluži le optimalne prislužke za nujno nadaljnje gospodarjenje. Za zdaj že delujeta v tem okviru podjetji Stopa (za predelavo, prodajo in postrežbo z živili) iz Ljubljane in Mikrokozmos, ljubumski »proizvodno pridelovalno-prodajni« krog. Ti prijazni »pozvačniki« sicer še nimajo velikega kroga udeležencev, vsekakor pa se jim lahko pridružijo vsi tisti, ki jim je blizu bio prehranjevanje.

Poleg množične ponudbe naravnih in zdravilnih čajev, ponudbe strokovnega ekološkega vrtnarjenja prek vrčičarske univerze (o tem bomo še posebej pisali), smo pobrskali še med propagandnim gradivom, ki oglašuje akcijo za okolju prijazen dom z vključevanjem porabnikov za zmanjšanje in pravilno ravnanje z gospodarskimi odpadki, za zmanjšanje porabe energije in za čistejšo vodo v našem okolju.

Na sejmu se pojavlja tudi letak Društva nekadilcev Ljubljana Vič-Rudnik, ki poziva k varovanju narave in čistejšega okolja s pozivi kadilcem za prenehanje kajenja.

»Asociacija 1« je projekt združevanja proizvajalcev na področju pridelovanja bolj zdrave hrane, posrednikov in uporabnikov ponujenih proizvodov; vse temelji na biološko pridelani hrani, na naravni predelavi, na visoko eti-

ška ponudba vseh vrst raste kot gobe po dežju. Pravzaprav ob tem kaže povedati, da so prišli spet na račun tisti nedeljski gobarji, ki jim različne redke vrste gob v gozdu še vedno delajo težave. Na poučni razstavi so si lahko ogledali nekatere zelo vprašljive vrste, ki imajo sicer oznako užitnih, za primerjavo pa tudi še zelo podobne strupene dvojnice.

V ponudbi zdrave prehrane je bilo kar nekaj prijetnih novosti, vendar vas želimo tukaj opozoriti predvsem na nov prehraben proizvod Zeljarne Kmetijske zdruge v Ilirski Bistrici, ki je na trg poslala starodavno slastno te-

Društvo opozarja na milijone odvrgnenih cigaretnih ogorčkov, na onesnaženje ulic, trgov in parkov, na nevarnosti požarov in nenazadnje – na ogrožanje nekadilcev. Ponudili so podatek izsledkov strokovnjakov, ki pravi, da en sam cigaretni ogorček okuži kar 40 litrov čiste vode!

Ponudba sejma Narava-zdravje je bila sveža in obetavna, veliko je bilo ponudnikov novih vrst telesnega in duhovnega sproščanja za zaposlene ljudi, veliko je bilo tudi drobni novosti že uveljavljenih podjetij. Naj končamo ta zapis s sporočilom iz Medexa, ki nam obeta, da se bo odslej dober slovenski med tržil z novo blagovno znamko.

B. Ž. J.

Stane Urek

Telovadba doma (2.)

Nadaljujemo splet vaj za hrbtenico in križ, ki jih izvajamo leže na hrbtu. Vaje so prirejene po fizioterapevtski praksi v naših zdraviliščih, so pa boj proti bolečinam v križu. Ko ležimo na hrbtu, pred vsako vajo pritismo križ ob podlago. Vaje delajte počasi. Ponovite jo tolikokrat kot vam prija. Osem do dvanajst ponovitev je cilj, ki si ga zastavite.

6. vaja: Sproščeno ležimo na hrbtu, noge pokrčimo, roke denemo za vrat, komolce tiščimo narazen. Naloga: pritisnemo hrbtenico ob podlago; levo koleno dvignemo proti prsim, z nasprotnim komolcem (desnim) se skušamo dotakniti levega kolena. Nato se vrnemo v začetni položaj in sprostim hrbtenico. Podobno napravimo nato še z desnim kolonom in levim komolcem.

7. vaja: Sproščeno ležimo na hrbtu. Noge pokrčimo, da se z nekoliko razmaknjenimi stopali opiramo ob podlago. Roke so ob telesu ali pa jih denemo za vrat, komolci narazen. Naloga: dvigujemo telo, predvsem boke, od tal, čim više, da smo oprti le na stopala in pleča.

8. vaja: Ležimo sproščeno s precej pokrčenimi nogami. Roke so sklenjene pod glavo; komolca in ramena so ves čas na podlagi. Naloga: pokrčene noge položimo v levo na podlago in se vrnemo v začetni položaj. Nato zasučemo noge še v desno proti podlagi.

9. vaja: Sproščeno ležimo na hrbtu. Levo nogo skrcimo proti trebuhu. Z rokami objamemo levo koleno, hkrati pa potiskamo iztegnjeno desno koleno k podlagi. Nato napravimo še obratno: dvignemo pokrčeno desno koleno k prsim, ga objamemo in hkrati levo nogo potiskamo k podlagi.

10. vaja: Sproščeno ležimo, noge pokrčimo, roke so ob telesu. Naloga: z iztegnjenimi rokami dvignite zgornji del telesa čim više proti kolonom, da se

O zdravju

Laboratorijski izvidi (2.)

Med dokaj pogoste laboratorijske preiskave sodijo tudi tiste, ki opredeljujejo strjevanje krvi, tiste, ki kri preiskujejo s kemičnega in serološkega vidika ter tiste, ki mikroskopsko preiskujejo naš seč.

ČAS STRJEVANJA KRVİ (protrombinski čas, oznaka PC) – pogosto jo izvajajo po prebolelih srčnih infarktih in pri nagnjenju k pretiranemu strjevanju krvi (tedaj tudi zdravijo z antikoagulacijskimi sredstvi); idealna hitrost je 15 ali 20 odstotna, spreminja pa se lahko tudi pri obolenjih jeter (hitrost se zmanjšuje napr. tudi, če zaužijemo strupene gobe).

KEMIČNE PREISKAVE KRVİ

KS (krvni sladkor) – za normalno vrednost pri odraslih in otrocih velja 80 do 100 mg % (na tešče); navzočnost glukoze ugotavljajo, če je vrednost 50 do 95 mg %, kadar pa je zvišanje sladkorja zelo izrazito, govorijo o sladkorni bolezni (diabetesu), ki jo odkrivajo na podlagi glukoznega obremenilnega testa; ta daje rezultate mejnih količin: za starost od 50 do 59 let vrednost od 185 do 215 mg %, za starost 60 let in več pa od 195 do 230 mg %;

Sečna kislina – če sečna kislina začne pri vrednostih nad 6,5 mg % prehajati v telesne sokove, nastane protin;

Holesterol – nastajanje pospešuje pomanjkanje insulina, sicer so normalne vrednosti za odraslega 180 do 250 mg %; povečanje holesterola kaže na motnje v presnovi maščob oz. na zmanjšano delovanje ščitnice in sladkorno bolezen!

PREISKAVE SEČA

Beljakovine – pri vseh obolenjih ledvic in sečevodov se stopnja rahlo ali močno poveča, prav tako pri povišani telesni temperaturi in napornem fizičnem delu; oznaka za normalni izvod: negativen; pri količinah 3,5 g na dan je stopnja že nevarna;

Glukoza (sladkor) – pri sladkorni bolezni je značilno, da je povišana stopnja sladkorja v krvi (180 mg %), velikokrat (a ne vselej) pa to pomeni tudi povišano vrednost sladkorja v urinu; ledvične bolezni na splošno povzročijo znižanje tega urinskega sladkorja; oznaka za normalni izvid: negativen;

UBG (urobilinogen) – zvišane vrednosti se pojavijo pri povečanem razpadu krvi in pri jetrnih obolenjih, oznaka za normalni izvid pa je takle: +/-;

Bili (bilirubin) – podobno kaže oznake jetrnih obolenj (npr. zlatenice), normalni izvid: negativen;

Kemične in serološke preiskave krvi obsegajo še veliko drugih preiskav, ki za nas morda niso tako zanimive (preiskave kreatinina, sečnine, lipidov, nevtralnih maščob, lipoproteinov, serumskih transaminaz, fosfatov, serumskih proteinov in drugega). Za vse pa velja, da morajo biti opravljene strokovno, strokovno pa morajo biti tudi obravnavane.

ar

jih z rokami dotaknete in se vrnete v začetni položaj.

11. vaja: Sproščeno ležimo, roke so ob telesu, noge so iztegnjene. Naloga: levo nogo pokrčimo na trebuh, jo iztegnemo po seboj navzgor (stopalo je pritegnjeno v obliki krampe) in nazadnje položimo na podlago. Enako napravimo še z desno nogo: pokrčimo, iztegnemo, položimo. Križ ves čas potiskamo ob podlago.

12. vaja: Sproščeno ležimo, roke so ob telesu, noge so malo razmaknjene. Naloga: nogi obračamo navznoter in navzven. Obračanje moramo čutiti tudi v kolenih in kolkih, ne samo v stopalih.

13. vaja: Sproščeno ležimo na hrbtu. Roke so ob telesu. Naloga: najprej pritisnemo križ ob podlago, nato potisnemo levo nogo po podlagi v stran, jo dvignemo in zaokrožimo z njo nazaj v začetni položaj. Podobno napravimo tudi z desno nogo. (nadaljevanje sledi)

V Evropo s sedmimi znamenitimi Slovenci

Lep bo in še živih barv – naš denar

Letos oktobra smo Slovenci dobili »svoj« denar, tolarjebone; vendar le za kratek čas – dokler ne bomo natisnili (ali v tujini naročili tiskanje in kovanje) pravega. S tolarjem nimamo sreče: skazil ga je knežji kamen, na avstrijskem Koroškem oblasti zdaj hrumi, da si prilasčamo njihovo zgodovinsko dediščino...

Kakorkoli že: prihodnje leto bomo dobili nove, drugačne bankovce in kovance Republike Slovenije. Nov denar bo – kot pravijo oblikovalci in člani strokovne žirije, ki je osnutke izbrala – pravi lepote med evropskimi denarni-

mi enotami. Knežjega kamna na njih ne bo, to je že jasno. Znano je, da je papirnati gulden za zdaj med najlepšimi v Evropi. Naši bankovci, na katerih bodo upodobljeni veliki moške slovenstva, pa naj bi se postavili ob bok temu nizozemskemu guldu. Prvič naj bi se pri nas tudi zgodilo, da denar ne bo »politično obarvan«. Na bankovcih bodo upodobljeni tile moške: Janez Vajkard Valvasor, Jakob Gallus, Primož Trubar, Richard Jakopič, Jurij Vega, France Prešeren in arhitekt Jože Plečnik. Dobili smo torej sedem bankovcev s podo-

bami znamenitih Slovencev. Na kovancih, ki jih bo šest, pa bodo podobe živali. Če malo pogledate v kakšen album znamk, na katerih so upodobljene živali, ki bivajo v slovenskem prostoru, vam verjetno ne bo težko ugotoviti, katere bodo na kovancih.

Še to: slovenski bankovci bodo zelo močnih barv, tako da jih ne bomo zamenjevali med seboj, kot se zdaj rado zgodi s tolarji. Kot vse kaže, bo naš novi slovenski denar lep. Koliko pa bo vreden, bo odvisno le od umetnosti in pridnosti nas samih. Od naše pameti in rok.

V. B.

Maribor

Protivojni protest borcev

Kakor ob podobnih priložnostih po vsej Sloveniji, so tudi mariborski borci, zbrani sredi oktobra med soborci krajeve organizacije Franc Zalaznik-Leon, na tradicionalnem letnem zboru poleg obravnave svojega delovanja izrazili tudi oster javni protivojni protest. Izrazili so ogorčenje nad genocidno in osvajalno vojno, ki jo na hrvaškem ozemlju vodita nekdanja JA in Miloševićeva srbska oblast, skupaj z zloglasnimi četniškimi divjaškimi formacijami. Borci terjajo takojšnjo ustavitev ognja napadalcev, ki so se doslej že nekajkrat za takšno prekinitev lažno zavezali, hkrati pa terjajo odločno mednarodno akcijo, ki bi preprečila razširitev hudodelstev še na druga območja nekdanje Jugoslavije.

Ob tej priložnosti so mariborski borci izrazili tudi svoj protest nad valom enoumja pri preimenovanju mariborskih ulic in trgov, ki spominjajo na protifašistični in narodnoosvobodilni boj. Slednjih je menda v skupnem komaj 10 odstotkov, pri čemer so borci pripravljeni na strokovno in demokratično razpravo. Ker slednje ni bilo, so prepričani, da spremembe vsiljujejo tisti, ki želijo razvrednotiti vse pridobitve osvobodilnega boja.

★

Predsedstvo OO ZZB NOV Maribora, ki se je tudi sestalo, da bi razpravljalo o prvi fazi predloga (z utemelji-

tvi) o imenovanjih in preimenovanjih ulic in trgov v občini Maribor, je menilo, da je do kraja nesprijemljivo spreminjati tista imena, ki spominjajo na partizanski boj. Opozorili so na temelje slovenske državnosti, ki so se oblikovali med NOB, na katerih tudi danes sloni slovenska državnost.

Če bi danes izbrisali ime Partizanske ceste, bi že jutri lahko izbrisali vsa imena, ki spominjajo na NOB, so menili in se uprli menjavi imena ulice, imenovane po Titu, ki mu tudi danes demokratični svet priznava zasluge v protifašističnem boju, v boju zoper Stalinovo diktaturo in v politiki neuvrčenosti, ki je imela ob svojem času pomembnejšo vlogo.

Predsedstvo mariborske borčevske organizacije je podprlo dejavnost Društva zgodovinarjev Maribora, znotraj katerega oblikujejo predloge meril za preimenovanja ulic. Zgodovinarji so opozorili na zahtev po maščevalnosti s primerom preimenovanja Ledinekove ulice v Gorinškovo. Razlaga za nujnost takšne spremembe je bila, češ da je bil Miloš Ledinek zloglasni sekretar ZK... Kaj naj bi bilo drugega kot maščevanje, če se nekoga v obrazložitvi želje po spremembi imena kar tebi nič meni nič razglasa za zloglasnega?

Zaradi vsega tega mariborski borci od predlagateljev terjajo, naj pripravijo merila za spremembe imen mariborskih ulic.

M. K.

Piknik invalidov

Živimo v času, ko ljudstvo sprejema težke udarce od vseh strani; ko živi v strahu za preživetje, v strahu za mir, katerega si tako želimo. Tem občutkom ni videti konca. Občutiti je le poglabljanje te agonije. To najbolj občuti naš mali človek, naš preprost delovnih človek.

Taka težka bremena s teža prenaša zdrav človek. Kako pa to prenaša bolan, pa ve le tisti, ki bolezen in invalidnost prenaša sam. Razumeti pa ga poskuša tu-

di tisti, kateri se s temi problemi srečuje. To so naši invalidi, težji in težki!

Odbor aktiva invalidov Slovenj Gradec se je trudil po svojih močeh ustreči članom in prirediti piknik v naravi na prav prijeten dan. Še vreme je bilo naklonjeno, saj ni bilo dežja pred nočjo. Pravi piknik, bomo rekli! Z veseljem smo zajemali z lesenimi žlicami okusno obaro iz keramičnih skodelic. Pa še za spomin ju je lahko vsakdo (posodo in žlico) odnesel domov.

Pa popoldan! Kotleti in drugo pečenje na žaru s svežim rženim kruhom! Ta naš simpatični Vili! Ta ti je res mojster v teh zadevah. Moram ga pohvaliti v imenu vseh invalidov, ki so bili zelo zadovoljni. Kaj naj še rečem? Za 200 članov invalidov, kolikor se jih je piknika udeležilo, je stalo odbor precej truda, da je stekla organizacija in potekala v redu.

V priskrbenem vzdušju, kletu, godbi, plesu je minil dan, to je piknik aktiva invalidov Slovenj Gradec. Rahel dež pa je vsakega opomnil na povratak domov, takrat pa smo se

zavedli, da je bil tudi že mrak.

Piknik je torej uspel, za kar se moram zahvaliti poštenemu predsedniku aktiva g. Stradovniku in celotnemu odboru z željo, da ne bi bil zadnji, a razmere v današnjem času ne obetajo več kaj podobnega. Kaj bo prinesel čas?

Adolf Ankon

Pokopališče na Rabu — zatakne se pri denarju

Pokopališče žrtev fašističnega terorja koncentracijskega taborišča Kampor na otoku Rabu je, kot smo že pisali, nujno potrebno solidarnostne pomoči.

Vse, ki nam je uspelo preživeti drugo svetovno vojno, nas grozote, ki smo jih tedaj doživljali, spremljajo vse življenje. Okupatorji so nas načrtno uničevali, da bi nas iztrebili kot narodno skupnost. Vojna je najgrši, vandalski, barbarski poseg po človekovem življenju. In glejte! Kdo od nas bi bil kdaj pomislil, da bomo skoraj po petdesetih letih doživeli v svoji domovini zopet grob in zahrbtn napad od tistega, za katerega smo menili, da je naš prvi zaveznik in najboljši prijatelj!

Prav dan pred tem grobim posegom po naši svobodi in našem življenju v letošnjem juniju je bila zaključena prva faza obnovitvenih del na pokopališču v Kamporju. Delo je prevzelo in ga tudi strokovno in kakovostno opravilo podjetje Marex iz Sežane. Obveljala je dogovorjena cena 93.000 dinarjev. Račun je poravnala R Slovenija. Pokopališče je v celoti očiščeno in z njim prostor zunaj zidu v širini petih metrov. Celoten spominski park ima sedaj čisto drugačno podobo.

Vse je pripravljeno za drugo skupino nalog. Ta obsega predvsem pomladitev celotnega rastlinja vezana pa so na mesec november, februar in marec, ko so na Rabu za takšna dela primerni vremenski pogoji. Republika Slovenija, ki je postala suverena država, bo morala pokopališče 4641 žrtev fašističnega genocida v Kamporju upoštevati kot svoje pokopališče v tujini. V tem »petem sektorju« nekdanjega zloglasnega koncentracijskega taborišča je našlo svoj večni dom poleg Slovencev tudi okrog 500 Hrvatov in 4 Židje.

Člani taboriščnega odbora smo nekatere razočarani nad odzivom vseh, ki vam ni vseeno, kakšna usoda čaka to naše ogromno pokopališče. Na žiro račun RO ZZB NOV Slovenije, z oznako »za Rab«, ni bil nakazan niti en denarni prispevek. Sami člani odbora smo zbrali z lastnimi prispevki in darovi namesto cvetja na grob kar 7800 SLT. Upam, da

smo dali s tem vsem lep zgled. Posnemajte nas! Od oblasti v tem času težko pričakujemo pomoč, čeprav brez nje, tako upam, ne boste ostali.

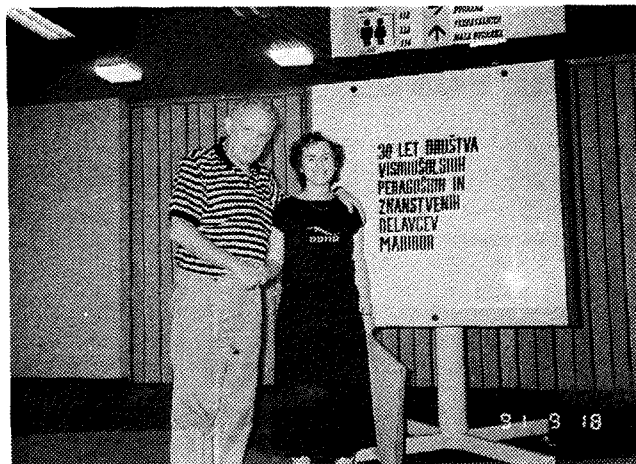
Prepričan sem, da smo Slovenci sposobni zbrati 70.000 SLT in tako zagotoviti nadaljevanje del. S to mislijo se ponovno obračam na vas, nekdanji interniranci, na vaše potomce, prijatelje, znanke, na vse vas, ki nosite v sebi spoštljiv odnos do vseh onih, ki so končali življenje daleč od doma, v nepopisnem trpljenju, ki so darovali svoje življenje za svobodo domovine. Spodbudite k akciji svoje krajevne organizacije ZB! Nakazujte svoje denarne prispevke na žiro račun RO ZZB NOV Slovenije, št. 50100-678-45473 z oznako »za Rab«. Tudi tokrat obljubim, da vas bom seznanil, spoštovani bralci in darovalci, z uspehom naše akcije v februarju 1992.

V poletnem prispevku sem obljubil vsem nekdanjim internirancem v italijanskih koncentracijskih taboriščih, da jim bom posredoval informacijo, kako je z izplačilom osebnih in materialne vojne škode s strani države Italije.

V letu 1990 je bilo vloženih prek Rdečega križa Slovenije in Jugoslavije ogromno zahtev za izplačilo te škode. Sporazum med Italijo in Jugoslavijo, podpisan v Beogradu 18. 12. 1954, je dokončno uredil vse medsebojne obveznosti ekonomskega značaja, ki so izhajale iz Mirovnega sporazuma in nadaljnjih sporazumov, in sicer s plačilom pavšalnega zneska z italijanske strani. Italijanska zakonska določila, ki so sedaj v veljavi, pa ne predvidevajo priznanja odškodnin v korist tujih državljanov, ki so bili internirani v koncentracijskih taboriščih.

Kakor vidite, z izplačilom vojne osebnih in materialne odškodnine ne bo nič. Država Italija jo je izplačala državi Jugoslaviji v pavšalnem znesku. Nekateri posamezniki so dobili iz te vsote del sredstev prek obnovitvenih zadrug za obnovo domačij. Mnogi pa, žal, nismo dobili ničesar in tudi ne bomo nič. Vznemirjanje v letu 1990 res ni bilo potrebno!

Predsednik taboriščnega odbora
Herman Janež

Razstava o visokošolskih prizadevanjih

V mariborski univerzitetni knjižnici so z razstavo počastili 30-letnico Društva visokošolskih pedagoških in znanstvenih delavcev v Mariboru. Pred tem so pripravili še teden univerze s predavanji, jubilejnimi slovesnostmi, razstavami, podelili magistrske diplome in celo promovirali nekaj doktorjev znanosti.

Razstavo sta organizirala mariborski Pokrajinski arhiv in društvo, prizadevno pa uredila profesorja Slavica Tovšak in Janko Kuster; (na sliki) odprl jo je dr. Franc Pauko, predsednik društva. Posebna razstavna vitrina je bila namenjena partizanski bolnišnici Jesen, ki je delovala na vzhodnem delu Pohorja in sodila v sklop bolnišnic dr. Zmaga Slokana. Študentje in delavci mariborske univerze

ter sosednji kmetje – so v letih 1975 do 1977 opravili 1500 delovnih ur, da so obnovili njene barake, notranjo opremo in podobno. Poleg tega pa so tu vrsto let prirejali spominske pohode.

Knjiga vtisov z razstave je polna laskavih priznanj, saj nadvse nazorno prikazuje mariborsko trdoživost in iznajdljivost pri razvoju višjega in visokega šolstva, predvsem tedaj, ko so posamezni krogi v Ljubljani poskušali z združevanjem ogroziti obstoj nekaterih mariborskih višjih šol. Društvo visokošolskih pedagoških in znanstvenih delavcev je najprej obstajalo kot sekcija, sčasoma pa je preraslo v prijetno obliko druženja tistih, ki jim je mar slovensko visokošolstvo.

Drago Miklavc

Radovljški upokojenci so nadvse delavni

V teh nič kaj prijaznih časih, ko marsikdo, zlasti pa upokojenci, živijo na robu revščine, je živahna in bogata dejavnost upokojenskih zvez in društev prava vzpodbuda in upanje v boljšo prihodnost.

O tem so se pred dnevi menili na sedežu Zveze društev upokojencev občine Radovljica s predsednikom inž. Vincom Golcem, podpredsednikom Jožetom Šifrarjem in predsednikom radovljškega DU Stanetom Adamom. Brez dvoma so to najbolj pristojni in tudi poučeni o stanju oziroma razmerah v ZDU Radovljica.

V radovljški občini je že krepko nad 7500 upokojencev, kar je slaba četrtina vseh prebivalcev. Od teh je večina enajst krajevnih društev, nad pet tisoč upokojencev. Najštevilnejše društvo je v Bohinjski Bistrici, drugo po številu je DU Bled, tretje DU Radovljica, četrto DU Lesce in peto DU Gorje. Razmerje med upokojenci in zaposlenimi je vse prej kot ugodno in se še vedno bolj slabša. Po zadnjih podatkih je na začetku leta za enega upokojenca bilo že 1,63 zaposlenega v občini!

Podobno kot v drugih slovenskih občinah vsa dejavnost DU temelji v njihovih sekcijah. V njih se člani vključujejo po osebnih interesih in nagnjenjih, vendar pa so vse sekcije po družinskih različno organizirane – po krajevnih posebnostih in večletnih iz-

kušnjah. V večini društev prevladujejo rekreativne, nekaj manj kulturne oziroma razvedrilne dejavnosti. Tako se največ upokojencev pri- družuje pohodniškim in izletniškim akcijam. Izleti so vselej množični in družabni. Udeleženci pod strokovnim vodstvom spoznavajo slovenske kraje in ljudi v ožji domovini, pa tudi v zamejstvu, utrjujejo prijateljstva in tako lažje prestajajo vsakodnevne skrbi in težave.

Kegljanje, balinanje in šah so najbolj priljubljeni, tekmovalna potekajo na društveni, regijski in republiški ravni. Nedolgo tega so se radovljški kegljači pomerili na regijskem turnirju v Kranju, žene pa v Kamniku, kjer so oboji osvojili najvišja mesta. Balinarsko društvo ZDU Radovljica pa je na gorenjskem prvenstvu v Bohinjski Bistrici med 12 ekipami osvojilo kar prvo mesto! Odlično so se izkazali tudi šahisti ZDU Radovljice, ki so na gorenjskem prvenstvu na Bledu osvojili drugo mesto. Ob ženskih ročnih delih se redno zbirajo upokojenke. Plod njihove dejavnosti so vsakoletne razstave ročnih izdelkov, posamezni so prave pravcate umetnine.

Posebno so na ZDU ponosni na izredno dobro organiziran in glasbeno usposobljen ženski pevski zbor Lipa iz Radovljice. V njem prepeva pod vodstvom zavzete pevovodkinje mlade Severine

Katrašnik za zdaj 25 upokojenk. Bili pa bi krivični, če bi pozabili omeniti zasluzna organizatorja tega zbora Staneta Adama in Jožeta Šifrarja. Zbor se lahko pohvali z lepimi uspehi doma in v drugih krajih, nastopa tudi na revijah, pripravljajo pa se za gostovanja tudi v tujini, predvsem na Koroškem. Na odboru ZDU Radovljica pa so tudi kritični. Marsikateri namreč komaj životari spričo nizke pokojnine in vse večje draginje. Temeljna naloga upokojenske organizacije zato je, da skuša kolikor mogoče blažiti težave z ukrepi oziroma posredovanjem pri pristojnih upravnih in socialnih službah ter na Rdečem križu. Tudi za počitnikovanje je vse težje večini upokojencem. Morda bo odziv v počitniški dom Delfin v Izoli zdaj večji, saj se je v Izoli zdaj odločila, da bo s 1. oktobrom poskrbela za 16-odstotni regres oziroma popust članom društev upokojencev.

Na koncu velja opozoriti na stališče ZDU Radovljica, da DU ne bodo pristopila k nobeni politični stranki. Člani se lahko odločajo osebno po svoji presoji in politični opredelitvi. Strankarsko opredeljevanje društev pa bi bilo vse prej kot priporočljivo, saj bi še bolj razbijalo članstvo in tako slabšalo razmerja med njimi, menijo najodgovornejši ljudje v zvezi društev upokojencev občine Radovljica. JR

Aktivni in odzivni nekdanji politični zaporniki, interniranci in izgnanci

Pod vtisom vojne, aktivni za mir

Iz pogovora z Ivanko Milovanovičev, predsednico komisije za bивše politične zapornike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV Slovenije

Ker so v zadnjem času večkrat nastopili z javnimi apeli in pismi znanim svetovnim osebnostim, ker si na vseh koncih in krajih vselej prizadevajo za mir, tako doma, kot drugod, smo Ivanko Milovanovičev vprašali, kako je v celem potekala dejavnost njihove komisije v tem burnem letu.

Leto nam je potekalo v prvem delu v vzdušju petdesetletnice ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda in v spominu na prve transporte internirancev v Mauthausen. (Prvih 259 internirancev je odšlo na svojo mučeniško neprostoovoljno pot 21. 8. 1941. leta). Vsi taboriščni odbori so v okviru

svojih dejavnosti pripravili različne prireditve, osrednja proslava pa je bila, kot vsako leto, na Ljubelju. Nekdanji rabski taboriščniki so začeli z akcijo za obnovo in novo podobo pokopališča 4641 žrtev na Rabu, sledilo je zborovanje in ustanovitev Društva izgnancev v Brestanici in potem – je prišla vojna v Slovenijo. Ob agresiji smo se takoj sestali in jo obsodili, pozneje pa, ko se je razširila še na Hrvaško, smo pošiljali telegrame in pisma ogorčenja številnim znanim svetovnim osebnostim, tudi Van den Broeku.

Taboriščni odbori so še ob vseh teh dogodkih tudi odločili, da pošljejo Zveznemu odboru ZZB NOV Jugoslavije obvestilo, da bodo odslej slovenski delegati v mednarodnih taboriščnih odborih zastopali le Slovenijo. Gre za Ravensbrück, Natzweiler-Struthof in Dachau. Obvestili bomo tudi vse mednarodne taboriščne komiteje, kakšen je položaj pri nas in jih pozvali, naj se pri svojih vladah zavzemajo za polnopravno priznanje Slovenije. Ravensbrückski odbor se je med drugim tudi javno zavzel za to, da bodo v Sloveniji prihajali na pomembne politične položaje ljudje z nespornimi življenjepisi.

Naša stalna naloga ob vsem že naštetem pa ostaja zbira-

nje zahtevkov za osebne nemške vojne odškodnine, medtem ko si t. i. gospodarska komisija pri RO ZZB NOV Slovenije tudi prizadeva, da bi se uredile pravice vojnih oškodovancev v okviru lastninjenja.

Naša komisija je zbrala veliko gradiva posameznikov in skupin, vendar je najbrž razumljivo, da v sedanjem času in položaju ta vprašanja res niso bila med prednostnimi. Treba jih bo tudi razmejiti od nekdanjih zveznih borčevskih akcij, kajti, doslej so se reševala na zvezni ravni. Slovenska vlada je z zadevo seznanjena in bo lahko pristopila k njihovem razreševanju takoj, ko bo Slovenija splošno priznana.

Kako pa je z načrtovanjem dela vnaprej?

Obetajo se nam nekatere organizacijske spremembe znotraj ZZB NOV in s tem delovanja komisij in odborov. V naši komisiji bo to delovanje odvisno od dogovorov posameznih taboriščnih odborov. Nekdanji taboriščniki Dachaua so na primer že oktobra ustanovili Skupnost in izdali Dachauski poročevalec.

Kako pa bo z mednarodnim sodelovanjem?

Doslej je potekalo dobro in upati je, da bo tudi vnaprej

Iz pisma nekdanje sotrpinke

»... Za vas sem naložila na hranilno knjižico 15.000 šilingov in knjižica vam je zdaj ali pozneje na voljo!«

Pri nas so na televiziji prikazovali zadnje spopade in vedno me globoko presune, ko vidim, kako je mogoče uničevati lastno domovino, zdaj še Dubrovnik! Bila sva celih dvajset let vselej na dopustu pri vas in poznam notranjost, obalo in otoke. Nisva ljubila samo narave, ampak sva cenila tudi ljudi!

Zdaj me ne boli samo razdejanje, temveč tudi smrt tako številnih ljudi. Predvsem mislim na matere mladih moških, na otroke. Če verjameš ali ne, marsikatero noč ne morem spati, ko si to predstavljam.

Smo se v taborišču kdaj vprašale, kateremu narodu pripadate ženska ali otrok, če smo imeli možnost kakorkoli pomagati? Pri tem smo bile prepričane, da bodo potem, ko bodo nacisti vojno zgubili, ljudje zgradili miroljuben svet, v katerem bi imel vsak človek in vsak narod pravico živeti svobodno! Kakšne neumne idealiste smo vendar bile. Ne vem, ali imaš čas in priložnost brigati se za to, kaj naj bi se zgodilo s spominskim obeležjem v Ravensbrücku – zdaj se je preživelim Ravensbrückankam vendarle posrečilo, da bo ohranjeno!

Žal je tako, da se pretirani nacionalizem znova uveljavlja v vseh deželah. Tudi pri nas v Avstriji nacisti niso izumrli in pridružujejo se jim vedno novi mladi ljudje. Naj gre za protisemitizem ali za sovraštvo do tujcev, povsod imajo prvo besedo – kljub prepovedim in razkrinkavanju – človek bi obupal!

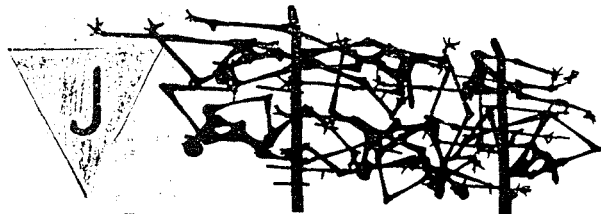
Pa je čas, da neham jadikovati. Močno želim, da bi se pri vas položaj pomiril, da bi se nehala morija in bi bili vsi narodi svobodni!

Prisrčne pozdrave tebi in vsem prijateljicam!...«

Iz pokojnine, je zapisala v drugem pismu svojim slovenskim prijateljicam, bi le težko kaj odrinila za pomoč, vendar je prejela za svoje raziskovalno delo nagrado in je del tega namenila našim ljudem v stiski. Očitno je, da kljub včasih nerazumljivem brezbržju v svetu obstajajo ljudje, ki jim ni vseeno, prijatelji, ki so vselej pri roki, kadar je stiska. Gospa, ki je napisala te vrstice, sodi brez dvoma mednje, med mnoge, ki so si jih pridobile nekdanje slovenske interniranke v najhujših časih druge svetovne vojne.

tako. Stkane so številne prijateljske vezi, ki jih ohranjamo in negujemo, vsem nekdanjim internirancem po svetu

pa je, kot je znano, skupno temeljno izhodišče: boj za mir, proti nasilju in proti mučenju ljudi. B. Ž. J.

Informacije taboriščni odbor Dachau informacije skupnost internirancev Dachau informacije komisije za internirance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije

DAHAVSKI POROČEVALEC

OKT. 91

Na seji TO Dachau (11.3.1991) je soglasno bil sprejet sklep o ustanovitvi SKUPNOSTI INTERNIRANCEV DACHAU

Nazvoči:

Člani TO Dachau: Ajdič, Bevc, Grčar, Kopač, Meja, Mirnik, Strnad, Zorko (opravičil Sinkovec)

in: Gajšek Risto, predsednik obč. odbora ZB Celje in član republiške komisije za internirance

in: Milovanovič Ivanka, predsednik republiške komisije za internirance

Dogovorjeno je bilo, da organizacijske priprave za uklic Zbora izvede občinski odbor ZB Celje (predsednik Gajšek Risto)

Priprave so bile končane v oktobru 1991, vabila razposlana za Zbor, ki bo dne 29. oktobra 1991 ob desetih na Dobrni.

Morala in folklor

(Novinar beogradske Duge poroča s hrvaških bojišč)

...Kraje seveda so, kot v vsaki vojni. A da bi lahko kradel, moraš na »čiščenje«, v vasi moraš biti med prvimi. »Toda oni (na srbski strani) nimajo dosti časa za krajo. Če kaj odnesejo, je to orožje, vzamejo avto, kakšen traktor... (Traktor so pretopili za zbrojevko, zbrojevko za 600 mark.)

...Potem pa kolegom novinarjem, ki še nikoli niso sodelovali v akciji čiščenja, pripovedujejo o nevemkasknih krajih. In novinarji se mučijo z moralnimi dilemami ali naj o krajih pišejo ali ne. Ali naj pomirijo svojo vest in pišejo resnico ali pa naj resnico, zaradi ohranjanja podobe srbskega naroda kot krščanskega, zamolčijo...

...Kar mene zadeva (izjavlja novinar Nebojša Jevrić), menim, da v teh krajih ni nič slabega. Glavna gospodarska panoga v vojnih krajinah in v Črni Gori je vedno bila krava. Nikoli niso govorili o kraji, temveč le o plenjenju konj. Tudi krajo ovac so imenovali »udar na ovce«. Te kraje so številne naše prednike rešile lakote...

Ne le, da o vojnih krajih ne mislim nič slabega, tudi sam sem v njih sodeloval. To lahko potrdijo prijatelji iz Tenja...

Naš komentar: Če si že lopov, se s tem vsaj ne hvali!

V. K.

Izprijena JLA se ne more več kititi z nasledstvom NOV

V prostorih Splošne plovbe v Portorožu je bila oktobra sklicana programska skupščina Zveza borcev občine Piran. Po končani seji je bilo v restavraciji Ljubljana tovariško srečanje, na katerega so bili vabljeni vsi občani. Slavnostni govornik na srečanju je bil član predsedstva Ciril Zlobec. Srečanje je z izbranim programom popestril KUD Karol Pahor iz Pirana. Predsednik Riccardo Giacuzo je poročal v italijanščini, podpredsednik Gustav Guzelj v slovenščini, govoril pa je tudi Ciril Zlobec; iz njihovih besed je prišlo na prvo mesto vprašanje nastopa armade v Sloveniji in na Hrvaškem.

Borci so bili ogorčeni, pa tudi užaljeni, ker tako imenovana JLA še vedno nastopa kot naslednica NOV in trdi, da brani pridobitve NOB. Borci so tej »ljudski armadi« odrekli pravico, da bi se še naprej predstavljala v imenu in kot naslednica NOV. Ta armada se je popolnoma izpridila in je postala armada generalne hunte. Naš boj, pravijo borci, je bil čist in nesebičen, JA, oficirsko-generalna kasta pa se je spajdašila z nasprotniki NOB – četniki in je zato sedaj lahko le naslednica Mihailovičevih četnikov, ne pa partizanske vojske.

Armada, ki napada in brutalno pobija lastni narod, pač ni ljudska vojska. Izvedla je tihi državni udar in državo pripeljala v popoln kaos in bratomorno vojno. Zadnji čas je, da se svet zbudi, spregleda in zaustavi to generalsko hunto na njenem poho-

du, sicer bodo človeštvo pahili v popolno revščino.

Glede gospodarsko-političnih razmer v Slovenijo so ugotovili, da se nekateri politiki in stranke obnašajo tako, kot da bi se zgodovina Slovencev in Slovenije začela šele 1990. leta. Revidirati hočejo zgodovino in iz nje izbrisati vse, kar ni po njihovem okusu. Skrunijo in podirajo spomenike in obeležja NOB, spreminjajo imena ulic in trgov, ki so poimenovani po dogodkih in v spomin na NOB. Tu na obali to počno zelo prefinjeno in ponujajo italijanski skupnosti, da bi se nekatere ulice, ki nosijo ime iz NOB, poimenovala oziroma preimenovala po kakšnem dogodku ali imenu iz italijanske zgodovine. Zelo preračunano, ni kaj. Borci in privrženci NOB, bi se takemu preimenovanju uprli in s tem sprli z italijansko skupnostjo. Upam, da je (ali bo) italijanska skupnost to intrigo še pravočasno spoznala in ji ne bo nasleda.

Motijo se tisti, ki upajo, da bodo s takimi dejanji trajno zabrisali našo polpreteklo zgodovino in resnico o boju in zmagi NOV. Prišel bo čas, ko bodo zgodovino pisali neobremenjeni in zato tudi nepristranski zgodovinarji, ki bodo opisovali tudi sedanjí čas. Čas revizije in falsificiranja zgodovine.

Borci ne zanikamo dejstva, da se je tudi v naših vrstah marsikaj izpridilo in ušlo nadzoru. Nasprotna stran pa še kar naprej trmoglavi in si nadeva svetniško aureolo mučnikov, a bili so le jezdecí apokalipse. Že kar zoprno posta-

ja, da jim dokazujemo čistost in nesebičnost našega zmagovitega boja, ki ga priznava ves svobodni svet, razen v vojni poraženih domačih nasprotnikov v službi okupatorja.

Na sejo so prišli tudi predsednik SO Franko Fičur in predsednik IS Andrej Grahor, ter poslanki Vojka Štular in Tatijana Kosovel. Predsednik IS je navzočim pojasnil, da morajo sedaj odvajati v republiški proračun 95% prihodkov občine in da s preostalimi 5 procenti ne morejo kaj dosti pomagati družbenim organizacijam, konkretno ZB. Poslanka Štularjeva je obljubila, da se bo v skupščini zavzemala za vprašanja, ki se tičejo borcev in invalidov NOB. V tej zvezi je potekala tudi razprava o tako imenovanih borčevskih privilegijah, ki jih dejansko nikoli ni bilo. Bilo je le več razumevanja za borčevske težave, ki jih sedanja izvršna in delno tudi zakonodajna oblast namerno in zlonamerno spregleduje. To, kar nekateri novopečeni oblastniki očitajo borcem kot privilegije, je prav beraška miloščina v primerjavi z ugodnostmi, ki jih imajo borci v drugih državah, na primer v Italiji. Pa še to miloščino bi nam nekateri radi odvzeli.

Potrjen je bil tudi predlog Republiškega odbora ZB Slovenije o izstopu iz Zveznega ZZB in hkratna vključitev v Mednarodno združenje borcev veteranov.

Sproženo je bilo tudi vprašanje, da bi v ZB vključevali mlade ljudi, ki sprejemajo program združenja in tradici-

jo NOB. Škoda, da se nihče ni spomnil, da bi predlagal sprejem v članstvo tudi pripadnike TO in milice, ki so se aktivno borili proti agresiji JA na Slovenijo. Vključili naj bi se individualno ali pa kot sekcija.

Kratka razprava je bila tudi glede meje na Dragonji in polemike okrog te meje, ki jo je sprožila Unija Italijanov za Istro in Reko. Prevladalo je mnenje, da je ta problem po nepotrebnem napihnjen. Vsi si želimo Evropo odprtih meja, za katero se zavzema tudi sedanja slovenska politika. Razumeti pa je treba, da divja v sosednji Hrvaški vojna in da je zaradi tega, ne zaradi ločevanja tu živečih prebivalcev nadzor nekoliko poostren. Ni pa meja zaprta in je ob vsakem času prehodna samo z osebno izkaznico.

Izrečenih je bilo tudi nekaj kritik na račun regijskih medijev, ki neobjektivno poročajo ali sploh ne poročajo o aktivnostih izven strankarskih združenj. Kot primer je bilo navedeno tudi dejstvo, da je radio Koper »spregledal« tovariško srečanje, ki ga je ZB organizirala v sklopu prireditve ob občinskem prazniku, med tem ko je o vseh drugih prireditvah, tudi izven tega programa, ko-rektno poročal v rednih poročilih. Občinski praznik je razglašen v spomin na ustanovitev prvega odreda slovenske mornarice med NOB. Nekatere stranke so za ukinitve tega praznika. Letos jim je že uspelo »minirati« Slavnostno sejo SO Piran. Ali se ta ignoranca Radia Koper vklaplja

v prizadevanja za ukinitve tega praznika?

Sicer to ni prvi primer netolerance medijev. Dne 8. septembra je bilo v Opatjem selu veliko zborovanje z več tisoč udeleženci. Primorske novice so poročale o nekaj sto udeležencih. Posnetki RTV Koper so bili površni ali pa zlonamerni in so se neka-klo vklapljali s poročanjem Primorskih novic.

Nič bolje ali še slabše se je godilo z Revijo pevskih zborov upokojencev vse Primorske v Portorožu. O tej prireditvi, skupaj s športnim tekmovanjem, so bili obveščeni vsi obalni mediji, a se nihče ni potrudil, da bi poslal novinarja na prireditev. Kratko vestičko o tem so objavile le Primorske novice, ki so se za podatke pozanimali kar po telefonu, ravno med potekom revije.

Vsiljuje se vprašanje; zakaj tako? Je to morda posledica strahu novinarjev za vsakdanji kruhek, saj je že nekaj novinarjev občutilo, kako demokratska oblast ravna z neposlušnimi novinarji? V tem pogledu se malo ali nič ne razlikuje od totalitarnih režimov. Saj vsi poznamo tisto globokoumno izjavo, dano ob čistkah na RTV Slovenija, ki se glasi: Tudi če je nepismen, samo da je naš!

Konec dober – vse dobro. To velja tudi za tovariško srečanje, ki je kljub izredno slabemu vremenu in ignoranci Radia Koper popolnoma uspelo. Kot že rečeno, so za dobro voljo in sprostitev poskrbele razne skupine KUD Karol Pahor Piran. Nastopili so folklorna skupina, moški pevski zbor in mlade deklice ritmično-gimnastične skupine.

Sledila je glasba za ples, primerna tudi za starejše občane.

Žarko Žbogar, Piran

Prejemki vojaških invalidov in drugih upravičencev

(po nekdanjih predpisih)

Republika Slovenija po novem zagotavlja varstvo pravic borcev, vojaških invalidov, članov družin padlih borcev in uživalcev vojaških pokojnin s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji v obsegu in pod pogoji, ki so jih do uveljavitve Ustavnega zakona za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije (Ur. l. RS, št. 1/91-I) določali predpisi SFRJ.

Omenjeni slovenski zakon je stopil v celoti v veljavo 8. oktobra 1991, ko se je iztekel trimesečni moratorij, določen z brionsko deklaracijo. Osemnajsti člen tega zakona je tisti, ki zadeva področje varstva borcev in vojaških invalidov; dokler niso izdani ustrezni novi slovenski predpisi, se smiselno uporabljajo (dosedanji) zvezni predpisi, (ki veljajo kot republiški in ki so v Sloveniji, kot delu SFRJ, veljali že doslej).

Tako prejemajo upravičenci redne mesečne denarne prejemke na podlagi: zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev (Ur. l. SFRJ, št. 68/81, 41/83, 75/85, 44/89, 87/89, 20/90 in 42/90), zakona o temeljnih pravicah imetnikov »Partizanske spomenice 1941« (Ur. l. SFRJ, št. 67/72, 40/73, 33/76, 32/81, 68/81, 25/85, 44/89, 87/89, 20/90 in 42/90), zakona o temeljnih pravicah oseb, odlikovanih z redom narodnega heroja (Ur. l. SFRJ, št. 62/72, 21/74, 33/76, 32/81, 68/81, 25/85, 44/89, 87/89, 20/90 in 42/90), zakona o temeljnih pravicah borcev španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne 1936-1939 (Ur. l. SFRJ, št. 67/72, 40/73, 33/76, 32/81, 68/81, 25/85, 44/89, 87/89, 20/90 in 40/90) in zakona o temeljnih pravicah odlikovancev s Karadjordjevo zvezdo z meči, redom belega orla z mečem in zlato medaljo Obilića (Ur. l. SFRJ, št. 67/82, 22/73, 33/76, 68/68, 75/84, 44/89 in 87/89).

Prejemke po teh predpisih izplačujejo iz sredstev proračuna RS za leto 1991 (Ministrstva za borce in vojaške invalide), izplačevati pa naj bi začeli za mesec november 1991.

Izplačila zajemajo naslednje redne mesečne prejemke; osebno invalidnino, dodatek za postrežbo in tujo pomoč, ortopedski dodatek, družinsko invalidnino, povečano družinsko invalidnino, stalni mesečni denarni prejemek ter PTT stroške (PTT izplačnine) za izplačilo teh denarnih prejemkov.

Od 8. oktobra dalje se v slovenskem denarnem prometu uporablja denarna enota **tolar** (SLT), ki se deli na 100 stotinov. Ime tolar se uporablja za vsa gotovinska in brezgotovinska plačila ter za izkazovanje vseh denarnih vrednosti in zneskov, torej tudi za določitev mesečnih denarnih zneskov osebne invalidnine, družinske invalidnine, dodatka za postrežbo in tujo pomoč ter ortopedskega dodatka.

Upravičenci bodo od 1. 11. dalje prijemali denarne prejemke v naslednjih višinah:

Osebna invalidnina:

	SLT
I.	10.107,10
II.	7.324,50
III.	5.541,60
IV.	4.092,50
V.	2.913,70
VI.	1.806,10
VII.	1.222,00
VIII.	589,20
IX.	439,60
X.	297,00

Družinska invalidnina in povečana družinska invalidnina:

za enega uživalca družinske invalidnine (drugi odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	658,00
za enega uživalca družinske invalidnine, ki to pravico uveljavlja kot družinski član padlega borca (tretji odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	3.032,20
povečana družinska invalidnina (39. člen zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	3.509,20

Dodatek za postrežbo in tujo pomoč:

- za prvo stopnjo	10.107,10
- za drugo stopnjo	6.665,80
- za tretjo stopnjo	4.666,50

Ortopedski dodatek:

- za prvo stopnjo	2.924,10
- za drugo stopnjo	2.231,60
- za tretjo stopnjo	1.438,50
- za četrto stopnjo	695,30

Kaj pa stalni mesečni prejemek odlikovancev z redom narodnega heroja? Od 1. 1. 1991 znaša **7.299,60 slovenskih tolarjev**, izplačilo v tej višini pa izvajajo pristojni organi od 1. novembra letos dalje. Osnova za odmero imetnikom Partizanske spomenice 1941 in španskim borcem znaša za letos **7.299,60 slovenskih tolarjev**, izplačilo pa prav tako sledi po 1. novembru.

Izplačila rednih mesečnih denarnih prejemkov v navedenih višinah (v denarni enoti tolar) po veljavnih odredbah izvajajo občinski upravni organi, pristojni za zadeve borcev in vojaških invalidov za november 1991, ki so odobrena Ministrstvu za borce in vojaške invalide v breme posebne podpartije žiro računa 841 - 8404 z naslovom »občinski organ uprave - denarni prejemki po zveznih predpisih.«

Vse borce NOV, vojaške invalide, civilne invalide vojne in druge državljane in organe, ki sodelujejo z nami, obveščamo, da se je **Ministrstvo za borce in vojaške invalide preselilo v nove poslovne prostore na Tržaško cesto št. 42/V, Ljubljana - v stavbo Tiskarne Ljubljana.**

Nove telefonske številke ministrstva so:

- centrala: 261-124 in 261-125
- minister: 261-131
- republiški podsekretar: 261-958

Štev. telefaksa: 271-461 Tiskarna Ljubljana, Tržaška 42 (s pripisom za Ministrstvo za borce in vojaške invalide).

Ministrstvo za borce in vojaške invalide

TERMO

industrija termičnih izolacij

škofja loka

64220 škofja loka, trata 32

telefoni: n. c. (064) 631-151, 631-908

komerciala: (064) 632-133, 632-081

d. e. bodovlje (064) 622-951, 620-474

d. e. poljane (064) 68-471, 68-474

telefax (064) 632-957

telex 34673 termiz

žiro račun: SDK škofja loka 51510-601-13997

Ali že veste...

...da ima Republika Slovenija po delnih rezultatih, ki jih je seštel Zavod Republike Slovenije za statistiko ob letošnjem popisu prebivalstva, 2.000.185 stalnih prebivalcev; od tega moških 970.534 žensk pa 1.029.651. Največ prebivalcev je starih 38 let (33.609), najmanj pa je stoletnikov - 26, od tega le pet moških...

Največ prebivalcev ima Ljubljana - 332.901, od občin pa najmanj Metlika - 8.219. Občina Maribor ima 156.405 prebivalcev in je poleg Ljubljane edina slovenska občina z več kot sto tisoč prebivalci. Na tretjem mestu je občina Kranj, ki ima 73.471 prebivalcev. Nad 50.000 prebivalcev imajo še občine Novo mesto, Nova Gorica, Celje in Ptuj. Tej številki se hitro približujejo Domžale, Koper in Velenje...

...da je v Sloveniji že 82.690 brezposelnih. Več kot 20 tisoč jih prejema denarno nadomestilo za čas brezposelnosti. Toda to

nadomestilo je bilo nazadnje (za 30 odstotkov) povišano 1. avgusta, pred tem pa kar osem mesecev ne. To pomeni, da so brezposelni, ki niso nadomestila uveljavili julija letos, kljub enaki plači dobili za 19 odstotkov višje nadomestilo od tistih, ki so jih uveljavljali avgusta letos. Zaradi takšnih neskladij je predsedstvo Zveze svobodnih sindikatov poslalo republiški vladi pismo z zahtevo, naj takoj uvede novo metodologijo za usklajevanje denarnih nadomestil brezposelnih. Če vlada ne bo takoj reagirala, bo ZSS sprožila ustavni spor. Poleg tega ZSS meni, da bi morali pregledati metodologijo za izračun »košarice življenjskih stroškov«, ker jo še vedno izračunavajo na osnovi statističnega posnetka dejanske porabe v letu 1983...

...da je republiška skupščina na zadnji seji sprejela spremembe zakona o upravnih taksah. Tako zainteresirani občani že lahko naročijo novi slovenski potni list. Zanj bodo odšteli 1200 tolarjev, veljal pa bo deset let. Stari (rdeči jugoslovanski) potni listi veljajo do zamenjave, najdlje pa do 25. junija 1993. Do takrat bi tudi fizično lahko zamenjali jugoslovanske s slovenskimi potnimi listi. Doslej je bilo izdanih okrog 900 slovenskih

potnih listov. Dobili so jih različni predstavniki Slovenije, ki na političnem, kulturnem in športnem področju v tujini predstavljajo Slovenijo in s tem pomagajo pri njeni mednarodni uveljavitvi...

...da je v Sloveniji 22.540 registriranih beguncev s Hrvaške. Čeprav dotok ni več tolikšen kot pred časom, se še vedno vsak dan prijavi od 100 do 200 beguncev. Beguncev je toliko, da Republika Slovenija ni več sposobna sama skrbeti zanje. Normalno oskrbo lahko zagotovi le 10.000 beguncem.

Večina beguncev je nastanjenih pri sorodnikih in znancih. Vsak od teh dobi mesečni paket hrane, njihovi gostitelji pa enkratno pomoč v znesku 1000 tolarjev. Begunci, nastanjeni v zbirnih centrih, ne dobijo denarja; njihova namestitvev in hrana pa staneta 300 tolarjev na dan.

Slovenija je že zaprosila za pomoč sosednje države, članice skupnosti Alpe-Jadran in mednarodni Rdeči križ. Predstavniki zdravstva so opozorili, da prihaja zima, ko bo med begunci vedno več obolelih, to pa bo povzročalo dodatne stroške, za katere še ni jasno, kdo jih bo poravnal...

Skrb za premoženje JA v Sloveniji prevzela republika

Vojaška stanovanja drugič na dražbo?

Po podpisu dogovora med delegacijama Republike Slovenije in Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo 18. oktobra letos je postalo bolj jasno kot v času brionskega moratorija, kakšna usoda je namenjena dosedanjim lastnikom JA na območju naše republike. Vso vojaško tehniko, materialna sredstva ter drugo premoženje, ki je še last JA, ter nepremičnine, ki so bile pred podpisom tega dogovora pod nadzorom JA, so komisijsko izročili pristojnim organom Republike Slovenije. Enako velja za vse premoženje in nepremično premoženje iz vojaške bolnice Ljubljana, Vojnega medicinsko-rehabilitacijskega centra Rimske Toplice (razen medicinske dokumentacije) in za premoženje TRZ Bregana v Breganskem selu.

Delegacija Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo se je zavezala, da bo tudi dokumentacijo o vojaških stanovanjih v Republiki Sloveniji najkasneje do 25. oktobra 1991 izročila pristojnim organom Republike Slovenije. Prav tako bo izročila celotno dokumentacijo o vojaških upokojencih iz Republike Slovenije, Slovenija pa bo skupaj z delegacijo zveznih organov v predhodnem obdobju uredila način izvajanja in plačevanja zdravstvenega varstva vojaških zavarovancev ter izplačevanje pokojnin vojaškim upokojencem v Sloveniji.

Upokojene vojaške starešine bivše JLA, ki nameravajo ostati in živeti v Sloveniji,

najbolj skrbi, kakšna usoda je namenjena njihovim stanovanjem. Kdo bo o tem odločal: še vedno JA ali Republika Slovenija?

Tudi to je že jasno. Za vsa vprašanja v zvezi z vojaškimi stanovanji je pristojno Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. Ustavni zakon za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije je namreč omenjenemu ministrstvu že poveril skrbništvo nad stanovanji JA v Sloveniji.

Teh stanovanj pa ni tako malo. Po podatkih JA (komisije 5. armadnega območja) je v Sloveniji okrog osem tisoč vojaških stanovanj; od tega pa približno 1.400 že izpraznjenih (po oceni JA). V zadnjem času je JA poskušala stanovanja prodajati pod zelo ugodnimi pogoji, hkrati pa jih je tudi dodeljevala predvsem svojim lojalnim delavcem in starešinam. Pogosto se je dogajalo, da so se v vojaška stanovanja vseljevali ljudje, ki doslej nikoli niso bili zaposleni v JA.

V okviru komisije R Slovenije in 5. armadnega območja so že v avgustu začeli reševati problematiko vojaških stanovanj, med drugim način izpraznitve stanovanj in komisijskih ogledov. Do 15. oktobra pa je bil rezultat, kljub večkratnim vmesnim dogovorom, nič. Po tem datumu pa je postalo očitno, da armada problema ne obvladuje več v celoti. Dosegli so dogovor, da bodo korpusne komi-

sije Ministrstvu za obrambo Slovenije predale vso dokumentacijo o vojaških stanovanjih. Vendar do danes niso predali Sloveniji še niti enega stanovanja.

Po ustavnem zakonu za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti R Slovenije je torej lastnik vojaških stanovanj R Slovenija, skrbnik pa republiško ministrstvo. Obrambno ministrstvo že pripravlja celovit koncept prevzema vseh teh stanovanj. In kakšna bo usoda tistih, ki so z JA sklenili kupoprodajne pogodbe za odkup stanovanja? Ministrstvo za obrambo namerava vse pogodbe, ki so bile sklenjene po 25. juniju letos, preveriti, in če bo potrebno, jih bodo spodbijali. Ministrstvo namerava preveriti oziroma razveljaviti tudi pogodbe, sklenjene pred tem datumom – če so bila stanovanja JA prodana pod ceno – hkrati pa obvestiti vse imetnike stanovanjske pravice, ki živijo v vojaških stanovanjih, kam naj v prihodnje nakazujejo stanarino oziroma najemnino in kdo bo pripravil merila tudi za razdelitev vseh drugih vojaških objektov in zemljišč. Določila jih bo republiška vlada in, če bo potrebno, pripravila tudi nove zakone. Obrambno ministrstvo še sodi, da je naprej treba poskrbeti za obrambne in varnostne potrebe Republike Slovenije.

V. B.

Ljubljana, 5. november 1991 (STA) – Ministrstvo za

obrambo Republike Slovenije je na temelju 9. člena ustavnega zakona za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti R Slovenije ter dogovora med delegacijama R Slovenije in ZSLO pozvalo vse osebe, ki jim je bilo dodeljeno ali prodano stanovanje iz vojaškega sklada v R Sloveniji, da poravnajo stanarino od 1. oktobra 1991 naprej na račun Ministrstva za obrambo R Slovenije števil 50100-637-5055216 v višini, ki jim je bila določena kot zadnja s strani pristojnih organov vojaškega stanovanjskega sklada. Do 15. novembra naj predložijo upravnim organom, pristojnim za obrambne zadeve, kopije določbe o dodelitvi ali zamenjavi stanovanj iz vojaškega stanovanjskega sklada, kopijo zapisnika o vrednosti in točkovanju stanovanja ter zadnjega računa o višini stanarine. Do 15. novembra naj občinskim upravnim organom, pristojnim za obrambne zadeve, predložijo že kopijo pogodbe o nakupu stanovanja iz vojaškega stanovanjskega sklada.

Dokumenti o pravici do uporabe vojaških stanovanj se vložijo pri upravnem organu, pristojnem za obrambne zadeve tiste občine, na območju katere je stanovanje. Stanarino po tem pozivu uporabniki vojaških stanovanj plačujejo v doslej odmerjeni višini, dokler jim le-ta ne bo na novo odmerjena s strani Ministrstva za obrambo R Slovenije.

STA

Naša anketa:

Denacionalizacija

V minulih tednih in tudi še prihodnjih bo v Sloveniji ena glavnih tem denacionalizacija. O njej se prepirajo poslanci v skupščini, potekajo besedni dvoboji med strankarskimi veljaki, veliko pa o tem pišejo tudi časopisi in govorijo na radiu ter televiziji. Zanimalo pa nas je, kaj mislijo povprečni Slovenci o denacionalizaciji. Naključni sogovorniki so nam o njej povedali tole:

Ignac Lesar iz Jurjevice: »Vse skupaj poteka prepočasi. Tistim lastnikom, ki so še živi, bi morali vrniti njihovo lastnino, brez kakršnihkoli komplikacij. Težko bi rekel, ali bo potem gospodarstvo bolje delovalo.

Odvisno bo od novih gospodarjev oziroma lastnikov. Pri nas je še vedno preveč monopolistov. Če pogledamo samo zadrage: nova oblast je rekla, da jih bo ukinita, še danes pa delajo pod istimi pogoji, kot so v komunizmu. Dokler bodo jemali živino od kmetov brez kakršnega koli vprašanja, nikakršno tržno obnašanje ne more zaživeti. V vsaki občini bi morali imeti sejmišča, kjer bi imeli vsi, od zasebnika do mesarja iz Ljubljane, ali s Hrvaške in Srbije, možnost kupovati. Kmet pa bi prodal tistemu, ki bi ponudil najboljšo ceno.

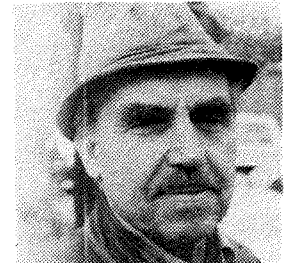
Tone Tanko iz Zapotoka: »Sem za denacionalizacijo in menim, da je treba nekdanjim lastnikom vrniti tisto, kar je njihove-

ga. Oblast ne sme pozabiti delavcev, ki so leta in leta delali in ustvarjali neko novo vrednost. Pri tem so se morali odreči mrsičemu in zdaj bi bilo nepošteno, da bi ostali brez vsega. Menim, da bi jim morali dati delnice, prav tako pa

bi morali sodelovati pri upravljanju.

Mirko Oražem iz Ribnice: »Pri nas, v Sloveniji, je denacionalizacija nujna.

Najti je treba le takšno obliko, ki bo ustrezala večjemu številu ljudi, kar je predpogoj za uspeh tega procesa. Če je sprememba na političnem področju, je ta nujna tudi na lastninskem. Popolnoma nesmiselna pa se mi zdijo razmišljanja, da bi delavcem razdelili delnice. Če jim je že treba nekaj dati, bi morali najti kakšno bolj primerno obliko. Vprašanje je, kaj bo delavec z delnicami, ali jih bo znal pravilno uveljaviti in podobno. Tako kot pri vsaki stvari smo pri nas tudi pri denacionalizaciji spet zakomplicirali in ne vidimo pravega izhoda.

Marjan Kušele iz Ribnice: »Bolj ko se bodo poslanci prepirali okoli de-

nacionalizacije, večja bo škoda v gospodarstvu.

Mislim, da je to takšen proces, ki ga je treba narediti na hitro, ne pa odlagati z njim. Vlade bodo padale zaradi tega in zelo se bojim, da se bo vse skupaj izrodilo, od tega pa ne bo nobene koristi. Prepričan sem tudi, da denacionalizacija sama po sebi ne bo rešila naših problemov; delitev delnic ni rešitev, ampak bo treba prirediti tuj kapital.

B. K.

Smo del evropske kulture

V soboto, 19. oktobra, je na Bazo 20 prišla množica ljudi, da bi počastila 50-letnico OF, polstoletnico ustanovitve Novomeške čete in napada na Nemce na Bučki, spomnili pa so se tudi 48-letnice zasedanja odposlancev slovenskega naroda v Kočevju. Navzoči nekdanji borci, aktivisti, novomeški predsednik IS mag. Boštjan Kovačič in tudi 92-letna Tončka Rešeta, leta 1943 odposlanka takratnega novomeškega okrožja na Kočevskem zboru, so zbrano prisluhnili zborovski pesmi in slavnostnim besedam člana predsedstva RS dr. Matjaža Kmecla.

»Etično in razumno za slovensko narodno stanje bi bilo,« je dejal dr. Kmecl, »ko bi brez sejmarskega kričastva in z ustreznim mero poštene dostojnosti priznavali zgodovinsko in narodno tehtnost NOB. Pri tem naj bi ločevali tisti Rog, ki je grozljiva in najgloblje obžalovanja vredna priča zblojane nadutosti slovenske in jugoslovanske oblasti po letu 1945 in ki nima nič opraviti z duhom NOB, od Roga, od koder je kot od srca plal upor za slovensko preživetje, kjer je našlo zavetje na tisoče ranjencev, tiskarne, delavnice, kulturne ustanove in končno tudi prvi slovenski parlament – zbor slovenskih odposlancev v Kočevju.«

Govornik je naš boj za narodno istovetnost in civilizacijsko celoto primerjal z vsemi večjimi evropskimi odporiški gibanji in spomnil na vztrajno in trmasto zgodovinsko črto, ki poteka od Trubarja in kmečkih uporov do današnjih dogajanj. Na koncu je še izrazil željo, da bi v imenu slovenske preteklosti živela slovenska prihodnost, na srečanju pa so nato razdelili 20 priznanj občinskega odbora ZZZB NOV in 13 pohval. Množica udeležencev, ki je na Bazo 20 prišla na pobudo borčevske organizacije, Socialistične stranke in SDP in ne predsedstva občinske skupščine, je nazadnje sprejela še ostro protestno izjavo proti moriji na Hrvaškem in proti vsem domačim poskusom nasilnega prekrajanja zgodovine ter obnavljanja domobranstva.

Tone Gošnik

Podelili častna vojna znamenja TO 1991

V soboto, 26. oktobra, je bila v koprskem pristanišču slovesnost, s katero smo zaznamovali dan, ko je Slovenija postala resnični gospodar na svojem ozemlju. Le nekaj ur prej je slovensko ozemlje in ozemeljske vode zapustil zadnji tuj vojak.

General Janez Slapar je predsedniku predsedstva Slovenije Milanu Kučanu raportiral, da so slovenske obrambne sile izpolnile nalogo, ki so jo dobile ob agresiji 27. junija in da zdaj sami branimo svobodo in suverenost.

Na slovesnosti pa so za pogumna dejanja med junijsko vojno izročili častna vojna znamenja TO 1991, ki so jih prejeli:

vodnik **Marjan Trope**, ki je med napadom na vojašnico v Ribnici rešil ranjenca in bil pri tem tudi sam ranjen;

vojak **Jože Šoštarčič**, za pogum in izjemen uspeh v boju z oklepno enoto JA v Pilipah;

podporočnik **Roman Mar-**

guč, za pogum v boju s sovražno oklepno enoto na Brniku; vodnik 1. stopnje **Bogdan Jenko**, ki je tvegaj življenje, da je lahko rešil ranjenca v boju pri Kosezah;

stotnik 1. stopnje **Miroslav Debelak**, za osebni pogum pri zavzetju sovražne postojanke na Rožniku;

majord **Srečko Lisjak**, za osebni pogum pri poveljevanju v akcijah v Rožni dolini, v Vrtobji in Novi vasi;

stotnik 1. stopnje **Branko Bratkovič**, za osebni pogum v boju s sovražnikovimi tanki;

vojak **Ivan Britovšek**, za osebni pogum v neposrednem boju s sovražnikovimi vojniki na mejnem prehodu Holmec

in pripadnik Posebne enote milice **Milan Kangler**

Posmrtno so znamenja podelili **Jerneju Molanu, Edvardu Peperki, Petru Petriču, Vinku Repniku** in **Francu Uršiču**.

Častno znamenje ministrstva za notranje zadeve so prejeli **Stanislav Strašek, Janez Šibanc, Drago Toporiš, Josip Žugelj, Evgen Govekar** in **Anton Krkovič**.

B. K.

Zahvala organizatorjev maratona Franja

Jubilejni deseti kolesarski maraton Franja je kljub velikim organizacijskim in drugim težavam pod streho. Zaradi agresije JA na Slovenijo je bil dvakrat prestavljen, septembra pa je s 1.500 udeleženci srečno prispel do cilja, skupaj z vsemi spremljajočimi prireditvami, kot so maraton paraplegikov, tekmovalje pionirjev itd. Nič manj težav nismo imeli prireditelji z zbiranjem finančnih sredstev, kar je razumljivo,

saj živimo v vse težjih časih. Nekateri dosedanja sponzorji »Franje« se »umikajo«, drugi pa za sleherni uslugi izstavljajo račune. Vendar je še vedno veliko podpornikov, ki čutijo z nami in z nami delijo organizacijske in materialne skrbi. Našo »Franjo« še vedno občutijo kot izraz plemenitega in humanega izročila NOB: skrb za ranjence in bolnike. Kolesarski maraton Franja simbolizira ti vrednoti tudi v današnjih časih.

Naj ob tej priložnosti opravi prijetno dolžnost in se zahvalim vsem podpornikom Franje, še posebej organizacijam ZB Ljubljane, Vrhnike, Idrije, Cerknega in Škofje Loke, ki so – tako kot nekoč borci pri prenosu ranjencev – znali »zavarovati« naš kolesarski maraton vzorno in odgovorno in s tem omogočili, da smo tudi jubilejnega sklenili brez nezdod.

Janez Winkler

TERME ČATEŽ, BREŽICE

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj in izdajatelj: RO ZZZB NOV Slovenije

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780

Delavci v uredništvu: **Roman Zupan** (glavni in odgovorni urednik), **Vladimir Kavčič** (v. d. glavnega in odgovornega urednika), **Živa Drole**, **Bojana Žokaj-Jesih**, **Bojan Kuntarič**, **Milenko Strašek** (novinarji – uredniki rubrik), **Miranda Pleničar** (lektor-redaktor), **Janez Herle** (tehnični urednik) in **Mara Okorn** (tajnica uredništva).

Predsednica časopisnega sveta: **Ela Urih-Atena**

Ziro račun: 50100-678-45473 RO ZZZB NOV Slovenije (za TV-15).

Tiskarna: DP »Delo« – Tisk časopisov in revij, p. o.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.